

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România literară 24

1 6 i u n i e 2 0 0 6 (A n u l X X X I X)

pag. 18-19

romatici mateine

de ȘERBAN FOARȚĂ

Mateiu I. Caragiale
văzut de Marcel Iancu

i n t e r v i u c u

Foto: Ion Cucu

aul

ornea

pag. 16-17

s u m a r

Viața literară în imagini - relatare de Alex. Ștefănescu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Terorismul de apartament

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Istoria la timpul prezent

LECTURI LA ZI de Marius Chivu - p. 6
Gagica literară... și artista mecanomorfă

CRITICĂ LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7
Ferestre 2005

Poeme de Nazaria Buga - p. 8

PLECÂND DE LA CĂRȚI de Mihai Zamfir - p. 9
Rămași fără sprijin (II)

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 10
Interogații critice

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Răsfățuri critice

ISTORIE LITERARĂ de G. Pienescu - p. 12
Un proces care nu a avut loc decât pe hârtie

ISTORIE LITERARĂ de Ion Simuț - p. 13
Gala Galaction. Socialismul evanghelic

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 14

CRONICA LIMBII de Rodica Zafiu - p. 14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
O erezie cât o religie

INTERVIURILE ROMÂNIEI LITERARE
**Paul Cornea - "Cu cât anii trec, cu atât resimt mai puternic
atracția literaturii"**
Interviu realizat de Simona Vasilache - pp. 16-17

Cromatici mateine de Șerban Foarță - pp. 18-19

CRONICA OPTIMISTEI de Ioana Pârdulescu - p. 21
Metamorfoza
Autorul nu vrea să moara de Daniela Firescu - p. 21

TEATRU
George Banu - Doctor Honoris Causa
Un Prospero al teatrului - p. 22-23

DANS de Liana Tugearu - p. 24
Tandem franco-român

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - p. 25
„Te făcuși vornic, mișele”

Tatăl meu de Andrei Vieru - pp. 26-27

Ulrich Plenzdorf - Noile suferințe ale tânărului W.
Prezentare și traducere de Andrei Anastasescu - pp. 28-29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU**

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU**

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 15, 22, 23, 25, 30, 31, 32),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 4, 5, 12, 9, 14, 16, 17, 24),

ECATERINA IONESCU (3, 6, 7, 11, 26, 27, 28, 29),

NINA PRUTEANU (pag. 1, 2, 12, 13, 18, 19, 20, 21).

Grafica: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Antologia poeziei românești la zid*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincal,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
Agenția Șincal RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară** este editată de Fundația **România
literară** cu sprijin de la
Fundația „Anonimul”, Uniunea
Scriitorilor din România,
Ministerul Culturii și Cultelor.

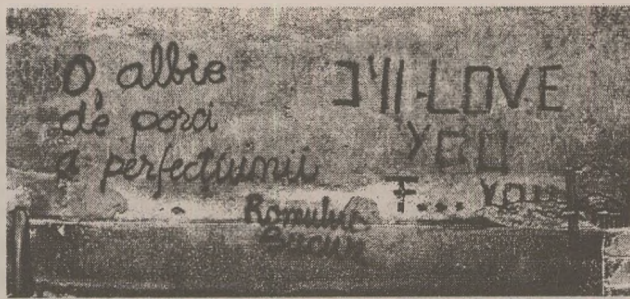
Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société
Générale

Revista **România literară** este editată de SC
Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala
Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.
230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editorilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juristic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

viața literară în imagini

Ion Cucu ne invită la o călătorie în timp

Miercuri, 7 iunie 2006, ora 17. La Muzeul Literaturii Române din București se inaugurează Expoziția de fotografii ale scriitorilor realizate de-a lungul a patruzeci și cinci de ani de Ion Cucu. Sunt prezenți foarte mulți scriitori, artiști, fotoreporteri. Vorbește Alexandru Ondeescu, directorul muzeului, urmat de Nicolae Manolescu, Alex. Ștefănescu, Arujan Vosganian și Ion Cucu.

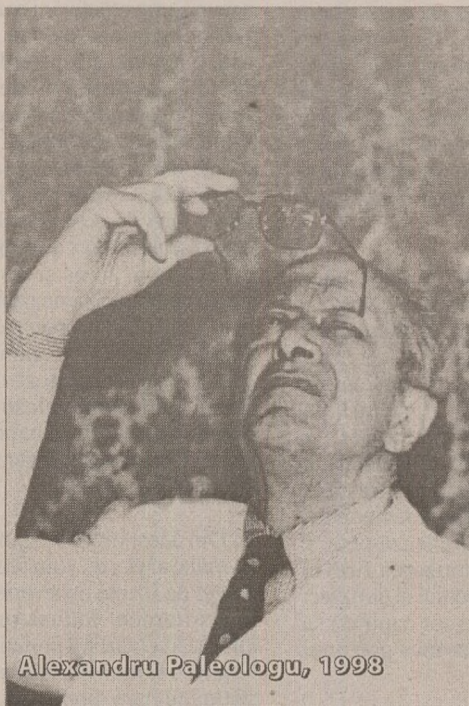
Nicolae Manolescu considera fotografiile levitate „studii de fizionomie și caracter”. Vizitatorii expoziției (amenajată la etajul muzeului și ocupând sali vaste, cu o rezonanță lemnească), au prilejul să constate ce bun înscăpător și observator al psihologiilor este, într-adevăr, Ion Cucu. El înregistrează cu gesturi sau expresii întâmplătoare, semnificative, nu caută pitorescul în sine, ci surprinde momente în care scriitorii sunt ei înșiși. Lipsesc, din colecția sa de fotografii, senzaționalul ieftin (la moda în ziua de azi), lipsesc umorul bațjocitor și el la modă). Dar nu lipsesc expresivitatea și adevărat senzațională a portretelor.

Este vorba, bineînțeles, de instantanee, de fotografii luate unor oameni care își impun o atitudine în fața aparatului de fotografiat. Dar ce instantanee! Ce răbdare și ce fler de mare artist trebuie să ai ca să surprinzi pe Emil Botta, chinuit-inecizat, cu un pardesiu pe braț și o țigară între degete, pe Zoe Dumitrescu-Buşulenga, bijinindu-și, cu o grație firească bărbia, în mâna dreaptă, și privind undeva, în necut, pe Alexandru Paleologu ridicându-și în văzduh ochelarii pentru a verifica însparența lentilelor, pe Ioan Alexandru stămpinând fericit, cu brațele deschise, însoarea, pe Marin Sorescu, cu capul înfășurat hazliu într-un fular cu carouri, pe Marin Preda, așezat pe o sofa elegantă, dar având în picioare ghetă mari, țărănești, și șireturile desfăcute, pe Nichita Stănescu, a figura devastată de intensitatea trăirilor, pe Vladimir Streinu, privind în tavan, ca într-un cer prea jos, pe Ana Blandiana, orbând dramatic dintr-o țigară!

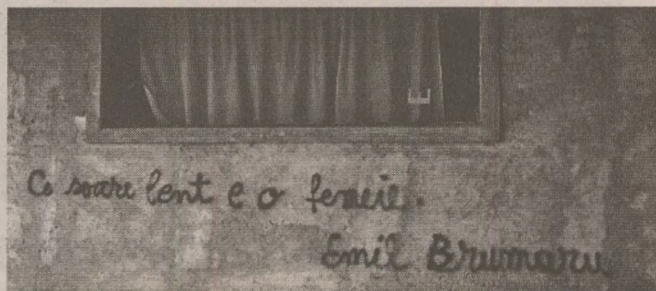
Ion Cucu povestește generațiilor viitoare cum era viața literară și ce atitudini aveau protagoniștii ei, în a doua jumătate a secolului douăzeci. Povestește, în plus, pentru privitorii cu sensibilitate, cum rodează cititul și scrisul chipul ființei umane, cum îl cizează și luminează, cum îl purifică de acea animalitate reziduală care transpare la oamenii necultivați.

O atenție aparte merită și catalogul-Album, conceput ingenios ca o călătorie cu trenul în timp, de Mihaela Șchiopu, și ea o mare artistă, a graficii de carte și de revistă. Vizitatorii expoziției iau parte la această călătorie, la încheierea căreia, în afară de faptul că știu mai multe despre istoria recentă a literaturii române, rămân cu nostalgia unui mod superior de a trăi, a unor bunuri neprețuite, de negăsit în fast-food-uri și supermarket-uri.

Alex. ȘTEFĂNESCU

Marin Sorescu, Corneliu Leu, George Bălăiță, 1982

actualitatea

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Terorismul de apartament

Uciderea lui Abu Musab al-Zarkawi, trădat de propriii săi oameni, arată că nici fundamentalismul nu mai e ce-a fost. Confruntat cu ochiul negru al diavolului, până și cel mai fanatic credincios cedează. Cele douăzeci și cinci de milioane de dolari puse pe capul numărului doi al terorismului mondial au fost mai puternice decât toată îndoctrinarea pusă în joc de mințile bolnave ale teroriștilor. Mă întreb dacă înșiși organizatorii marilor atacuri contra Occidentului sunt doar niște demenți puri și duri ori dacă, la rândul lor, atârna de pungi cu bani suficienți de mari pentru a-i transforma în entități non-umane.

În teorie, teoriștii sunt „soldați sfinți” ai câte unei cauze și mai sfinte: eliberarea de aspirarea forțelor străine. În practică, ei coagulează ura și resentimentul unor categorii de indivizi pe care istoria i-a trecut pe linie moartă. Terorismul actual nu are nimic de-a face cu „progresismul” secolelor trecute, când în figurile eroilor legendari, de la Robin Hood la Cartouche, de la Wilhelm Tell la Iancu Jianu, întâlneai un spectaculos amestec de emancipare individuală și justiție socială. Teroriștii de azi apasă până la refuz pedala anularii individualității în numele libertății iluzorii a tribului. Ideologia teroristă marchează puncte în zona iraționalului colectiv, prin aneantizarea firavei tradiții modernizatoare. E uluitor cum, în secolul al douăzeci și unulea, un număr colosal de indivizi sunt capabili să muște momeli care începeau să fie respinse încă prin anul 1000.

Și totuși, există o logică secretă a acestor tragice întâlniri — între fanatism și trădare. De regulă, e greu să învingi niște oameni a căror rațiune e profund alterată de bombardament ideologic printr-o confruntare directă. În primul rând, pentru că ei refuză o astfel de confruntare. De când cu Internetul, caracterul de implacabilitate al ordinelor e și mai evident: capii bandelor internaționale n-au nevoie de parteneri, ci de supuși și care să le urmeze orbește ordinele.

Scenariul anihilării lui Zarkawi este aproape identic cu cel al capturării lui Saddam. Bani au avut, și de data aceasta, o eficacitate mai mare decât aparatura serviciilor de informații. Ceea ce îmi dovedește că natura umană, coruptibilă fiind, nu-și poate susține, pe termen lung, nici măcar proiectele malefice. Sfârșitul lamentabil al lui Saddam, căutat de păduchi și cu lumina lanternei proiectată pe dantura de-o curățenie îndoielnică, arată consistența jalnică a personajelor din această familie. În cazul lui Zarkawi, s-a preferat metoda eliminării brutale, a distrugerii feroce. Nu e exclus ca formulele de anihilare a teroriștilor să fi fost gândite cu multă vreme înainte. Într-adevăr, tratamentul acordat unui șef de stat trebuie să fie diferit de cel aplicat unui *desperado* însetat de sânge.

Dacă în aceste cazuri-limită soluțiile se impun cumva de la sine, mult mai dificil e să-i „anihilezi” pe cei care terorizează fără violență. De pildă, invazia de arături pline de bani care-și plimbă nesimțirea, aroganța, prostul gust și setea de notorietate pe la televiziuni și prin presă. Dacă în urmă cu zece-doisprezece ani era ușor să detectezi prostul gust și să-l izolezi, astăzi el face parte din meniul obligatoriu al oricui deschide un televizor sau cumpără un ziar. Firește, libertatea de expresie e un lucru mare. Faptul că în România au apărut sute de posturi de televiziune e cât se poate de îmbucurător. Numai că în spatele acestui drept legitim se ascund, în nouăzeci și nouă la sută din cazuri, intenții nu tocmai onorabile. Ele sunt ori politice, ori financiare, ori de ambele feluri.

Cineva spunea că proliferarea canalelor de televiziune trebuie pusă în legătură cu pasiunea de cineclubist a atâtoră dintre români. Mă îndoiesc — măcar pentru motivul că prea puțini dintre veteranii mișcării cinematografice alternative din vremea comunismului (câtă era și în măsura în care i se îngăduia să fie cu adevărat alternativă) sunt prezenți în industria televiziunii de azi. Cu alte cuvinte, originea ciupercării de posturi n-a crescut din plăcerea de a face artă vizuală a unor pasionați, ci din cu totul alte motive. Le-am enumerat mai sus.

Principal factor de manipulare, televiziunile ajung să nu mai manipuleze, de fapt, pe nimeni. Dimpotrivă. Ele au reușit, prin repetiție și exagerare, să tocescă sensibilitățile. E de neimaginat, azi, să scoți cu televizorul lumea din casă, așa cum a reușit Iliescu în decembrie 1989. Ca dovadă, „suporterii” de extremă dreaptă dezlănțuiți împotriva homosexualilor și travestiților au fost asmuțiți de indivizi ce acționează în spatele ușilor închise, și nu în incandescența tubului catodic. Grevele, demonstrațiile de protest ale forțelor de ordine au ceva săracios și lipsit de consistență, cel puțin pentru cineva obișnuit cu peisajele publice ale anilor '90: atunci, orice formă de protest lua dimensiunile unui vulcan în erupție și orice lozincă bubuia precum tunetul lovit de stâncile abrupte ale muntelui.

Din acest motive, și încă din multe altele, nu vom scăpa în veci de forma de terorism de apartament indusă prin activitatea cotidiană a posturilor de televiziune. Plătind sau câștigând bani din aparițiile publice, tot felul de personaje bizare pretind dreptul de a ne invade liniștilele ceasuri ale moșăielii cu zipper-ul în mână. Dacă ai scăpat de nesfârșitele shopping-uri ale Monicăi Gabor (răstimp în care-o poți admira aproape la fel de aproape de realitatea ei „full option” — după cum se autodefinea — precum inenarabilul Iri) nu vei reuși să eviți contactul cu tot mai zgomotosul „Jiji”, războinic din ce în ce mai agresiv, pe măsură ce-și pierde partenerii de dialog. Când va rămâne singur pe-un platou de televiziune, iar așela va străluci magnific într-o țară cu desăvârșire pustie, probabil că misiunea sa va fi considerată încheiată. Dar mai e până atunci.

Oricum, dacă ai ieșit teafăr de sub bombardame lingvistic al „filozofului născut”, nu vei putea o scrâșnetele sapiențiale emise de așa-numitul „Corleone Atoateștiutor de ceasul al treisprezecelea, acesta are mușterea aerul conspirativo-bombastic al unei responsabile buletinul meteorologic dintr-o țară cu un singur-anotimp. Dar scapi și de el — a scăpat și Miliția! — și intri în Săptămânala și Caribda talk-showurilor și a emisiunilor-concursuri. Aici nu mai e scăpare. Vulgaritatea, agresivitatea, mitocănia, imbecilitatea sadea, lăudăroșenia scabroasă, ura scuișorilor printre dinți, prostul gust și reaua-credința alcatuiesc imperiu ce concurează cu șanse reale cu imbecilitățile ideologico-religioase în numele carora ucid Bin Laden și Zarkawi.

Unde ni s-a evaporat rațiunea? Când am pierdut și măsurii? De ce, nouă din zece dintre noi, ne lasăm secesi de jalnicile destrăbălări ale unor minți găunoase? De începuturi, Bin Laden și Zarkawi erau niște simpatizanti pioni ce jucau în scenariile scrise de alții. A fost nefericirea de triumful nebuliei pentru ca astfel de personaje — doar simpliste în nebunia lor, ci înspăimântător de vulgare — să dea de furcă părții civilizate a planetei. Din nefericire, acești monștri au crescut încetul cu încetul, și privirile unor politicieni emasculați, obsedați de doborâre nu încălce cu o iotă dogmele corectitudinii politice. Asupra teroriștii catodici au în solda proprie avocați pregătite să te înfunde pentru cel mai mic adjectiv la adresa stăpânului. Dar măcar dreptul de a nu le mai rosti numele și de a nu-i mai privi când apar pe televizor îl aveam. A fost păcat să nu facem uz de ele. Iar dacă nu, să nu ne plângem peste câțiva ani, că am ajuns să trăim într-o țară al cărei aer miroase a praf de pușcă. ■

CONCURS NATIONAL DE SCENARII

FUNDATIA
ANONIMUL

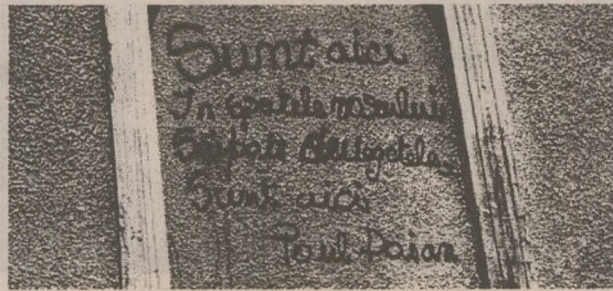
ORGANIZEAZA UN CONCURS NATIONAL DE SCENARII
DE FILM CU DOUA SECTIUNI: LUNGMETRAJ SI SCURTMETRAJ

PENTRU DETALII ACCESATI WWW.FESTIVAL-ANONIMUL.RO

Festivalul International
de Film Independent ANONIMUL

Delta Dunării / Sfântu Gheorghe
14 - 19 august 2006, editia a III-a

ROMANIA VIVA! AN DILEMAVECHE IS REPUBLICA Evenimentul
FUNDATIA ANONIMUL

critică literară

vie, nefiltrată asupra unor evenimente, în chiar momentul producerii lor, lasă cititorului de peste ani impresia deplinei autenticității. Dacă întoarcerea în timp este posibilă, singurul vehicul apt să o asigure este presa vremii. A demonstrat-o, cu asupra de măsură, Ioana Pârvolescu în minunata sa carte *Întoarcere în Bucureștiul interbelic*.

În cadrul publicisticii, reportajul a avut, întotdeauna, un loc privilegiat. El este, într-un fel, blazonul efemeridelor, latura cea mai artistică a presei. Reportajul este vanitatea publicisticii de a deveni literatură. Ca și editorialistul, reporterul este un nume, o vedetă. De cele mai multe ori, marca personalității sale este cea care vinde marfa, indiferent de subiectul abordat. De aceea foarte adesea amprenta sa este foarte vizibilă în materialele pe care le redactează. Nu de puține ori, reporterii-vedetă își asumă cu orgoliu o anumită subiectivitate. Ei devin personajul principal al propriilor reportaje, își exprimă direct neliniștile și considerațiile, se comportă ca niște romancierii în toată puterea cuvântului. De altfel granița dintre romanele (non-fictive) și reportaj este una foarte greu de trasat și mereu discutabilă. Cât este roman și cât este reportaj în niște cărți precum *Cu sânge rece*, de Truman Capote sau *Moartea unui președinte* de William Manchester?

Fost jurnalist la „Evenimentul zilei”, Radu Ciobotea a fost, până nu demult, un practicant al reportajului. Și nu unul oarecare. Relatările sale din războiul iugoslav (strânse în volumele *Război fără învingători* și *Război cu doctor Blues*) sunt deja o referință internațională în studiul modului în care presa a relatat acest controversat episod al istoriei contemporane. Ca marii reporteri interbelici, Radu Ciobotea a descris doar ce a văzut cu propriii săi ochi fără a se lăsa vrăjit — precum mulți dintre ziaristii occidentali — de bombardamentul cu știri diversioniste venit dinspre toate taberele implicate în conflict. În felul acesta reporterul român a ajuns să se pună rău cu mai toată lumea, iar în final a fost expulzat de autoritățile sârbe. De aceea, o carte de teoria reportajului, venită din partea unui om cu asemenea experiență, trebuie privită cu cel mai mare interes.

Volumul (destul de sec) intitulat *Reportajul interbelic românesc. Senzaționalism, aventură și extremism politic* trece în revistă principalele tipuri de reportaj practicate în perioada interbelică, dintr-o dublă perspectivă comparativă: reportajul românesc este comparat cu reportajul francez din aceeași perioadă (mult mai vag sunt aduse în discuție cazuri de reportaj din presa anglo-saxonă și italiană), pe de o parte și cu proza, română și franceză, de cealaltă parte. De altfel, mai multe dintre vedetele reportajului din perioada interbelică au scris și reportaje. Din capul locului trebuie subliniată ponderea nefiresc de mare pe care o au în economia volumului (mai bine de jumătate din totalul paginilor) analizele din spațiul francez (publicistic, dar și literar), în condițiile în care subiectul cărții este, totuși, *reportajul interbelic românesc*. Este adevărat — și Radu Ciobotea o demonstrează pertinent — reportajul românesc dintre cele două războaie a fost intens influențat de cel francez. Fapt firesc, câtă vreme încă din secolul al XIX-lea, Franța a fost principalul reper cultural al românilor. Dincolo de această nonconcordanță între titlu și conținutul cărții, considerațiile autorului sunt pline de sugestii pentru tinerii jurnaliști de astăzi. El face o istorie a genului, subliniind filiația franceză, dar aduce în discuție câteva subiecte de mare actualitate. Unul dintre acestea este cel legat de obiectivitatea de care trebuie să dea dovadă reporterul în vreme de război. Conflictul din fostul spațiu iugoslav sau Irak au avut, indiscutabil, și o destul de clară reverberație la nivelul *mass-media*. Ce poate și ce nu poate spune un jurnalist din ceea ce a aflat pentru a nu-și pune în pericol conștiința implicată în lupte? Cum poate el să redea obiectiv realitatea din teren fără ca unele dintre dezvăluirile sale să nu aibă efecte negative asupra moralului trupelor sau asupra opiniei publice din țară? Cum au rezolvat interbelicii această delicată situație? Care a fost atitudinea profesioniștilor informației în perioada în care Europa era scindată între cele două totalitarisme ale veacului

XX: comunismul și fascismul? Concluziile lui Radu Ciobotea sunt mai mult decât interesante: „În fața extinderii proaspetelor pasiuni revoluționare (...) preșele franceză și românească au două tipuri de reacții: prima este de a «acoperi» întregul câmp al evenimentelor politice, fără a cădea, la început, în susținerea uneia sau alteia dintre cauze. A doua reacție este cea de implicare directă, atât din punct de vedere emoțional, cât și doctrinar” (p. 128). Poziție de bun simț, s-ar putea spune până aici. Dar constatarea care urmează este cu adevărat interesantă: „Dacă în anii '20 precumpănește primul gen de «răspuns» la provocările realității politice, după 1930, are loc o departajare clară a profilului politic a majorității publicațiilor”. Concluzia pentru perioada războiului aproape că vine de la sine: „După venirea la putere a lui Hitler (1933), după războiul de cucerire a Etiopiei de către Mussolini (1934-1935) și după tragedia spaniolă din 1936-1939, obiectivitatea nu e posibilă” (p. 129).

Dincolo de reflecțiile privind teoria și practica reportajului, studiile de caz și comparațiile cu literatura, cartea lui Radu Ciobotea poate fi citită și ca un excelent studiu de istorie. Autorul descrie, din perspectiva reportajelor apărute în presă, momente cheie ale istoriei secolului XX. În felul acesta ele dobândesc relevanța unor mărturii directe, ale unor contemporani. Nu în ultimul rând autorul oferă o analiză a motivațiilor și dimensiunii controversatelor implicări ale unor intelectuali de mare prestigiu în disputele ideologice din preajma celui de-al doilea război mondial. Extrem de nuanțată este, în acest sens, explicația pe care Radu Ciobotea o dă fascinației pe care a avut-o Cioran pentru ideile fasciste și chiar pentru persoana lui Hitler.

Reportajul nu înseamnă însă numai teme cu miză istorică majoră. El este și senzaționalism, iar începuturile speciei stau sub semnul romanului foileton francez din secolul al XIX-lea. Existența *underground*, lumea interlopă, tenebroasele subterane ale orașului, cerșetorii, șuții, prostituatele, viața mahalalei, dar și traiul în înalta societate, marile baluri sau nopțile pierdute în cazinouri fac deliciul cititorilor de gazete într-o epocă în care nu exista televiziune, iar de știrile de la ora 5 și de telenovele nu auzise nimeni.

Chiar dacă este scrisă după rigorile unei teze de doctorat, cartea lui Radu Ciobotea *Reportajul interbelic românesc. Senzaționalism, aventură și extremism politic* are farmec și poate stâmi revelații unui public mai larg decât principalul ei *target*, studenții de la facultățile de jurnalism.

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Istoria la timpul prezent

Radu Ciobotea, *Reportajul interbelic românesc. Senzaționalism, aventură și extremism politic*, Editura Polirom, Iași, 2006, 254 pag.

Colecțiile de ziare sunt cea mai bună carte de istorie. Consultând zilnic edițiile a 3-4 cotidiane, vreme de, să spunem, un an de zile, s-ar putea obține cea mai fidelă imagine a vieții de zi cu zi în vremea respectivă: dintr-o dată s-ar deschide porțile unei alte existențe, cu disputele politice, viața culturală, problemele economice, aspectele sociale, evenimentele sportive, modalitățile favorite de petrecere a timpului liber, faptele iverse care au înfierbântat imaginația comunității. Mai mult decât atât, unghiurile de vedere diferite ale reporterilor care relatează despre același eveniment permit interpretări de mare finețe ale faptelor în discuție, dar și tragerea unor concluzii interesante privind mentalul epocii în discuție. Reporterul este un mediator între realitatea brută și public, iar modalitatea în care este relatat un fapt poate duce la generalizarea unui anumit tip de abordare pentru un segment important al populației. Totul contează în scrisul unui jurnalist: selecția elementelor de realitate incluse în articolul său, unghiul de abordare — moral, ideologic —, logica discursului, tonul, nivelul cultural, expresivitatea frazei. Fiecare dintre aceste elemente poate schimba decisiv percepția opiniei publice asupra unui eveniment și, pe termen ceva mai lung, printr-o strategie bine pusă la punct, poate duce indicarea unei direcții politice de urmat pentru categorii largi de cititori.

Mutatis mutandis, publicistica este, în raport cu istoria, ceea ce sunt jurnalele în raport cu memoriile. Impresia

www.polirom.ro

■ Norman Manea
Întoarcerea hulliganului
Ediția a II-a

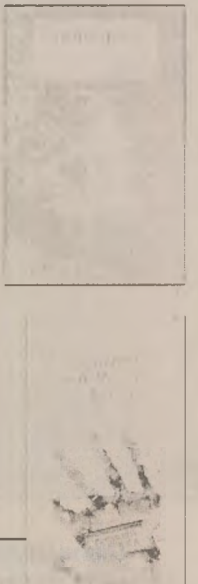
■ Ruxandra Cesereanu (coord.)
Comunism și represiune în România

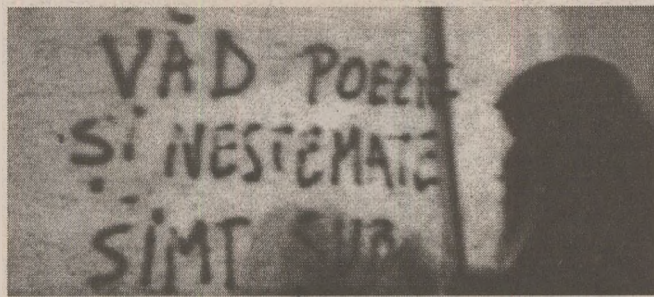
■ **Antologia poeziei românești la zid**
(conține CD multimedia)
ediție îngrijită de Ion Barbu

■ Irvine Welsh
Trainspotting

Suplimentul
"CULTURA"

Un săptămânal realizat în colaborare cu Ziarul de Iași și Gazeta de Sud

critică literară

Am deschis aceste două cărți de poezie cu mari speranțe. În top-ul anului 2005 din *Bucureștiul cultural*, cărțile fuseseră votate de unii critici printre cele mai bune debuturi de poezie. Datele tehnice care leagă aceste două cărți (selectate și editate în urma aceluiași program de *creative writing*) nu sînt de-ajuns pentru a le asigura și un destin comun. Dacă primul dintre aceste volume m-a deziluzionat, al doilea m-a entuziasmat de-a dreptul. Prin urmare, doar hazardul face ca aceste două cărți să fie judecate împreună.

Gagica literară...

Pentru început, încercați să vă imaginați următoarea situație: Adrian Urmanov, autorul manifestului celui mai debil *-ism* poetic din literatura română postbelică, utilitarismul, retras la o mînăstire unde a primit rasă și a devenit Părintele Serafim, a inițiat în spațiul monahal de la Râșca un program de *creative writing*, al cărui juriu, alcătuit din 5 poeți din care, de fapt, numai Elena Vlădăreanu poate fi numită astfel, a selectat pentru debut volumul de poezie al Dianei Geacăr cu teribilul ei vers: „sunt un fel de adolescent/ într-un concurs de masturbatori/ și singurul care dă pe el”. Un kitsch total...

Fata-femeie de 22 de ani, venită din provincie la facultate în București, cazată în cămin, în căutarea unei vieți sociale, scindată între trecutul erotic incert și prezentul promiscuu, experimentînd sau rătăcind erotic cu propriile prietene, este o temă deja abordată și reușită de Ana Maria Sandu în *Din amintirile unui Chelbasan* și de Cecilia Ștefănescu în *Legături bolnavicioase*. Din păcate, cînd această temă e dusă în zonele ei obscure e greu să păstrezi aderența cu literatura. E ceea ce i se întîmplă și Dianei Geacăr ale cărei versuri par scrise de o Virginie Despentes căministă și nevrotică care ne anunță că bărbații se masturbează gîndindu-se la ea, sau se simte nasol că îi vine ciclul, e îngrijorată fie din cauza sexului neprotejat (*get a condom!*), fie pentru că tipul respectiv și-a dat drumul pe ea și n-o iubește, se întrebă de ce n-a rămas cu cel care a dezvirginat-o, ne anunță că nu-i prea vine orgasmul, mereu motiv de îngrijorare pentru bărbați, își mai amintește o masturbare în cămin sau erecția jenantă a unui tip, iar la un moment dat chiar se duce să se cace... Ar fi trebuit să pun ghilimele pentru că acestea nu sînt parafrazele mele sînt chiar versurile poetei.

Brutal spus, Diana Geacăr se înscrie și ea în lista fetelor dezinhitate care debutează în literatură cu propria

menstruație. Am mai citit această poezie pre(ten)țios-vulgară de cîteva ori pînă acum. De fapt, am citit-o de atîtea ori încît aş putea s-o scriu eu însumi dacă mi-aș pune în cap. O poezie care dă fircoale sordidului cu pretenția că face o incursiune în frustrările existențiale, în blazarea sexuală și alienarea erotică a femeii milenariste. Ca să-mi pun degetul la tîmplă și să filozofez, există, probabil, tendința de a circumscrie o criză postadolescentină, aceea a dezabuzării, a relațiilor multiple cu pontaj sexual, a singurătății postcoitale, a angoasei unei maternități nedorite și a fanteziilor homofobe, dar cred că Diana Geacăr este prea înfierbîntată și mult prea tînără (literar vorbind) pentru a aborda, cu rezultate notabile, o temă atît de mare și de delicată. Nu beneficiază nici măcar de avantajul inaugurării, dar, pe ici pe colo, se crede deja o Angela Marinescu sau o Nora Iuga.

A. Urmanov găsește principala calitate a acestei poezii în naturalitatea limbajului (de cînd e asta o cucerire recentă?), dar eu cred că tocmai aici e punctul ei fragil. Diana Geacăr nu scrie poezie, ea se joacă de-a poezia pe un messenger imaginar, unde directele și histrionismul sînt reguli de bază. Dar, ca și în cazul utilitarismului (despre care am scris în *România literară* nr. 32/2003 și 46/2005), poezia nu trebuie să devină atît de facilă, iar „prietenoasă” nu înseamnă „ușuratică”. Compromisul necesar comunicării sigure, univoce e un act disperat și nicidecum o cale de revitalizare a discursului poetic. Preluînd aberantele teorii urmanoviene, Diana Geacăr scrie în textul din antologia Colocviului tinerilor scriitori despre limbajul simplificat, de apropierea de cititor, de sensibilizarea lui, de evitarea imaginilor violente... Însă explicitul este una din caracteristicile limbajului violent, iar tînăra poetă rezistă cu greu unui exhibiționism care cînd nu e fumat, e cam ridicol, vulgar sau de-a dreptul gratuit. Poate că sînt eu un cititor defect de nu m-a sensibilizat ejacularea lașă și egoistă pe burta însinguratei poete și nici nu m-am emoționat cînd mi s-a confesat că se duce la defecare, dar aceasta pare mai degrabă o poezie pentru un cenaclu de puberi. Firește, există cîteva pasaje foarte bune și chiar versuri memorabile („cînd toată istoria omenirii de dinaintea ta/ nu-i decît o lungă clipă de reculegere”), dar e ca și cum ai căuta o stafidă în bolul cu fluide mizerabile.

Deocamdată n-o pot lua în serios pe Diana Geacăr ca poetă. Textele ei sînt prea subțiri, iar eu-l liric doar o altă gagica literară pentru ale cărei probleme cititorul ceva mai educat nu are nici vină, nici interes.

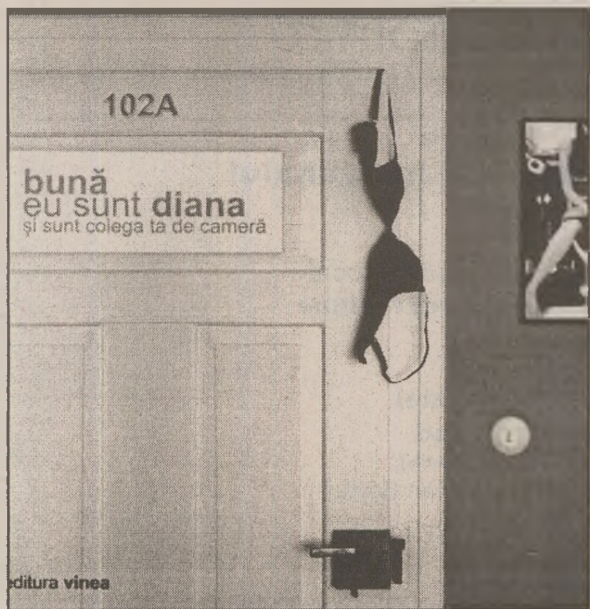
...și artista mecanomorfă

De o cu totul altă factură este poezia celeilalte premiante a programului de *creative writing* de la Râșca. Scris sub forma unei confesiuni lirice apocrife a Fridei Kahlo, *Într-un pat sub cearșaful alb* este un volum de debut, omogen și fără stridențe, remarcabil. Andra Rotaru are curajul, aș zice chiar inconștiența, unei astfel de provocări dar, mai mult decît atît, are talentul necesar.

Secvențele confesiunii lirice surprind foarte bine și la toate nivelurile drama artistei cvasi-immobilizate la pat. Lumea văzută de la orizontală și (auto)percepția

trupului fărîmat, prins între orteze, dau imagini bizare, tributare, într-o oarecare măsură, autoportretelor (supra)realiste ale mexicancei. Tema principală este, cum altfel alteritatea/obsesia corporală și feminitatea alienată. Percepțiile sînt modificate cu totul, iar raporturile cu lumea se complică inclusiv la nivel mental. Fragilitatea trupului, „închis în pieptul cu balamale”, limitările cauzate de un accident și de amputările ulterioare conturează o corporalitate capricioasă, problematică, surprinsă în viziuni de coșm într-un mod dramatic, dar fără patetism, pendulînd între memorie și vis, între halucinație și reflecție. Într-o resemnare și disperare: „sînt o doamnă care poartă corset în pat/ bărbații mei sînt bucăți de gips/ alături de care stau nemișcata/ avem o iubire rigidă pe care o las sa aștepte fals în acte. am vertebre așezate împotriva naturii/ nu n-a văzut nimeni trupul din care copiii ies prin capota au pe care o port/ deasupra pîntecului” (*Ghipsuri de flori*). Problemele de fertilitate („maternitatea mea e moartă în pîntecul surogat/ placenta e un bulb cranian/ fără viitor de mariaj („uit căsnicia/ terminata pe patul unui tablou în care sînt înjunghiată”), bisexualitatea, angoasele tendințele suicidare ale artistei apar ca niște consecințe mai mult sau mai puțin directe ale corpului mecanomorf, greu de stăpînit, aflat într-un proces de degradare articulare ce impune limite sociale, dar și sentimentale. Există un permanent balans între vivacitatea curajoasei femei captivă în propriul trup și semnalele morții acestuia, între seducție pentru ambe sexe și repulsia față de corpul înjumătat între inspirația unei mitologii proprii și temerile contactului anonim cu lumea, un balans care conferă feminității atribute stranii și o sexualitate deschisă, eliberată de orice constrîngeri, gata să se elibereze din tristețe și să suplinească frustrările solitudinii în handicap.

Evident se dezvoltă și un palier secundar al semnificației în care tînăra poetă se identifica drept avatarul Fridei Kahlo, această suprapunere de imagine este ușor naivă și forțată iar poemul *The Two Fridas*, cel care vrea să facă trecerea lipsit de subtilitate, tradînd un egocentrism reprimat, restul cărții: „viața e verde urîță/ sunt femeie/de Europa/ românia/ între noi două este doar o arteră/ suntem separate la capătul venei/ renunț la Andra și la moartea europeană rămân o statueta indigenă/ să expun părțile corporale scrijelite cu sîngerări”. Altfel, *Într-un pat sub cearșaful alb* este un volum despre care am spus prea puține, un volum de citit și încă de explorat, cu o miza pe mijie, gîndit și lucrat, care nu face compromisuri în niciun fel, cu atît mai puțin în numele poeziei, și care da masă maturității, a ambiției Andrei Rotaru de a scrie o carte deosebită, irepetabilă în felul ei. ■

Diana Geacăr, bună eu sunt diana și sunt colega ta de cameră, Editura Vinea, București, 2005

ANDRA ROTARU
ÎNTR-UN PAT SUB CEARȘAFUL ALB

editura vinea

Andra Rotaru, Într-un pat sub cearșaful alb, Editura Vinea, București, 2005

critică literară

Ferestre 2005

lucru.» Asta-i isteată, dar nu am răbdare să fac poezie din ea. «Paznic la morga, de la 25 de ani își caută nevasta putrezită demult.» O păstrez pentru poezie horror.” Autoreferențialitatea se dovedește a fi, în cazuri ca acesta, un bun detector de adevăruri, fie și numai parțiale.

Privind de aproape către postmoderna noțiune de *surfiction*, care sondează unul câte unul pliurile scriiturii, *Epoca Lu* rămâne o poveste interesantă, nici mai fadă, nici mai spectaculoasă decât o impun limitele conceptuale.

Din același grup al antologiei *Ferestre '98*, sub aceleași coperte imitând sigla Windows, dar individualizată definitiv o dată cu debutul (*Duduca de marțipan*, 2000), Doina Ioanid surprinde și la a patra carte, cu nimic, totuși, mai indiscretă decât cele anterioare. Spre deosebire de acestea, volumul *Poeme de trecere*, (Editura Vinea, 2005) poartă cu el și în el o sumă de întrebări, răspunzându-și, nu arareori, una alteia. Să interogăm, întâi, alături de Doina Ioanid: „Ce cauți tu, duduca, pe lumea asta, unde au trecut numai femeile blonde cu gust de piper, bărbații cu țepi de oțel implantați în vârful capului, păpușile gonflabile și copiii precoci? De ce te plimbi pe străzile pline de praf ca o vrabie fără pene? Doar nu crezi în promisiunile făcute înainte de a te naște?” Iar apoi pe cont propriu: cum arată această „trecere”, înspre ce și de ce apare ea?

Echidistante, toate volumele Doinei Ioanid au fost, de fapt, treceri: neagresiv, *atitudinea* a evoluat de la *E vremea să porți cercei* la *Cartea burților și a singurătății* în același fel în care a parcurs drumul de la prima la a doua carte. Și — riscăm — nu altfel decât s-a ajuns la *Poeme de trecere*. Care să fie, în acest sens, plusul acestuia din urmă?

În colecția
“Biblioteca orașului București”
(poezie)

MIHAI TECLU

“0”

sau

“ÎNTOARCEREA LUPULUI
HĂITUIT”

(Ed. Azero, 2005)

“CHANTS DE RIEN/cântece de nimic”
(Ed. Nouă, 2006 – ediție bilingvă)

Sponsor: SPARIS film

Doina Ioanid

Poeme de trecere

editura vinea

Doina Ioanid – *Poeme de trecere*, prefață de Carmen Mușat, Ed. Vinea, 2005, 60 p.

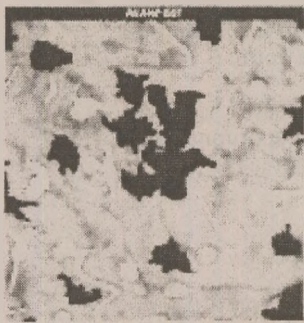
Aparent și din exterior, cel puțin două sunt sensurile acestei transgresări, susținute de secțiunile (tot două: *Interval* și *Scrisori pentru Taia Dumitru*) cărții: ruperea de placenta stilistică a *Duducăi...* și începutul maturizării, grăbit și accentuat de moartea ritualizată (și rituală) a bunicului. Ambele înșelătoare pentru ochiul nostru taxonomic ca, demult, picturile manieriste pentru retinele naive. „Unii au fumul de țigară și fumul locuiește în ei ca într-o casă [...] Doar doar n-or să mai simtă din câte punctulețe sunt făcuți și cum le plesnesc cusăturile. Eu m-am hotărât sa-mi colecționez genele. O să le pun într-o cutie din lemn alb și când o să-mi fie mai greu, o să mă uit la ele. Iar dacă asta n-o să aibă efect, o să găsesc eu atunci altceva.” Exact acel „altceva” este matricea oricărei treceri din poezia Doinei Ioanid. Și, o dată găsit, locul de tranziție e prefăcut într-un spațiu ocrotitor, la fel de lăbil pe cât de confortabil. Încrederea, bovarica, în fragilitate se arată a fi de fapt singura structură de rezistență a acestor zone. „Îmi doresc din ce în ce mai mult să fiu o bilă de bowling, cafenie și lucioasă. O bilă de bowling n-are nevoie de paradisuri artificiale, nu are nici crize de stomac, nici dureri de cap. Alunecă, se duce și se tot duce.” Dorința generează obiecte, dacă nu vii, cel puțin înzestrate cu puterea de a imagina. În alare tipuri de mișcări e greu să găsim granițele și e forțat să le impunem. Pragurile se volatilizează și alte treceri decât acelea numite, povestite, sunt de negasit: „Trăiesc în umbra zidului, a streșinii, fără jurnal, fără proiecte, fără destinații precise. Trăiesc deodată cu ziua care trece.”

Tragismul părții secunde a volumului se rezolvă în aceeași continuă invenție-paravan, pe același ton de aristocratică decentă; marca sfâșierii este ficțiunea din ce în ce mai precis construită și mai sincer asumată: „Taia Dumitru nu-i acolo, nu mai e sub betonul rece. Așa le spuneam femeilor la parastas, iar Maia clătina din cap a dojana, ca atunci când le mai înfloream sau inventam povești pentru Mary.”

Probabil ca o lume construită după legile acestei poezii ar fi înșesată nu atât de cărări sau de macadamuri, cât de toate obiectele aflate într-un echilibru instabil: până la un punct, mișcarea lor e strictă și superbă imaginație. Se întâmplă ca, în bibliografia Doinei Ioanid, *Poeme de trecere* să fie o foarte bună carte de poezie și o tot atât de serioasă amenințare pentru cea care-i va urma. Doar pentru că titlul conține — fără să vrea — o promisiune...

Cosmin CIOTLOȘ

Victor Nichifor

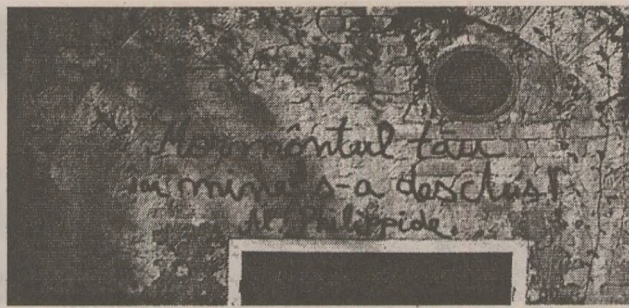

PARALELA 45

Victor Nichifor – *Epoca Lu*, prefață de I.B. Lefter, Ed. Paralela 45, 2005, 166 p.

Singurul dintre autorii prezenți în volumul colectiv *Ferestre '98* care avea deja o carte publicată — Victor Nichifor (*Aigess*, 1997) este și singurul care a ales o tacere editorială de șapte ani. Dacă fiecare dintre tinerii lansați atunci de Mircea Cărtărescu și-a continuat cumva drumul în poezie (Marius Ianuș, Ioana Nicolaie, Doina Ioanid, Iulian Băicuș), roză (Cecilia Ștefănescu) ori chiar istorie literară (Angelo Iftchievici), Victor Nichifor (stabilit, între timp, în Statele Unite) își reia, amplificat și în buna măsură cizelat, ciclul de poezie cenaclier, într-un volum independent (*Epoca Lu*, Editura Paralela 45, 2005). Combinația stranie între energic și confuz pe care se construiește poezia sa surprinde de la prima lectură. Ion Bogdan Lefter pune, în prefață, acest amestec pe seama biografiei: nefilolog, Nichifor adera oarecum în pripă la mai toate manierismele rmale ale începuturilor sale poetice.

De aici gustul un pic fanat al (re-) scrisului său, dar dintr-o ciudată formă de *nostalgie teoretică*, care-i face compatice ironiile, distanțările raționale, fronda, și nu doar, în orice formă a ei. El duce acum la capăt aproape toate jocurile pe care cu câțiva ani în urmă le-ar lasat, judicios, doar începute. Sunt puține artificii textuale și tehnice) care nu apar în această *Epoca Lu*, devitalizând oemele pline de forță întrucâtva implicită a discursurilor ample, vorbărețe și atât de fruste ale debutului. Pentru că, în afară de structura epopeică a cărții — cu aglomerări de viziuni, cu etapele scrierii poemului Lu — pe spații mici există o robustețe greu alterabilă: Poezia apare printr-un efort dinamic, pe baza căruia eclara: Sunt viu, madame! Da, / în mapă am dovadă, într-un fel îmi place să scriu. Dar acest aspect e nesemnificativ. Ia raportez numai la «a fi viu». Iar în ce privește plăcerea, / lăcerea mea supremă e să mănânc ciocolată.” Și, recuperator: Mă uit — pe mine — la cer: / Știu că nu voi face gaură-n / Dar voi inventa altul.” În cele 13 părți ale volumului, nici măcar editorul de texte nu e exclus dintre instrumentele disimulării lui Nichifor: pagini scrise cu caractere diferite, unele aldine, altele de dimensiuni aproape înșesizabile până la atât de infantilul tip de scriere Wingdings). În rest, rime și dialoguri, poeme care-și contabilizează versurile, viziuni parodic-naționaliste. Mai întotdeauna onic și disimulând prea des, Nichifor poate fi surprins, totuși, în fulgurante accese de sinceritate. Printr-un artificiu, um altfel? Pasajele în care distanțarea vizează propriul cric (ca virtualitate), iar comentariul nu e decât verbaj onțin germenii ingenuității lui Victor Nichifor. Din două ucări, unul se autosubminează, vrând-nevrând: „Comunicarea xtraordinară nu apare între doi oameni care pur și simplu e iubesc, ci între doi oameni care iubesc același

literatură

Clepsidra

o dată pe an,
îngerul trece prin lume
înspre ninsoare

am bătut în zidul după care,
măcinat de sloiuri și de aparență,
văzduhul se amesteca-n pământ

da-mi un înger, Doamne, am bătut

și dincolo de colbul gravitațional,
în talgerul cu viață și cu moarte,
mi-am spălat, în dimineață, fața cu ether

te țin în viața mai mult pentru tine, a spus

apoi a luat după sine ce-a mai fost din amurg
și a întors clepsidra într-o răscruce de drumuri
și, dintr-o hârtie cât cerul plină de semnele rupte
cândva din umărul său,
am înțeles că nu-i de văzut
în pământul din luna noiembrie

că el vizitează ninsoarea unui alt viitor
și, axial, de la tine până'n Dumnezeu,
topește o părtie...

Colind printre săbii și flăcări

învață-mă pe diafară, ia-mă
în memorie un deal și o vale;
în șemineul de la capătul casei,
aprinde niște vreascuri

cercuri-cercuri jur împrejurul
etherului, cântă-mi *holeirunda* vieții
fără de moarte;
fă-mi dansul cu săbii, la flăcări

pe gheața de la geamuri, desfășoară
mi, de-afară, mitologia aspră
sublima

pune acolo și arborele a o mie de ani
în care-am fost seva și ceasul de roire
a o mie de cercuri

și cântă, până la ziuă, *holeirunda*
cât pentru o mie de ani

cântă-mi, în patria veche,
la flăcări,
în noaptea cea mai lungă,
de la Lepenski Vir.

șarpele

niciodată n-ai să fii în rând cu lumea
din vorbele ei, ca din seminturi,
crește damnația, ușoară ca spuma,
grea ca pământul

cărarea ta nu-i niciodată dreaptă
hojma umbli prin păduri, peste haturi,
prin ierburi hojma te prăpădești
te păzește din ceruri doar pasărea Khaya

dar cum adormi între ape,
de vreun șarpe o da peste tine,
și moartă te bat că, uite, de-o vreme
steaua ta, pe cerul de noapte pălește
iar suflarea ți-e'n gheare la pasărea Khaya.
Să te-nvrednicească Dumnezeu! mai spuse
mama din roua grădinii
arhetipale.

Acum este ora și-i scriu că un șarpe,
luat din urmă de șapte mirese,
huruie prin vene după sângele meu;
în el, crește o magnolie
pictată de Shama Shamiema
pe întuneric.

Foto: art. Françoise Parfili

scrisoare pe un perete alb

în vreme ce tu dormi
și,-n vis, mănânci puțin
din patera cu jeratec,

el intră în încăperea alba
și scrie, pe unul din pereții
transcendentali, masa atomică
a elementelor din tabelul
lui Mendeleev

și, într-un creuzet, îți drămuie,
pe masa de scrisori, două-trei
prafuri, un evangheliar, anuarul
de Gotha și picătura
de supraviețuire

la urmă, îți lasă noeza și pleacă
spre miazănoapte.

ea sau despre restituirea frumuseții

intru în jurnalul suedez
deschid ferestrele spre galeria de artă
din orașul vechi, spre fiorduri

știu arta vindecării de la Hildegard
von Bingen, *cartea cu vise* și câteva
constelații ale sângelui peste zăpada
din aripa de nord a palatului de iarnă
din Hagaparken

în vreme ce ea gravează în sepie melancolia
și se hrănește cu depărtare și aparență
și cu lumina fără formă a Nordului,
eu călătoresc cu *Viking Line*
spre orga de gheață
a zilei de mâine

soarele noctic își dizolvă nucleul
peste *cartea cu vise*: e doar o structură
în stingere, atinsă și ea de biohazard.

transsubstanțiere

îți desenez acum, în eonul de rouă,
alegoria simplă din 9 aforisme

e doar himera apei lepădându-și

forma, în profunzimile mării
materiale, pe dâra de mătase
de sub Calea Lactee,
când Una sunt toate

și, peste gheața și sloiuri, în ani
și în ani, se topește poemul
de pe talpile tale

vine și arhetipul și desira din tine
timp din fuiorul primordial

îți duce o pernă, pe care, istovit
de splendoare, în Insula Șerpilor,
sub omături, să dormi

e doar elogiul tacut al hematiei
în iarnă, îi spun; e drumul său
abatut din vâltoarea
a toate.

sarcophage

la timp, în crângul cu floare,
m'ating de un arbore: *iata*
fiul tău, îi spun. Este noapte.

El, cu o rază, se rănește încet,
de câteva esențe se golește
pe sine, cât să-mi ia forma
și, cu tot cu umbră, să'ncap,
spre sângele său vegetal
să m'absoarba'n launtru

și exersăm, în furtună, arcuiri
și asceze din cele 37 de forme
de Tai Chi Chuan și, printre
copitele cailor sălbateci,
creștem împreună, cu rădăcini
înspre apele râului
ohabnic

„Nu știam ca te-ai scaldat odată
în sângele unui dragon”, mă asimți
el, dintr-un potop de veacuri

afară, turmele de aur sfulgerau
etherul.

spălarea mâinilor

ia-mă din lume, ocolește
cu mine ecuatorul;
pe-o frunză, pe-un sunet
la Tine alunec fior de amiază,
le pays ou l'on n'arrive jamais

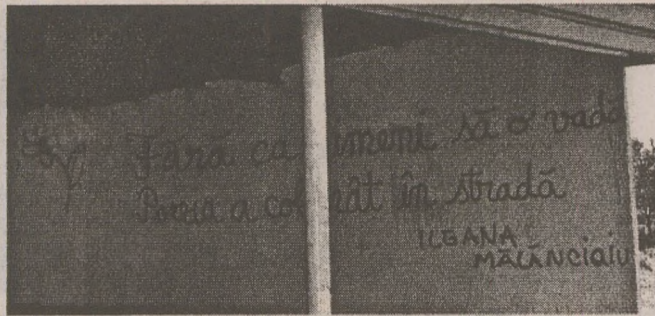
și toate în preajmă lovindu-se
'ntruna, îmi fac noapte din zi
și ziuă din noapte

eu sunt paharul
și moștenirea ta,
mi-ai scris într-un vis,
jos, la picioare

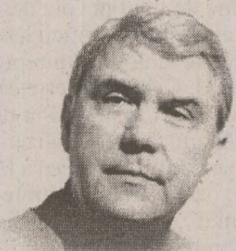
nu sunt aici, acolo nu sunt
spre sud și spre nord s-a risipit
sanctuarul până la umeri,
până la ochi,
până la i
absolut

în asprele scriptorii,
pe memoria lumii
e-atâta nisip

în râurile largi, profetul spală
amurgul, cum odinioară,
în sângele-mi sublim,
ți-ai spălat mâinile. ■

l i t e r a t u r ă

Mihai Zamfir

RĂMAȘI FĂRĂ SPRIJIN...

(II)

PLECÂND DE LA CĂRȚI

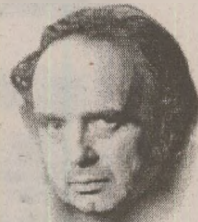
S punînd că dispariția lui Jean-François Revel ne lipsește de un important suport moral, nu facem o metaforă: fără una dintre cele mai lucide voci ale liberalismului militant, lumea rămîne mai săracă și mai vulnerabilă în fața veșnicului asalt al intoleranței, executat pe mereu alte pretexte. Oricît de numeroase ar fi conștiințele pe care Jean-François Revel le-a trezit, nimic nu poate compensa absența izvorului regenerativ.

Evoluția paradigmatică a acestui intelectual strălucit, care a refuzat, împotriva modei, încolonarea la sînga, poate fi urmărită cu o claritate aproape demonstrativă. Dacă în tinerețe non-conformismul sau intelectual și filozofic îl împinsese, natural, spre anti-dogmatism (în filozofie) și anti-totalitarism în general, nu i-a trebuit prea mult timp celui care inițial îl criticase pe Generalul De Gaulle să observe din ce parte vine pericolul mortal pentru democrație. Volumele *Ni Marx ni Jėsus* (1970), *La tentation totalitaire* (1976), *Comment les democracies finissent* (1983) și, mai ales, *La connaissance inutile* (1988) - pentru a alege punctele cele mai înalte ale unui parcurs exemplar - vor demonta sistematic iluzia marxistă, propaganda sovietică sub toate formele ei, anti-americanismul doctrinar, adică tot ansamblul cu ajutorul căruia opinia publică fusese intoxicată pîna în 1989 - și continuă să fie. Minciuna comunistă și-a găsit în Revel poate pe cel mai strălucit adversar. Iar marele moralist nu a avut în vedere afit sistemul sovietic (odată descris și demascat, Revel n-a mai crezut că merită să se ocupe cu demonstrarea evidențelor!), cît orbirea conștiința a lumii intelectuale occidentale. Contra ei a consumat Jean-François Revel tone de spirit și tone de informație, încercînd să-i trezească pe oameni la realitate. Convins că slujește adevărul, autorul lui *Ni Marx ni Jėsus* s-a transformat într-un comentator politic dintre cei mai sagaci, scoșînd la iveală impostura figurilor mediatice din Occident, gata oricînd să se înroleze sub steagurile luptei „pentru pace”, „contra pericolului atomic”, „pentru dezarmare”, „contra reînvierii fascismului” și a altor obiective numite de către Kremlin în cele mai pitorești moduri, dar în realitate destinate toate unui singur scop, sprijinirea expansionismului sovietic.

A cîștigat sau a pierdut Revel abandonîndu-și cariera de savant în favoarea celei de comentator politic? Știu sigur că publicul larg a cîștigat ceea ce specialiștii în filozofie ori literatură au pierdut. *Histoire de la philosophie occidentale* fusese scrisă cu nerv și simț polemic, pusese în scenă ideile într-o manieră aproape literară: este ceea ce îi face și astăzi farmecul, la decenii după publicarea ei. Fiecare capitol din *La connaissance inutile* ne demonstrează că autorul nu putea fi decît un om de o neobișnuită cultură. Spiritul mușcător al lui Revel s-a hrănit și dintr-o prodigioasă informație filozofică. Probabil că, fără asemenea cultură, atît de mult spirit n-ar fi avut de unde izvorî.

Viața lui Jean-François Revel a însemnat renunțare la literatură (*Histoire de Flore* ori *Pour l'Italie* din anii '50) în favoarea erudiției; apoi renunțare la erudiție (*Sur Proust, La philosophie classique* etc.) în favoarea jurnalismului consacrat luptei anti-comuniste. Aparent, autorul a renunțat de fiecare dată la ceva dificil în favoarea a ceva tot mai facil, dar lucrurile nu stau nici pe departe așa; personajele succesive Revel l-au asimilat întotdeauna pe precedentul, îmbogățînd spectaculos noua întru chipare. Finalmente, lupta hebdomadară pentru apărarea libertății s-a dovedit a fi cea mai grea dintre toate.

Dacă nu s-ar fi petrecut subtilele alchimii stilistice din scrisul acestui mare moralist, poate că nu l-aș mai fi admirat la fel de mult pe Montaigne (înarmat fiind acum cu o cautiune ilustră) ori n-aș mai fi fost convins că renumele lui Descartes este în mare parte nemeritat (cum am devenit după citirea *Istoriei filozofiei occidentale*). Și n-aș mai fi avut atît de multe și de tranșante argumente pentru propriile mele opinii politice, opinii confirmate cu fiecare nouă pagină semnată de un vizionar care a știut să arate mereu calea dreaptă. ■

Emil Brumar

CERȘETORUL DE CAFEA

Pinguinii sînt burtoși

Pentru Absurdica

Pinguinii sînt burtoși
Și pășesc tealeap-tealeap
Și-i păcat să le descoși
Mințile dilii din cap

Dîșii se gîndesc la gheață
Că de aia-s pinguini
Dis-de-dimineată-nvață
Lecția despre rechini

(Chiar de nu-i la Polul Nord
Nici măcar la Polul Sud
Trebuie să fim de-acord
Crocodilul este crud)

Și-i poate păpa pe toți
Dacă-și pun mintea puțin
Pinguinii n-au chiloți
Și sînt puri ca niște crini....

Ediția a XVI-a

Premiile "Poesis 2006"

Opera Magna: Nicolae Balota, Augustin Buzura, Matei Călinescu.

Marele premiu pentru poezie "Frontiera Poesis 2006": Dinu Flamând.

Marele Premiu "Frontiera Poesis 2006" al orașului Satu Mare: George Elliott Clarke (Canada).

Premiile pentru traduceri: Janina Ianoși, Joaquin Garrigos.

Premiile speciale ale juriului: Ion Miloș (Suedia), Gaál Áron (Ungaria), Arcadie Suceveanu (Republica Moldova).

Premiile pentru edituri: Editura Brumar Timișoara (dir. Robert Șerban), Editura Princeps Edit Iași (dir. Daniel Corbu).

Premiul pentru debut: Tea Lambă (studenta, Pitești).

Evocare

Familia Pillat

În rotunda Muzeului Literaturii Române a avut loc, în ziua de 2 iunie a.c., simpozionul "Arta și credința în familia Pillat". Cu acest prilej au fost expuse 21 de tablouri, acuarele și desene ale Mariei Pillat-Brateș și a fost proiectat filmul documentar "Dinu Pillat sau calea regală" realizat de Nicoleta Brătescu, producător TV. Personalitatea poetului Ion Pillat, a pictoriței Maria Pillat-Brateș, a romancierului și criticului literar Dinu Pillat, a criticului de artă și memorialistei Cornelia Pillat au fost evocate de Barbu Cioculescu, Alexandru George, Ion Vianu, Adina Nanu, Ruxandra Garofeanu, Roxana Sorescu, Carmen Bragaru, Anca Mateescu. Simpozionul a fost moderat, din partea M. L. R., de Simona Cioculescu.

literatură

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Interogații critice

O pini. André Frossard: „poți să mă întrebi ce vrei, fără restricții, eu voi spune doar ceea ce vreau eu să spun”. T. Mazilu: „dacă-l întrebi pe un prost citit e ceasul, îți va răspunde că n-are importanță deoarece timpul e relativ”. Interviu e neîndoios o specie ingrata. Inteligența celui ce pune chestiunile se poate lovi lesne fie de limita subiectivă (volitională) a respondentului, fie de cea obiectivă a aceluiasi (sarăcia cu duhul). Important e ca realizatorul de interviuri să fie o persoană de calitate intelectuală și de probitate, care să-i dea interlocutorului satisfacția unui „joc de mingi” ca la tenis, în așa chip încât partida să fie reușită cu concursul ambelor părți. E nevoie nu doar de inteligență, tact, de ceea ce s-ar numi o vocație colocvială, ci și de o minimă consonanță. Ar fi dificil să interoghezi pe cineva în condițiile unui total dezacord, dar ar fi, în aceeași măsură, fastidios să nu existe nici o deosebire, fie și la nuanță, de opinie. Vorba lui Caragiale: „dacă toți am fi de acord, ce haz ar mai avea?”. De asemenea e de dorit ca dexteritatea celui ce se ocupă de interviuri să deschidă o perspectivă, reflectând macar ceva din figura momentului istoric și chiar, de e cu putință, aproximând ce va urma. Lucruri de care pare a fi conștient Al. Cistelean, ca autor al volumului *15 dialoguri critice* (cu Ion Negoitescu, Mircea Zăciu, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Lucian Raicu, Gheorghe Grigurcu, Pavel Chihăia, Virgil Nemoianu, H.-H. Patapievici, Gabriel Dimisianu), text miezos, atractiv, care, deși datînd în bună parte de mai mult de un deceniu, își păstrează prospețimea. „Dintr-un punct de vedere, declară criticul de la „Vatra”, ar fi fost chiar preferabil ca aceste dialoguri să fie doar niște «documente de epocă». Din păcate, nu sînt. Dacă întrebările pot fi considerate de ieri, răspunsurile sînt de azi și pentru azi”. Să vedem, selectiv, sub ce înfățișări.

Fiind vorba de un set de critici, e important să punctăm felul în care e înțeleasă, în acest ansamblu natural înzestrat cu ramurishuri disociative, noțiunea de critică. În vederile lui Adrian Marino, statutul literaturii are două aspecte. Unul „supraistoric”, marcat de unicitate, apt a forma obiectul demersului critic, și altul istoric, care cade în lotul istoriei literare, ce are a se aplica asupra temelor, tipurilor, genurilor etc. De aci ar decurge două maniere de istorie literară. Cea dintîi inserează, „eseuri”, „monografii” de autori captivi ai originalității lor, în ordine cronologică (soluția Croce), cea de-a doua studiază temele, genurile, tipologiile: „La noi, G. Călinescu poate fi încadrat în tipul Croce. Cu observația că istoria și critica literară nu sînt pentru el decît literatură cu și despre literatură. Literatură pe marginea literaturii. Operația, reușită deseori în plan estetic-literar, mi se pare totuși, hermeneutic vorbind, tautologică, de ordinul parafrazei. Criticul «spune» exact același lucru ca și scriitorul. Mai bine sau, adesea, mai prost...”. Remarcăm de îndată neîncrederea reputatului teoretician în critică, derivată din suspiciunea sa față de

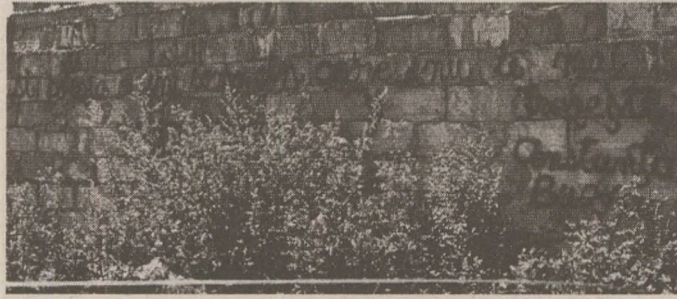
factorii „literari” ce ar putea-o „infesta”. Comentariul estetic i se înfățișează în principiu superfluu, „tautologic”. Năzuința sa merge exclusiv către „înclinația teoretică” ce „depășește sensibilitatea literară” (atenție: nu consună cu ea, n-o înglobează, ci „o depășește”), „înclinație” pe care a încercat a o sluji nu fără simțămîntul dezolant de-a lucra într-un „gol” lipsit de orice suport, repere, înțelegere, în inapoiatul mediu autohton: „Lucrînd în această direcție, încerc (sau poate mă iluzionez) eliminarea, măcar în parte, a unui gol. Este, mai mult, un act de consecvență intelectuală. S-ar putea ca soarta «fiecîrui teoretic» să fie totuși compromisă pentru multa vreme, dacă nu definitiv, în cultura română. În ea domină, și de departe, poezia, imaginea, intuiția, gustul, nu reflexia teoretică sistematică, de altfel fără nici o tradiție la noi. Genurile predilecte sînt de ordin poetic, publicistic și pamfletar”. Ne dăm seama, din nou, că „enciclopedismul”, „monumentalul”, „sinteza”, privirea „integratoare” pe care le preconiza Adrian Marino erau, *de facto*, bizar... dezintegratoare, excomunicînd elementele scrisului frumos, cele ale metaforei mitului, transcendenței... O frigiditate cabrată îl împingea spre o rețetă aseptică, spre un fanatic purism al „ideii” aidoma unui balon care-și suprima legătura cu pămîntul, aspirînd a pluti de-a pururi într-un cer abstract.

Lucian Raicu e unul din cei ce readuce balonul pe solul — cu semnificație anteică — al creației, care, la urma urmei, justifică orice comentariu, oricît de abstras, consacrat literaturii, legitimîndu-l prin energia sa practic inepuizabilă ori delegitimîndu-l prin retragerea acesteia. Conform d-sale, orice critică autentică e una de „identificare”: „Orice critică este și una de identificare, altfel nu e sau e — vorba lui Gogol — «dracu știe ce». Criticului, printre scriitori, îi plac și cărțile altora. Nu-l citisem pe Levinas cînd am pus ca moto la un volum (*Critica — forma de viață*) fraza unui gînditor român: «Putința de a trăi noi înșine în sufletul altuia e singura adevărată valoare omenească». Singura, care va să zică. De la volumul cu pricina am trecut aproape douăzeci de ani, multe păreri mi le-am cam schimbat, dar fraza asta îmi sună și azi în cap, n-am nimic de adăugat. Ba da, am, nu e chiar «singura» valoare — putința identificării, dar o condiție — cam de neocolit — tot este”. Să nu ne închipuim însă că „identificarea”, de care vorbește, caracteristic, Georges Poulet, ar fi ceva absolut. E doar o năzuință, niciodată integral împlinită: „Identificarea deplină este o pură imposibilitate în relația «critică»”. Ea nu umple niciodată pe deplin spațiul comentariului, lăsînd interstiții în care se poate strecura și o atitudine aparent străină, o „non-identificare” care este ironia. Detașare, fugă, distanță, ironia e în măsură a „complica mult” lucrurile, a adînci misterul criticii, parte inalienabilă a misterului creației, „ajungîndu-se să se spună că e o treaptă nouă a «esteticii», ba chiar — cine ar fi crezut? uite că a fost cineva care să o creadă — «anticameră a religiei», locul cel mai apropiat de «credință»...”. Și încă un fapt esențial. Critica estetică pe care adepții abstractizării prin metodă o suspectează de frivolitate, sărăcie, retardare, e, acolo unde există har, un gen bogat, debordînd de materii sub astrul libertății asocierii lor: „Critica nu trebuie să-și refuze nimic... Este genul (sau ar trebui să fie, dar nu e decît rareori) proteic prin excelență. Cum s-a spus că e romanul. Ironie, poezie, epic, teoretic, reflecție, puțină biografie, ceva autobiografie, jumul, eseu de idei, transcriere de citate, conversație, teatru, lungi tăceri neapărat, totul însă în serviciul literaturii — adică rămînd ce este, dar cu toate mijloacele la îndemînă, desfășurate în libertate...”. G. Poulet e apreciat pentru conceptul „extraordinar de fertil” al „gîndirii nedeterminate”, pe care o socotește, entuziast, a fi izvorul marii literaturi, al marii filosofii: „De ce nu și al celei mai bune critici? se întreabă criticul român. Nedeterminarea este mai bogată, mai plină, mai densă decît contrariul ei — este zonă liberă, a tuturor posibilităților, a tuturor proiectelor — nu e bine să o «îngustăm» prea tare, de dragul sensului unic totdeauna, mai sărac și mai trist și (încă o dată) mai plictisitor”. Concepție ce rimează cu cea a unui Gianni Vattimo care consideră că trăim sub zodia unei „epistemologii debile” care certifică faptul că literatura bună evită decisivul, categoricul, formulele *nec plus ultra*. Așa-numitul postmodernism e chiar regiunea în care precumpănește incertitudinea, aproximarea, căutarea. La originea criticii astfel înțelese s-ar afla Montaigne cu *Eseurile* sale. În epoca noastră ea ar fi fundamentată de „polifonia” lui M. Bahtin, de faza tîrzie a lui R. Barthes („de care mă simt aproape, mărturisește Lucian Raicu, și pe care

il iubesc pur și simplu”), precum și de al nostru Mate Călinescu, „care și el simte de mult nevoia deschiderii, «spărțurilor» în pereții cam strîmți ai criticii literare”.

Un alt capitol cu greutate al dosarului reprezentat de volumul alcătuit de către Al. Cistelean este cel referit la revizuire. Capitol spinos, pe care mulți l-ar dori închis însă care, din păcate, e departe de a fi finalizat. Jaloanel lui sînt date fie de-o indignare de prim moment (1990), cînd bunăoară, Mircea Zăciu, care avea să se arate mult mai conciliant, vorbea inflammat „de o presiune dinafară, d inocularea unor viruși extraliterari, de un proiect malefic al cuiu literatura română i-a cazut victima timp de cîteva decenii”, fie de un idealism consecvent pe care însă istoria recentă l-a dejucat într-un mod impredictibil precum cel al lui Virgil Ierunca reclamînd Uniunii Scriitorilor să excludă din rîndurile membrilor săi pe toți „colaboraționiști declarați”: „Nu e adevărat că lipseau criteriile. Numa cine le relativizează pînă la absurd se teme de netemeinici lor. Nu era nevoie să se ajungă la excesele din Franța după eliberare. Dacă francezii au condamnat la moarte un scriitor important ca Robert Brasillach, la închisoare alții — toți mari, ca Căline, Rebattet, Abellio etc. — dacă Drieu la Rochelle a fost silit să se sinucidă, la noi ar fi fost de ajuns o «condamnare» la tăcere”. Cît ar fi fost de frumos moralmente cît de util ar fi fost pentru a se pune capăt „destrăbălării civice” la care am asistat și continuăm a asista! Dar dac nu ne mai putem întoarce în trecut, dacă nu mai putem face ceea ce nu s-a făcut la momentul potrivit, în nu mai mică măsură sîntem datorii a corija mentalitatea defetistă, refuzînd bunăoară o insidioasă preconcepție (amuzant așezată la antipodul ideologiei comuniste), care a devenit, intempestiv o emblemă a postideologiei, și anume „puritatea” esteticului. Adică, vezi Doamne, „abaterea” esteticului de la anomalii socio-politice care au produs propriile sale anomalii oportuniste Ierunca *dixit*: „Trăirea sub totalitarism ne ajută — dintr-ună minimă igienă a memoriei — să îngropăm gîlceava dintr-un «estetic» și «etic». «Arta pură» este deja o amintire retorică, pînă și în Occident, unde moda înlocuiește uneori — din confort — principiile. La noi, marea regăsită a artei s confundă așadar cu impuritatea ei. Există însă o rigoare acestei impurități secundare”. „Rigoare” care obliga la depășire unei adeziuni doar formale la responsabilitatea revizuirilor la efectuarea lor prin nominalizări, analize, sancțiuni pe materia cazurilor concrete. Spre a relua cuvintele lui Virgil Ierunca, la ștergerea dîrelor „oricărui fetișism moștenite, de la autocenzură pînă la sfială”. Unul din reponenții care nu ezita a-și suflca mincele și purcede la treaba e Virgil Nemoianu: „Tot, dar absolut tot, trebuie recitat cu un ochi proaspăt, fără prejudecați. An rămas uluit vîzînd că unii și alții îl laudă grozav pe sub mediocrul Petru Dumitriu, Beniuc, Banuș și mai știu eu cît alții continuă să fie prezenți în imaginile canonice Breban sau D. R. Popescu (oameni nu cu totul lipsiți de merite) continuă să fie plasați în primele locuri”. Propunînd o avansare a Cercului Literar de la Sibiu, a „Școlii de la Târgoviște”, a unor Alice Botez și N. Steinhart, d-sa e de părere că „N. Stănescu și I. Alexandru și I. Gheorghiu și M. Preda pot fi coboriți, iar L. Dimov și M. Ivanescu urcați”, drept o condiție prealabilă pentru a scrie o „istorie literară credibilă a perioadei postbelice”. În fine, să ne referim la observația Monicăi Lovinescu, potrivit căreia asitam la o bifurcare a colaboraționismului. Mai întîi „colaborarea” fățișă cu regimul înălțat în decembrie. Adică „resurgența ceaușismului de la *România Mare* la «totuși iubirea» pentru calăii de ieri propovăduită de bardul de curte, Adria Paunescu”, revenirea „laudătorilor de ieri”, deveniți „latratori actuali, care nu ezită a ne da „lecții de democrație”, precum fostul sfetnic al dictaturii, Eugen Florescu. Apoi ur neocolaboraționism, cel „cu acest nou regim ce oscilează între stîlul dictaturii de ieri și nostalgia unor forme democratice care, prin «originalitatea» lor, să permită despărțirea formei de fond. Forma, democratică. Fondul, dictatorial”. Aici e aici. Avem în față un fenomen care ne face să ne lasăm privirile în jos sau să le direcționăm în altă parte, pentru că se află în cauză autori care au ocupat și ocupă poziții administrative și publicistice de bază, „oameni ai zilei”, care, *mutatis mutandis*, s-au substituit oficialităților culturale ale „epocii de aur”. Îndeobște preferăm a nu-i comenta. A ne face că nu sesizăm substratul politic al ascensiunii lor. Dar pudoarea noastră conjuncturală nu e, în situația dată, și ea o formă de demisie? ■

Al. Cistelean, *15 dialoguri critice*, Ed. Aula, 2005, 176 pag.

critică literară

Două discursuri „tari”, omogene și inaderente la realitatea pe care pretind că o exprimă se fac auzite de o bună bucată de vreme pe scena noastră publică. Primul — în ordinea vechimii — este cel naționalist, excitând glanda patriotică și explicând toate eșecurile și neîmplinirile noastre printr-o conspirație mondială menită să ne distrugă. Sau să ne înrobească. În acest tip de discurs, accentele profetic-apocaliptice constituie regula stilistică, iar logica formală rămâne o enigmă nesplicată. Dacă suntem într-adevăr buricul pământului și în munții noștri se întretaie, din negura veacurilor, axele planetei, cine ar îndrăzni să ne lovească fără a se teme de energiile cosmice care ne protejează? Și dacă am fost și suntem atât de sus, cum se explică multele secole de umilință a periferiei, marginalitatea care încă și azi ne năcină și ne dă frisoane? De fapt, patriotul de serviciu, cel care își bea cafeluța de dimineață cu cocarda tricoloră raversându-i burdihanul, nu e interesat de situația reală, de nivelul la care se află societatea noastră — și, dimpotrivă, de exploatarea în interes personal a colapsului național. Dacă toate ar merge bine și lumea românească ar funcționa normal, asemenea „patrioți” ar dispărea de la sine...

Să nu pierdem însă din vedere a doua componentă a demagogiei postrevoluționare: discursul mai inteligent și mai articulat, dar la fel de malign, al europeniștilor fini”, cărora tot ceea ce este național, tradițional, rural e miroase urât. În loc să se simtă responsabili, năcar în parte, pentru locul nu prea măgulitor pe care îl ocupăm în Europa, teoreticienii înapoierii colective jubilează individual pe marginea fiecărui ateu, explicând doct cui stă să-i asculte retardarea românească, incapacitatea noastră funciară de a fi în pas cu lumea civilizată. Echivalând patriotismul cu titudinile și gesturile caricaturale ale românilor verzi, aceste personaje incolor și inodore se tot străduiesc a deconstruiască miturile și marile momente naționale. Incoerența logică se vede acum concurată de fraudă argumentativă. Suntem din nou unici în Europa: în interpretarea acestor avocați ai neantului valah psihi de harul imprecățiilor cioraniene, istoria noastră nu are continuitate și nici substanță. Am fi, singuri în lume, un mare zero; sau poate chiar insula minus într-un ocean de realizări. Să presupunem, prin absurd, așa ar sta lucrurile: ce ar reprezenta, atunci, averii noștri monitori ieșiți din humusul patriei?

Am conturat această polaritate nu pentru a-l încadra pe Radu Pavel Gheo într-una din cele două tabere, ci pentru a indica din start limitele cărții sale, *Românii e deștepți*. Semnătura încă tânărului autor — mențiune ironică în context, întrucât îl irită faptul că, la aproape patruzeci de ani, un scriitor din România e numit „tânăr de perspectivă” — a fost pusă, încă acum, pe volume de *science-fiction* (critice și rozastice), pe remarcabila carte-confesiune *Adio, dio, patria mea cu î din i, cu â din a* (2003) și pe estul de multe file publicistice, scrise și cu scopul mărturisit acum de a obține o creștere a vizibilității. Fără a fi chiar „un scriitor strălucit, ce va marca o poca”, așa cum îl vede Mircea Iorgulescu într-un useu de entuziasm, Radu Pavel Gheo este unul dintre urmele sonore ale ultimei generații. Talent epic și seistic, inteligență artistică și critic-disociativă, cultură bine asimilată, plus o prospețime a judecăților și a stilului în care le formulează. Autorul are nu numai figură, ci și arhitectură interioară de *good guy*, înconstit exprimându-și cu sinceritate opiniile și pârându-le apoi ferm, dar cu eleganță. Ceea ce atrage, în primul rând, în scrisul său este această notă de nestitate intelectuală. Dacă greșește și alunecă în arțializări ori ocultări ale adevărului (de la cel istoric la cel estetic), o face pe cont propriu, fără a urma a comandă aliniamentele „patriotice” ori „corect politice” ale imposturii.

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMÂNEASCĂ

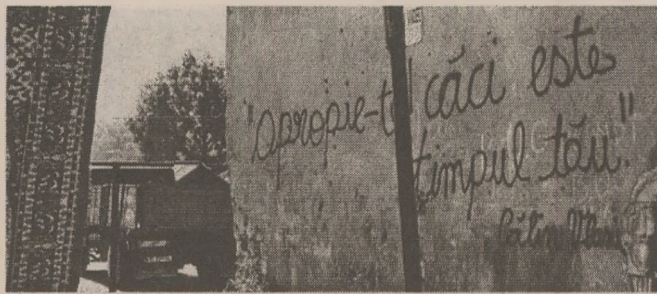
Încleiați în clișee

Radu Pavel Gheo, *Românii e deștepți*, Editura Polirom, Iași, 2004, 280 p.

Cu un titlu șarjat-agramat, *Românii e deștepți* ambiționează să ofere o diagramă a laudăroșeniei naționale. Din cele două secțiuni ale volumului (*Clișee culturale și Clișee literare*), mai ales prima ne (a)trage către un duș rece, bun să potolească fierbințelile patriotice. Eșeurile sunt pe teme conexe și e de presupus că ele au fost gândite într-o anumită interdependență, „risipirea” publicistică intrând într-un proiect mai amplu, acum materializat. Miza cărții este expusă de la bun început, aproape toate paginile fiind scrise în spiritul și în litera demitizării. Autorul inventariază cele mai persistente clișee din spațiul și mentalul autohton, arătând distanțele mai mici sau mai mari dintre imaginea autoconstruită și realitatea propriu-zisă. Întrepătrunderea complexelor românești de superioritate și inferioritate a fost analizată, strălucit, de către Mircea Martin în cartea dedicată lui G. Călinescu. De la acel nivel teoretic și speculativ cădem, cu volumul lui Radu Pavel Gheo, într-o problematizare mult mai subțire, cu rezolvări facile, preponderent în cheie stilistică, ale temelor discutate.

Rezolvarea nu trebuie înțeleasă, firește, în sens strict: ci în acela de a determina cercuri tot mai largi de reflecție, meditații cât mai profunde asupra lumii românești. Autorul se oprește însă (dintr-o limitare de proiect sau dintr-o neputință comprehensivă) pe treapta cea mai comoda: a ironiei *cool* la adresa *ghiolbanului* național. Să citim un fragment, edificator asupra manierei retorice-publicistice utilizate de Radu Pavel Gheo: „daca treceți printr-un oraș ardelenesc și vedeți vreun băiețas cerând ceva pe unguște la o cofetărie, luați-l imediat de guler, fără să-l mai întrebați altceva. Altfel o să vă spună, cu accentul lui nesuferit, ca voia o înghețată. Dar să nu-l credeți: de fapt, el voia să ne ia Ardealul. Asta vor toți, asta urmărește de aproape o sută de ani tot neamul lui. El e cel care l-a împușcat și i-a decapitat pe români după Dictatul de la Viena și tot el o să se repeadă cu o bătă asupra capetelor noastre majoritare în vreun alt 1990, la Târgu-Mureș. Nu stați pe gânduri: înghesuiți-l într-un ungher și ardeți-i o mama de bătaie, să ne țină minte. La fel, dacă vedeți vreo puștoaica veselă cloncănind pe unguște și alergând pe role, să știți că vrea să fugă cu Ardealul. Dacă un ungur tânăr și imberb îi șoptește ceva la ureche iubitei, desigur ca nu-i promite Luna de pe cer (cine ar promite așa ceva?), ci iar Ardealul. Toți sunt la fel, așa cum toți albanezii din Kosovo și sârbii din Iugoslavia sunt criminali lipsiți de sentimente, ucigași de copii și violatori de mame, toți soldații KFOR sunt îngeri și toți americanii — inculți. După ce v-ați racorit furia patriotică, vă puteți întoarce liniștiți acasă.” (pp. 58-59). E notabil efortul autorului de a construi asimetrii (băiețaul care vrea o înghețată, puștoaica pe role, cu capul în nori, tânărul îndrăgostit și lunatic *versus* românul aprig și stupid, care odată scoate băta și mi (i-i altoiește), însă circumscrierea serioasă a problemei ar fi impus o altă abordare. Relația simetrică ar fi fost, cred, cu maghiarul care scoate, la rândul lui, panglici naționaliste pe gură și răgușește întru autonomia Ardealului — iar nu cu copii inocenți și tineri amorezați. Analiza clișeeilor, șabloanelor, etnostereotipiilor riscă să devină ea însăși o colecție de clișee (pe invers), câtă vreme rateaza sau ocolește probleme importante, ținând de esența ființei naționale, de fibra ei. Chiar exemplul lui Radu Pavel Gheo dovedește că, departe de a fi condamnat la naționalism turbat, românul ia forma vasului geografic de origine. Născut la Oravița, într-un spațiu multiethnic și tolerant, de pluralitate a naționalităților conlocuitoare, viitorul scriitor nu are nici un fel de xenofobie. Dar el și-ar putea explica, printr-un minim efort de înțelegere, traumele și temerile ardelenilor în legătură cu maghiarii, ale basarabenilor în legătură cu rușii... Nu firea românească e vinovată și poate fi invocată aici, dar însăși istoria națională, cu episoadele ei de mutilare, suferință, strămutare, moarte. Ca și o bună parte din textele celei de-a doua secțiuni (dedicată „bolilor” culturii române contemporane), astfel de „analize” denotă naivitate a criteriilor. Contradicțiile, de altfel, sar în ochi. La pagina 202, autorul declară: „Înainte de 1989, și pe mine mă încântau fantastic «șopârlele» strecurate de scriitorii români în paginile tomurilor lor. Cum puneam mâna pe o astfel de carte, simțeam că între mine, cititorul necunoscut, și scriitorul care mi se adresa exista un pact secret” — pentru ca, două pagini mai încolo, să scrie negru pe alb: „micile «șopârle» care mie nu mi s-au părut niciodată altceva decât un fel de șotii școlărești, făcute cu frica pe la spatele profesorului scoțos”. Consistent și inteligent mi s-a părut în schimb eseul *Cine se teme de globalizare?*, în care, într-un limbaj agreabil și cu explicații bine găsite și furnizate, lumea de mâine e prezentată în culori mai calde. E totuși cam puțin pentru un întreg volum de publicistică, dorit provocator și aparținând, nu-i așa?, unui scriitor strălucit. Dorind să ne smulga din încheiala clișeeilor patriotice, Radu Pavel Gheo nu face altceva decât să ne împingă în șabloane de semn contrar, *politically correct*, pe care nu le mai conștientizează. Deconstrucția deconstrucției, deocamdată, lipsește; iar *Românii e deștepți* dezamăgește. ■

istorie literară

Un proces care nu a avut loc decât pe hârtie

Mi-a fost dat să fiu, în durata vieții mele de meșteșugar cărțar, martor al mai multor ridicule năstrușnicii rostite sau și scrise cu adolescența inocentă și superbă încredere nonșalantă în sine, de niște inși a căror presupusă intimitate cu cărțile, sugerată de titluri academice, de funcții culturale oficiale sau de vecinătăți cu adevărați știutori ar fi trebuit să-i facă foarte circumspecți față de propriile certitudini, adepți fără scăzământ ai îndoiei cumpătate.

Una din cele mai ridicole năstrușnicii auzite și citite, despre care pot depune mărturie, privește istoria literară (documentară!) și s-a-ntâmplat acum vreo treizeci de ani. Iată faptele, așa cum s-au petrecut în lunile august din anii 1972 și 1973.

Trei condeieri, a căror amintire încă vie, nu numai în sensibilitatea mea, precum și discreția conviețuirii mă obligă să nu le divulg, deocamdată, numele, au afirmat, la postul TV oficial și în presa literară, că Tudor Arghezi a fost condamnat, în procesul revistei *Facla* cu Regele Carol I, din august 1912, împreună cu N. D. Cocea, Alexandru Filimon și Toma Dragu, la „2 ani închisoare” și la „10.000 lei amendă, în solidar” pentru culpa de lese majesté.

Dacă mi-aș lăsa creionul în voia lui, sint sigur că n-ar pierde prilejul de a înșira câteva rânduri spinoase despre cei trei logofeți („poartă condei la ureche ca să-i zicem logofete”), care, dibuind acest subiect gras, antimonarhic, taman în preajma zilei de 23 august, când se prăznuia „eliberarea patriei noastre” prin ocuparea ei de către trupele sovietice, cu ajutorul cărora s-a instituționalizat și la noi terorismul de stat, n-au pierdut prilejul de a-și unge buzele vorbindu-l și degetele scriindu-l. Dar nu-l voi lăsa în voia lui, deși atitudinea și cuvintele lor, rostite și scrise, propun o temă foarte interesantă și pentru care cei trei logofeți ar merita un refec zdravăn: relația dintre ignoranță — înrudită cu minciuna — și oportunism. Și nu-l voi lăsa în voia lui pentru că, totuși, *de mortuis nil nisi bene*. Și chiar și despre cei vii, de vreme ce nu au comis „crime împotriva umanității” (cum se zice, deși pare-mi-se că nimeni nu prea știe ce este și cum ar trebui să fie, în toate împrejurările vieții, umanitatea, adică omenia), ci doar falsuri. Pentru că vorbele și scrisurile lor au fost și au rămas niște falsuri, întrucât procesul revistei *Facla* — social-democrată de certă orientare anarhistă - cu Regele Carol I nu a avut loc niciodată și deci nici sentința de condamnare a celor patru făclieri nu a fost pronunțată niciodată de nici-o instanță judecătorească din București sau din „vechiul regat” al României.

Parându-mi-se că, totuși, nu se cuvine să presupun, oricât de oportuniști și oricât de sinceri în ignoranța lor vor fi fost cei trei, că vreunul din ei, implicându-se nitamnisam în difuzarea acestui neadevăr, a mințit cu nebună-credință, cu alte cuvinte că a voit să introducă o informație falsă în istoria literaturii române și în biografiile „condamnaților”, în primul rând ale lui Tudor Arghezi și N. D. Cocea, nu rămâne plauzibilă decât o singură cauză: eroarea. Desigur, *errare humanum est*, dar sint greșeli ce nu pot fi trecute cu vederea. A nu le da în vileag ar însemna să acceptăm și nu numai, ci să și promovăm, din îngăduința „umană”, drept adevăruri neadevărurile cunoscute și să admitem, cu aceeași îngăduință, motivele lor.

Excluzând din aserțiunile celor trei condeieri despre procesul revistei *Facla* cu Regele Carol I, intenția neonestă, rău-voitoare a falsificării, falsul, totuși, rămâne fals, nu numai înregistrat pe o casetă video (dacă nu va fi fost ștearsă ori distrusă), ci și scris, tipărit. Iar sursa lui este blestemata plăcere a onora de a vorbi și chiar de a scrie pe neștiute, ori luându-se după zvonuri sau după impresii neverificate.

Dacă cei trei condeieri ar fi făcut, fiecare, un minimum efort documentar, citind cu atenție deșteaptă întregul „reportaj” de la „proces”, publicat în *Facla* (nr. 31 din 4 august 1912, pp. 606-621), semnat „Rep.”, și nu numai titlul, declarația lui Tudor Arghezi și sentința și dacă cel puțin ar fi parcurs (acesta-i termenul mediu între a citi și a răsfoi o publicație periodică) numerele revistei aparute în anii 1911 și 1912 și dacă ar mai fi deschis și alte publicații, aparute tot în 1912, de exemplu *Viitorul*, *Voința națională*, *Adevărul* pentru a-și da seama ce ecouri a stârnit acest proces extraordinar, „efort” ce i-ar fi cerut fiecăruia în

parte nu mai mult de șase zile de răsfaț în Biblioteca Academiei Române, fără-ndoială că, fiind de bună-credință, ar fi remarcat mai multe lucruri, printre care:

1. Că „procesul”, de la primele până la ultimele rânduri ale „reportajului” este un pamflet complex, regizat împotriva tuturor „clienților” din pamfletele „dedicate” până atunci, de revistă, unor notabilități ale vremii.

2. Că „procesul” era, în intenția redactorilor din presa social-democrată grupați în jurul ziarului *Adevărul* (condus de Const. Mille) o culminare a violentei campanii împotriva Regelui Carol I și a camarilei din jurul său — oameni politici, oameni de afaceri, magistrați, capi ai Bisericii — pe care social-democrații radicali, de orientare anarhică, îi considerau vinovați de reprimarea sângeroasă a răscoalelor țărănești din 1907, de sărăcia satelor etc., etc., până și de morții și de răniții din Războiul de Independență (1877). În această campanie aparuseră în *Facla*, mai cu seamă după tipărirea pamfletului arghezian *Omul cu ochii vineți* (martie 1912), multe texte caustice, cu titluri și subtitluri frapante, incisive, incitante, ca *Ploșnița — În țara regelui celui mai bogat din lume* (cu figurarea pe coperta a unei mari ploșnițe negre cu coroană), *Ploșnițele — Reflecții*, *Portretul unui rege — Câteva crâmpie — Hohenzollern sau Păpușă-Vodă, Asasinul de la Castelul Peleş, Regele oligarhiei etc.*, etc., semnate cu pseudonime: Alex. Filimon, Block-Notes, Em. Argin, Lux, Proletar etc.

3. Că declarația inculpaților, citită de Tudor Arghezi (cărui-a-i aparține textul, reproduș după această *Rectificare*), este tot un pamflet.

4. Că redactorii au ales ca martori nume simbolice (Ion Tudor Foame din comuna — existentă - Flămânzii, Vlad Nebunul, pelagros de pe Domeniile Regale, Zamfira a Vadanei).

5. Că unii din „invitații” la „proces” — Ionel (Ionaș) Grădișteanu, A. C. Cuza, episcopul Sofronie Vulpescu (caracterizat de Tudor Arghezi într-un pamflet intitulat *Popa Iapă*), Pompiliu (Pompilică) Eliade, Cincinat Pavelescu, Barbu Delavrancea, Nicolae Iorga, Mihai (Mișu) Pherekyde (Ferechide), Ionel Brătianu ș.a. — erau vechi destinatari ai pamfletelor din *Facla*.

6. Că unii martori din propriedada politică și academică a vremii (Niculae Filipescu, Constantin Dissescu, Ion D. Miculescu, A. D. Holban, D. P. Moruzzi, Ion Nădejde, George Diamandy, Take Ionescu) au făcut la proces „declarații” ce fuseseră adunate de prin alte ziare și reviste și publicate într-un număr anterior din *Facla* (an. II, nr. 19, 8 mai 1911, pp. 305-310).

7. Că scenariul „procesului” conține câteva „secvențe” nepotrivite, printre care și apariția în sala tribunalului a poetului Al. Vlahuță și recitarea, neîntreruptă de clopoțelul președintelui, a prealungei sale satire în versuri *Minciuna stă cu regele la masă*, de parcă toți cei prezenți în sala tribunalului, și acuzați, și martori și completul de judecată a „procesului” ar fi fost invitați la un recital de poezie antimonarhică.

8. Că procesul nu a stârnit ecouri într-alte publicații în afara celor social-democrate și indeosebi în paginile ziarului *Adevărul*, care, după câteva simple invitații publicitare („Cereți *Facla*”), complică anunțurile: „Azi la orele 5 se pune în vânzare, în Capitală, a doua ediție a revistei *Facla* cu articolul *Ploșnița — Cel mai bogat rege din lume*. Acest număr, urmărit de Parchetul de Ilfov, a fost tipărit într-o nouă ediție de 10.000 exemplare” (nr. 8215, 26 iulie 1912, p. 3). În același număr, pe pagina 1, o caricatură îl inchipuie pe rege în dialog cu un magistrat: „Magistratul: Maiestate, permiteți-ne să dăm în judecată *Facla*, care a atacat persoana majestații voastre. *Vodă*: Dar ce ai d-ta cu paguba mea?...” Replica regelui nu e

prea pe românește, dar așa e în *Adevărul*, poate că nu fără intenție, regele fiind numit, și în „proces”, „neamțul”.

Și, în sfârșit (deși ar mai putea fi menționate și alte texte ce le-ar fi sugerat celor trei condeieri adevărul, dacă ar fi vrut să-l știe...) ar fi remarcat articolul lui Const. Mille, *Amicii guvernului*, „*Adevărul*” și „*Facla*” (*Adevărul*, an. XXV, nr. 8227, marți 7 august 1912, p. 1) din care citez doar două fragmente. Primul: „Două fapte precise s-au întâmplat: 1) Ministrul de Justiție a refuzat magistraturii să se reabiliteze [...]; 2) Regele a interzis să se deschidă acțiune publică împotriva revistei «*Facla*», ceea ce ne pare rău, căci ar fi fost frumos detot...[...]. Al doilea: „Magistratura nu e regele, și regele, dacă nu vrea să facă gustul magistraturii, pe socoteala lui, ce vină avem noi, mai ales că nu ne putem da singuri în judecată?”.

Ba puteau și au și putut, imaginându-și cam cum s-ar fi desfășurat procesul, dacă ar fi fost dați în judecată. Ceea ce nu au putut să-și imagineze a fost că peste șase decenii, trei condeieri superficiali nu-și vor da seama că s-au dat singuri în judecată, pentru că să fie „frumos detot”, cum ar fi scris Mille.

De ce le-am tăcut toate acestea până acum? Să zicem, din convingerea că până la urmă — urma alege — adevărul va ieși singur la suprafață, ca untdelemnul în undă. Sau poate pentru că molozurile seismului din 4 martie 1977, care mi-au ucis o viață, toate cărțile și mai toate însemnările adunate de-a lungul anilor m-au convins că singurul adevăr este cel al Ecleziaștului: *Vanitas vanitatum...*

G. PIENESCU

18 mai 2006

ADDENDA

DECLARAȚIA LUI TUDOR ARGHEZI

Domnilor magistrați,

Dacă procesul nostru de les-majestate s-ar fi înfățișat înaintea unei Curți cu jurați, acolo, în fața justiției populare, ne-am fi făcut datoria să luminăm pe judecătorii noștri, să ne apărăm pas cu pas de toate învinuirile și să apărăm odată cu persoana noastră principiile și credințele pentru care luptăm.

Dar codul d-voastră penal a voit altfel

Sintem aduși nu în fața unor judecători imparțiali, ci la bara unei magistraturi pe care am atacat-o fără cruțare, pe care am dovedit-o că e lașă și vândută tuturor puterilor bănești și politice, o magistratură care e dușmana noastră, care ne hulește și care va da o sentință de ura și de răzbunare.

Știm de mai înainte care va fi rezultatul simulacrului acestuia de proces și care va fi cuprinsul sentinței. Maximul pedepsei. Ne veți da doi ani de închisoare, scrâșnind din dinți că nu ne puteți da mai mult.

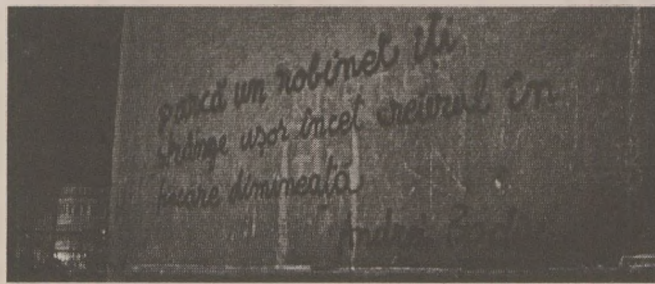
Dar cunoscând sentința aceasta de mai înainte, înțelegem că nu vom avea naivitatea și nu vom face copilăria să ne apărăm. Nu ne vom preta la o parodie de justiție, cum s-a pretat guvernul conservator în gheșeful tramvaielor. Am fi putut chiar să lipsim. Să vă lăsam să ne condamnați în lipsă. Hotărârea d-voastră ar fi fost aceeași.

Dacă am venit totuși, e ca să vă privim răsând în față, ca să vă exasperăm ura și nepuțința aci, la bara aceasta de speculă și de înjosire, în patruzeci și cinci de ani ai Gheșeftarului încoronat.

În adevăr, martorii noștri vor spune ce este și cine este regele Carol I. Vom diseca viața „spionului prusac”. Vom analiza opera omului care ne-a adus în cutele mantiei lui de hulan prusian toate înjosirile și toate umilintele. Vom apăsa puțin cu degetul corpul ploșniței regale, și dacă va da dintr-însa mult sânge, multe afaceri și duhoare urâtă, nu va fi vina noastră, ci va fi meritul tribunalului care ne-a înlesnit ocazia neașteptată a acestui proces.

Sperăm că în urma lui, miazmele răspândite de viața și opera Regelui Carol I vor fi atât de înăbușitoare, încât, dacă nu va vor supăra pe d-voastră, obiceiului cu asemenea emanații, când vor trece de încăperile acestui tribunal, când se vor răspânda în străzi, peste orașe, în țară, dincolo de hotare, conștiința publică va vedea, în sfârșit, hoitul pe care l-am târât în fața justiției și va înțelege cât de descompus era hoitul magistraturii care totuși ne-a condamnat.

Cu această speranță, d-lor magistrați, așteptăm cu încredere osânda d-voastră. ■

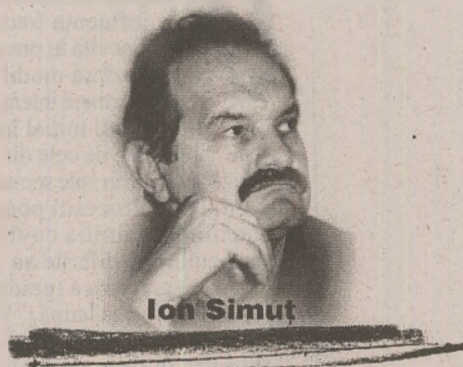

istorie literară

Tot ce are mai bun, mai original și mai durabil opera lui Gala Galaction (1879-1961), scriitorul a dat din prima sa culegere de nuvele și povestiri, *Biserița din Răzoare*, apărută în 1914 și premiată de Academia Română, în ciuda contestațiilor disproportionale ale lui E. Lovinescu. În opera de ficțiune a lui Gala Galaction, nici o altă piesă ulterioară nu se dă la nivelul estetic al unor proze ca *Moara lui Califar*, *Iloria Constantini*, *La Vultur!* sau *De la noi, la Cladova*, prin care autorul s-a clasicizat. Ca să nu exagerez prea mult, voi spune totuși că într-o antologie a celor mai bune povestiri mai pot fi adăugate *În pădurea Cotoșmanei* și *Îngă apă Vodislavei*, din volumul următor, *Clopotele în Mănăstirea Neamțu*, apărut în 1916. Ceea ce nu schimbă nimic datele problemei: Gala Galaction și-a dat adevărata măsură a talentului chiar la începutul carierei, fără ca ulterior să mai atingă acest nivel. A mai publicat și patru romane (*Roxana*, 1930; *Papucii lui Mahmud*, 1932; *Doctorul Taifun*, 1933; *La răspântie de veacuri*, 1935), dar nu a convins. Nu a fost creditat ca romancier, rămânând un povestitor prin excelență. Opera lui Gala Galaction este însă mult mai extinsă, cuprinzând publicistică, note de călătorie, traducerea Bibliei (în colaborare cu Vasile Radu), comentarii teologice și memorialistică. Jurnalul său, publicat incomplet în trei volume în anii 1973-1980, reeditat fără cenzură în cinci volume în 1996-2003, în îngrijirea lui Teodor Vârgolici, a fost, într-adevăr, revelație și a schimbat apreciabil receptarea și locul scriitorului. Altfel însă inerția de a-i reduce opera esențială la primele povestiri a fost multă vreme destul de puternică și eficientă.

Mărturisesc că adoptasem și eu tacit acest principiu critic răspândit în comportamentul public al cititorilor, vișnuiți sau profesioniști: un scriitor contează numai în capodoperele lui, restul operei este neglijabil, un simplu balast, posibil a fi trecut într-un fond pasiv, rareori prezentat. Aceasta e atitudinea unanimă, ce proclamă ca stăpânită cruzimea judecății experte a criticului literar, cărui misiune ar fi vânătoarea de capodopere, profesată valorizarea tradiției sau a prezentului. M-am convins că prejudiciul aduce această simplificare, pe măsură ce înțeles rostul istoriei literare. Valoarea estetică este odusul unei personalități creatoare, ce aduce operei un plus de cunoaștere și o sugestie de interpretare. Reducția capodopere, luate în sine și în exclusivitate, e o operațiune doar abstractă, săvârșită de un idealism estetic nevinovat, și profund păgubitoare pentru valoarea de personalitate care o reprezintă un scriitor în patrimoniul național universal. Unicitatea unei capodopere este misteriosă și determinată de unicitatea unei personalități. Aceasta constituie privilegiul de analiză (selecție și interpretare) care și-l arogă criticul literar, a doua constituie privilegiul de aplicare și studiu al istoricului literar. Se vede însă că ea bine și s-a dovedit că nu pot trăi unul fără celălalt.

Gala Galaction, ca personalitate creatoare longevivă debutat în 1896 și a scris până în 1955 când a suferit o comotie cerebrală, în urma căreia a rămas paralizat), prezintă mult mai mult decât capodoperele tinereții, scrise în marca sa de unicitate estetică în posteritate. Trebuie să se descrie această personalitate o pot descrie mai o ediție de opere complete și o monografie bine documentată. Se știe (ar trebui să se știe) că specialistul în istoria literară cel mai important în cunoașterea (editarea și mentarea) operei lui Gala Galaction este istoricul literar editorul experimentat Teodor Vârgolici, fost redactor la Editura Minerva. A început să se ocupe de acest neros subiect, alături de altele, încă din anii '50. Dacă nu mă înșel, prima lui contribuție în domeniu este efața la antologia de articole și amintiri *Oameni și înduri din veacul meu*, apărută în 1955. Ceea ce înseamnă că astăzi Teodor Vârgolici are peste 50 de ani de familiaritate cu opera și personalitatea lui Gala Galaction. În 1956-58 a îngrijit și prefațat o ediție de *Opere alese*, în două volume, extinsă ulterior, în anii 1959-1965, într-o ediție de patru volume, dar tot de *Opere alese*, prefațată de Dumitru Micu. Alte scrieri, editate selectiv în volume de proză sau note de călătorie, vor beneficia de asemenea îngrijirea și comentariul adecvat al lui Teodor Vârgolici. În concurență, Gheorghe Călinescu se va ocupa și el de editarea unor volume de publicistică. În 1967, Teodor Vârgolici publică o monografie Gala Galaction, urmată

Ion Simut

Socialismul evanghelic

Gala Galaction, Opere, X, Publicistică, ediție îngrijită și note de Teodor Vârgolici, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară, G. Călinescu, București, 2005, 356 p.

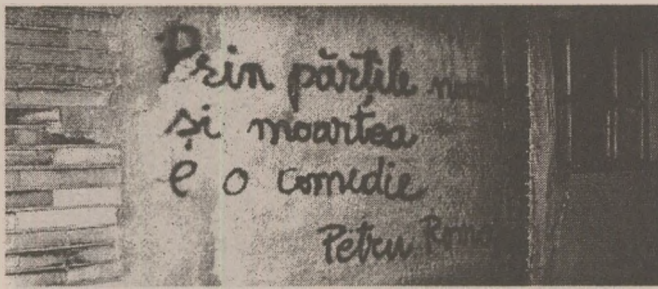
de altele ce merita reținute, semnate de Adriana Niculiu (în 1971) și de Gh. Călinescu (în 1982 și în 1989).

Gala Galaction nu a avut parte până de curând decât de „opere alese”, în stilul precaut al regimului comunist, deși scriitorul a pactizat imediat după 1947 cu dictatura proletariului, pe fondul unui mai vechi „socialism evanghelic”. Dar spiritualitatea ortodoxă a unei părți din publicistica sa și din comentariile la învățătura biblică nu putea fi acceptată oficial. Era dintre scriitorii agreeți și opera lui a fost promovată selectiv de către regimul comunist, îndeosebi proza de ficțiune și publicistica militantă de simpatie socialistă, în spiritul începutului de secol XX. O primă tentativă de editare sistematică a eșuat chiar în 1949, rămânând, fără nici o explicație, la primul volum de *Opere*, apărut în îngrijirea autorului.

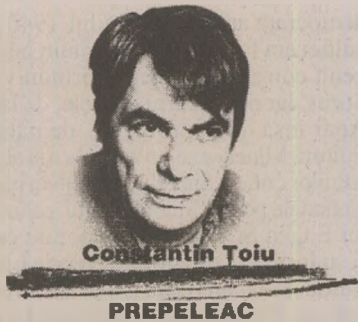
Teodor Vârgolici împlinește un mai vechi deziderat și inițiază în 1994 la Editura Minerva o ediție de *Opere*, ce promite integralitatea operei literare. Nota asupra ediției nu e destul de clară în privința intențiilor de a restitui integral opera publicistică și opera teologică. Vom vedea îndată de ce. Lucrurile merg bine preț de câteva volume. În primele două sunt restituite prozele scurte (I, 1994; II, 1996), în următorul apar însemnările de călătorie (III, 1997), iar apoi, într-o succesiune firească, romanele (IV, 1998, și V, 1999). Volumul VI (2000) cuprinde scrieri de exegeză teologică, evocări de istorie literară și articole pe tema socialistă, într-o accepție social-

democrată anterioară anului 1946. Ritmul de apariție a ediției era foarte bun (un volum pe an), iar subvențiile au venit consecvent (pentru primul volum, de la Fundația Soros, iar pentru următoarele, de la Ministerul Culturii). Apar însă două probleme, de natură diferită. În 2001, Editura Minerva se privatizează și abandonează programul edițiilor critice. Situația se rezolvă, prin înființarea Fundației Naționale pentru Știință și Artă, ce funcționează, la inițiativa lui Eugen Simion, în colaborare cu Academia Română și cu Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. Ediția de *Opere Gala Galaction* trece sub acest patronaj cultural și primește în continuare finanțare de la Ministerul (devenit acum al) Culturii și al Cultelor. A doua dificultate care intervine de la volumul VII, unde începe editarea publicisticii, privește problema documentării. Aflat la vârsta senectuții, îngrijitorul ediției, veteran al bibliotecilor și al fondurilor documentare, dă semne de oboseală și de scepticism. În nota la volumul VII, apărut în 2002 și incluzând publicistica din anii 1896-1918, Teodor Vârgolici îi avertizează pe cititori: „În periodicele vremii au rămas uitate extrem de numeroase articole, pe care ne propunem să le scoatem la lumină în volumele următoare ale ediției noastre, dacă împrejurările ne vor fi favorabile”. Avertismentul e de rău augur. În nota la volumul VIII, apărut în 2003 și cuprinzând excelente pagini de exegeză teologică, Teodor Vârgolici își anunță încheierea misiunii editoriale înainte de termen. Principalul motiv invocat este absența unei bibliografii complete a publicisticii lui Gala Galaction, pe care Teodor Vârgolici nu o mai poate întreprinde de unul singur. Reproduc pasajul final al acestei motivații, pentru că el exprima o mare tristețe a unui cercetător învins de vârstă, de dificultăți și de privațiuni materiale: „Suntem nevoiți, cu părere de rău, să încheiem aici publicistica lui Gala Galaction, a cărei reproducere din presa vremii implică o muncă extrem de îndelungată și anevoioasă, imposibil de realizat, mai ales în lipsa unor mijloace moderne de copiere. Ne exprimăm speranța că, în viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat, se va găsi un tânăr cercetător dispus să se dedice unei astfel de munci sisifice, pe care noi am depus-o ca niște adevărați copisti din mănăstirile noastre din îndepărtatele veacuri” (p. 9). Tânărul cercetător așteptat nu a venit, dar Teodor Vârgolici a capatat noi puteri, astfel încât a putut continua ediția, în ciuda pesimismului demobilizator. În 2004 a apărut volumul IX de *Opere Gala Galaction*, cuprinzând publicistica din intervalul 1918-1930. În 2005 volumul X înglobează articolele din perioada 1931-1959, ajungând, aparent, la capatul drumului. Teodor Vârgolici știe și și mărturiseste lipsurile, repetând apelul la un continuator: „Din imensa activitate publicistică a lui Gala Galaction, desfășurată timp de șase decenii, au mai rămas o serie de articole pe care, ajuns acum la vârsta de peste 75 de ani, nu am mai avut puterea să le copiez cu mâna, precum copistii de fericită pomenire din mănăstirile noastre, din îndepărtatele veacuri. Poate că, în viitor, se va ivi un tânăr istoric literar și editor care să dispună de mijloace moderne de transcriere”. Iată deci că, din păcate, ediția de *Opere Gala Galaction* rămâne incompletă în domeniul publicisticii. Ar urma jurnalul, cu cele cinci volume, cărora li se va mai adăuga unul inedit, descoperit recent de către Teodor Vârgolici în caiete ascunse din pricina conținutului lor ideologic refractar la comunismul opresiv. Gala Galaction înțelesese cu totul altceva prin socialismul său de inspirație evanghelică: strădania propovăduitoare, idealistă, pentru ajutorarea și mântuirea celor mulți și umili.

Nu știu dacă detaliile documentare care lipsesc sunt esențiale sau revelatoare pentru a compune tabloul publicisticii și al convingerilor politice ale lui Gala Galaction. Dar trebuie să avem odată și-odată ediția de opere complete Gala Galaction, cu toate detaliile, indiferent de semnificația lor, care să ne lămurească pe deplin. Poate că lipsesc câteva piese de aderență ideologică la regimul comunist (sper ca omisiunile, dacă există, să fie involuntare). Puse în relație cu mărturisirile refractare la comunism din jurnal, ne pot conduce la întrebarea dureroasă și ireverențioasă: a avut Gala Galaction o conștiință duplicitară? Am putea răspunde numai dacă documentația și restituirea ediției realizate de Teodor Vârgolici ar fi complete. ■

actualitatea

La Fontaine și autocenzura

Voi traduce pentru cititori una din fabulele mai puțin cunoscute ale marelui clasic. Nu din criza de subiect, - ca vara...
Franțuzul din secolul 17 este, de altfel, scriitorul european moralist cel mai mult apreciat, de pildă, de ideologiei realismului socialist de altădată ca, în general, de tot ce este bisericesc, de absolutismul monarhic de totdeauna, de cenzura oficială, - un rol de seamă jucându-l aici și cenzura exercitată de capul nostru asupra propriei noastre lucrări, cum se întâmplă.
De exemplu, în *Guzganul retras din lume*. Și retras foarte, foarte comod, într-un burduf de brânză de Olanda. Ca parlamentarii noștri de azi într-un cașcaval.

Cum nu-i mai pasă dumnealui de șoricimea neamului său, silită să bată razboi contra inamicului natural, pisicimea,...

— Împotriva poporului pisicesc,.... *contre le peuple chat*... — șobolanului retras din lume, vasăzică, mâncau și cuvios.

El nu e făcut călugăr (ceea ce biserica nu ar permite), ci numai *dervis*. Ca mohamedanii, indienii, - nici vorbă de creștini.

„Lucrurile de-aici din lumea de jos nu mă mai interesează” — declara *călugărul*, situat în cele mai cerești poziții confortabile... *Les choses d'ici bas ne me regardent plus*... Ipocrizia fiind, alături de corupție, se cunoaște, baza puterii.

Foarte,.... ba chiar foarte mult seamănă această putere cu un vechi-vechi senator de la noi (unul purtând șosete scurte, când stă picior peste picior).

Dar să vedem cum... *vânătoresc* împreună cu cele două viețuitoare atât de diferite între ele... regele animalelor și bietul de măgar.

Am ales fabula aceasta nu numai fiindcă este mai puțin cunoscută, dar și pentru stilul ei mai ușor.

E din Cartea a doua, numărul XIX.
Versiunea mea, în proză, sună așa:

Leul și măgarul la vânătoare

Regele animalelor și-a pus în cap într-o zi să *vânătorescă* (de la *giboyer*, singurul poet francez din sec. 17 căruia-i place să mascheze verbele, *n.n.*), deoarece își serba ziua, vânatul unui rege nefiind vrăbiile, ci robuștii, falnicii mistreți, precum cerbii cei cumsecade, ori drăguțele de căprioare.

Ca să reușească în treaba asta, leul recurse la măgar, cu răgetul sau de Stentor (războinic grec ce răcnea cât cincizeci de inși, *n.n.*).

Măgarul, așadar, Nălțimii Sale făcu oficiul de Corn de vânătoare, Leul îi găsi un loc, îl acoperi cu ramuri și frunze, să nu fie văzut. Și îi porunci să zbiere tare, convins că la acest sunet, până și cei mai puțin fricoși o vor șterge din așezările lor, ei nefiind încă obișnuiți cu tunetul vocii sale; aerul răsunând de un vuiet colosal: Groaza i-ar fi cuprins pe locuitorii pădurii; toți ar fi fugit carencotro, toți ar fi căzut în capcana inevitabilă unde-i aștepta Leul.

„N-am servit, oare, cum trebuie, în această ocaziune? se interesă fălos măgarul, luând asupra lui toată faima vânătorii?”

Da, zise Leul, ai zbiertat cu mult curaj. Dacă nu te-aș cunoaște și nu ți-aș cunoaște nici neamul, și eu m-aș fi speriat”.

(Ironie regală foarte fină și la țanc, *n.n.*)

Măgarul, dacă ar fi îndrăznit, ar fi dat drumul mâniei sale... Acum, își mai și bătea joc de el, - deși pe bună dreptate; căci cine ar suferi un măgar laudăros! Nu asta fiindu-i caracterul.

(Bun înțeles, punem aici punct.)

O notă a ediției clasice pentru școlari arhicunoscută ne atrage atenția că, în fabulă, cuvântul măgar, pe lângă că-i scris fără majusculă, este folosit la singular, ca și cum pe pământ nu ar exista decât un singur asin; și că acest lucru, în gramatică, e bine să știm că se numește *syllapsis*.

Se înțelege de asemenea, că Leul se scrie numai cu majusculă, când El, desigur, ar putea fi însuși regele, despre care o cenzură atentă cere să i se acorde, chiar și fiind vorba doar de o glumă, tot respectul, - *fie și cu literă mică*. ■

Un indiciu semnificativ al modului în care influența tradițională franceză este înlocuită în prezent de cea engleză îl reprezintă modificarea semantică a unor termeni internaționali, de origine greco-latină, fixați inițial în româna cultă cu sensuri apropiate de cele din franceză; aceștia glisează acum, prin calc semantic, spre sensurile din engleză. Procesul poate fi ilustrat prin termenii din familia cuvântului *academie*. Istoriile culturale diferite au făcut ca, pornind de la sursa grecească (grădina *Akados*) și trecând prin forma latină (“*Vivat Academia*”), franceza să dezvolte, datorită importanței dobândite în timp de instituția Academiei franceze, mai ales sensurile legate de aceasta din urmă, deci de noțiunea de “societate de savanți și literați de prestigiu”. În engleză (ca și în alte limbi europene moderne), *academy* și *academic* au rămas legate în sens larg de învățământ și în sens mai restrâns de învățământul universitar (sensul referitor la o societate academică există, dar e mai puțin vizibil).

În română, *Dicționarul* pe care îl numim în mod curent *academic* (adică publicat sub patronajul Academiei, începând cu 1913, redactat sub coordonarea lui Sextil Pușcariu), cuprindea, la litera A, termenii *academic*, *academică*, *academician*, *academie*. *Dicționarul* semnala, în cazul lui *academie*, sensurile mai vechi și mai rare, de “școală înaltă” (*Academia* din *Socola*), și chiar de “universitate” (ca în cunoscutul citat din Eminescu: “anii / când visam în academii”), dar ponderea semantică majoră era atribuită sensului curent — “societate de scriitori și de învățați (în unele țări și de artiști) recunoscută ca instituție de stat” (sens justificat etimologic, cuvântul fiind indicat ca neologism provenit din franceză). La adjectivul *academic*, *dicționarul* nota sensul legat de Societatea Academică (inclusiv extinderea calificativă, în caracterizarea stilului “rece, obiectiv”), dar menționa și sensul “universitar”, atribuindu-l (în mod justificat pentru epoca respectivă) influenței germane.

Cele două sensuri principale ale cuvântului *academie* — “societate” și “universitate” - au coexistat în română, chiar în titulaturile oficiale, alături de *Academia Română* existând *Academia de Studii Economice* sau *Academia de Poliție*. A circulat chiar sensul secundar de “casă de jocuri”, preluat tot din franceză (*Académie de billard*); disjunctia sarcastică a interpretărilor apare la Matei Caragiale, unde *Academia* naratorului stă, metonimic, pentru Biblioteca Academiei, iar cea a lui Pîrgu e *Academia de biliard* (“Mă întrebă odată unde mă duceam. Îi spusei că la *Academie*. - Nu știam, zise, că s-a redeschis și mă mir cum de n-am aflat și eu. Au să se arză iar, să vezi. Biliardul a căzut de la modă (...) Îl lămurii că nu de *Academia* de biliard era vorba, ci de *Academia Română*. Se interesă ce căutam acolo și fu sincer dezamăgit când mă auzi că mergeam să citesc.”).

În momentul de față, traduceri masive de texte din engleză plează tot mai mult adjectivul *academic* în locul lui *universitar*: *an academic*, *standarde academice*, *mediu academic*, unele sintagme par destul de ambigue: *programe academice* (*univ-ovidius.ro*), “S&T Romania sprijină *învățământul academic*” (*Computerworld.ro*). Această utilizare nu poate fi condamnată, pentru că sensul “universitar” este de multă vreme, așa cum am arătat, înregistrat de dicționarele noastre și pentru că el se justifică etimologic și prin analogie cu alte limbi; poate fi chiar folosit pentru variație sinonimică. Excesul lui *academic* constituie totuși o modificare profundă a uzului, în esență

nejustificată, provocată doar de schimbarea modei și a surselor de imitație.

Și mai discutabilă este situația substantivului *academic*. Adjectivul substantivizat se folosește mai ales la plural, în formă masculină: “poate că în Olanda doctoranzii și *academicii* sun plătiți extraordinar de bine” (*euractiv.ro*) “*academicii* trebuie să aibă un statut post doctorantură sau un altul echivalent, vârsta de peste 26 de ani și să fie profesori universitari sau membri ai institutelor de cercetare” (*eac.md*). În acest caz, traducerea nu mai e susținută de dicționarele noastre uzuale (în DEX substantivul apare doar cu eticheta “învechit

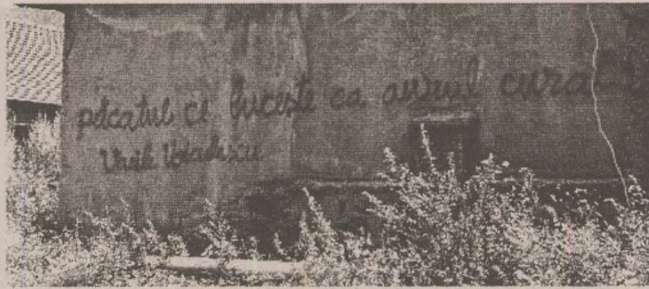
Academici

și cu sensul “membru al Academiei Române”, ci doar de calchierea substantivului din engleză (*Academics*).

De-a dreptul intolerabilă mi se pare însă folosirea, cu sensul “universitar”, chiar substantivului *academician* (care are în dicționarele noastre exclusiv sensul de “membru al unei Academii” = “societate academică”). Contextele în care l-am găsit sînt clare: se vorbește tot de *universitari*, termen generi pentru cadrele didactice care predau, pe diverse trepte, în învățământul superior: un anumit program anunță/ofere premii “pentru *țineri academicieni*” (*cluj.info*); altul - “sponsorizează o rețea de tineri *academicieni* și cercetători din regiune” (*roembus.org*).

Ar fi încă bine dacă schimbările masive de influențe ar duce doar la o specializare semantică (de tipul *academician / academic*); ele par însă a introduce, spontan, haosul reinterpretării cuvintelor existente. ■

cronica ideilor

O erezie cît o religie

Nu știu cine spunea că, cu cît studiază mai mult teologia, cu atît simte cum credința îi scade mai drastic. Butada aceasta, în ciuda dozei incontestabile de cinism ce răzbate din conținutul ei, surprinde un adevăr simplu: credința înseamnă mai întâi trăire și abia în al doilea rînd înțelegere, sau mai precis înseamnă să trăiești cu sufletul o viziune intuitivă asupra lumii și mai puțin să înțelegi cu mintea cunoștințele discursive ce decurg din viziunea inițială.

Psihologic vorbind, elementele de bază din care se încheagă natura interioară a unui credincios sunt în număr de trei: 1) *viziunea* lui, adică reprezentarea pe care și-a făcut-o despre lume; 2) *credința* lui, adică gradul cu care își îmbrățișează sufletește propria viziune — iar de acest grad depinde coerența dintre viziune și atitudinea pe care o adoptă în cursul vieții; 3) *teoria* lui, adică edificiul de distincții și argumente cu care își poate sprijini polemic viziunea. Teoria, fiind forma discursivă pe care o poate lua în final intuiția credinciosului; este precum o excrescență a cărei însemnătate stă numai în dimensiunea ei persuasivă. Așadar, teoria, ca armătură conceptuală pusă în slujba unei intuiții, are menirea de a-i convinge pe alții de temeinicia adevărului proferat, sau, dacă acest lucru nu e posibil, măcar de a le descuraja intenția unei porniri contestatate. De aceea, astăzi nu se poate închipui misionarism făcut în numele unei viziuni fără o teorie bine pusă la punct în această privință.

Dar cum orice teologie, ridicînd la apogeu speculația teoretică, împinge în planul secund viziunea inițială, rezultatul ei va fi o devitalizare treptată a credinței. Și atunci, credinciosul, compensînd lipsa trăirii, se va înarma cu multă teorie și cu multe argumente, nemaicăuțînd să-și interiorizeze viziunea pînă la acel prag de intimitate cînd lumea ajunge să fie privită prin prisma viziunii. Și pentru că nu mai poate vedea lumea cu ochii pe care i-a dat viziunea despre lume, credinciosul va pune între el și lume o teorie de la care așteapta să-i deschidă ochii asupra existenței. Iar dacă lucrul acesta nu se întîmplă este pentru că teoria nu poate ține loc de viziune, în vreme ce viziunea poate ține loc de teorie.

Cînd o credință moare, pe ruinele ei înflorește distincțiile teoretice. Iar semnul după care îți poți da seama că o credință este în declin stă în numărul de doctrine care, proliferînd exuberant pe marginea ei, își dispută înfîșietatea în privința adevărului pe care îl au în posesie. Numai că, așa cum spuneam, adevărul stă în viziune și în intensitatea cu care ți-o asumi, iar nu în prelungirea exterioară și secundară a teoriei emergente. Iar cînd viziunea nu mai poate convinge pe nimeni, din ea nu vor rămîne decît urmele discursive ale unei credințe pe care cercetătorii de astăzi, oameni moderni avînd o cu totul altă viziune despre lume, nu o mai pot sesiza.

Și atunci, devitalizînd credința prin trombele de subtilități fine iscate în jurul distincțiilor terminologice, cărțile de cercetare doctă pe care astăzi istoricii religiilor le scriu pe marginea unei doctrine religioase au numai menirea de a cultiva teoretic mintea cititorului, dar nu și pe aceea de a-i stimula în vreun fel viziunea. E ca atunci cînd cititorul înfîlnește o mostră de rafinament teoretic al cărei izvor psihologic nu-i mai poate hrăni imaginația, pînă într-atît de mare e decalajul dintre ceea ce credem noi și ceea ce au crezut credincioșii de odinioară. În acest caz, tema cărții pe care o deschidem acum este o religie a carei credință, murind, a lăsat în locul ei o doctrină: gnosticismul.

Cartea lui Ioan Petru Culianu, prin panorama pe care o oferă asupra gnosticismului, dovedește că nuanțele ultrafine, polemicile în jurul unui prefix, schismele provocate de o vocală sau anatemele reciproce iscate de o prepoziție — toate acestea sunt simptomele finale ale sfîrșitului unei viziuni religioase. Parcă îți vine să spui că destinul unei credințe este să-și îngroape vitalitatea sub lepezile etimologice ale unor certuri lexicale, niște certuri la capătul cărora doctrina se lămurește vag, iar credința se chircește de tot.

Cine citește *Gnosticism și gândire modernă*: Hans Jonas — o monografie critică pe care Culianu a închinat-o unuia dintre cei mai mari interpreți moderni ai gnosticismului, filozoful german de origine evreiască Hans Jonas, născut la Mönchengladbach în 1903 — acela va constata chiar acest lucru: că gnosticismul, un concept prin excelență

vag, e tot ce poate fi mai greu de definit în materie de istorie a religiilor. Ca anvergură în timp și ca influență exercitată în cursul istoriei, opiniile specialiștilor cu privire la acest curent sunt de o diversitate perplexantă. Pentru mulți cercetători nu există un singur gnosticism, ci mai multe curente îndreptățite să poarte acest nume, asemenea unor școli și sisteme de gândire diferite, cărora, din păcate, nu le poți găsi o unitate doctrinară decît printr-o exagerare de natură hermeneutică. Cît privește relația dintre creștinism și gnosticism, aici lucrurile frizează confuzia: unii consideră gnosticismul ca fiind o erezie creștină, alții răstoarnă perspectiva și văd în creștinism o deformare colaterală a corpului doctrinar gnostic, cum sunt și teoreticienii pentru care gnosticismul este o religie de sine stătătoare ale cărei legături ideatice cu creștinismul sînt extrem de firave. Două sunt însă privințele asupra cărora nu planează îndoielei

IOAN PETRU CULIANU

Gnosticism și gândire modernă: Hans Jonas

Ioan Petru Culianu, *Gnosticism și gândire modernă*:
Hans Jonas, Ed. Polirom, 2006, 236 pag.

radicale: cînd e vorba de reprezentanții acestui curent și cînd se enumeră textele lui canonice. Ca exponenți ai gnosticismului, numele cele mai citate sunt cele ale lui Marcion, Basilide și Valentin, chiar dacă ei trec drept

un fel de creștini apostatați ce s-au abatut de la dogmele creștine. În al doilea rînd, textele considerate drept scrieri clasice gnostice sunt cele grupate în trei surse: 1) codicele Askew și Bruce (cuprinzînd tratatul *Pistis Sophia*, cele două *Cărți ale lui Ieu* și fragmente ale unor scrieri necunoscute), 2) codicele *Berolinensis Gnosticus 8502* (conținînd *Evangelia după Maria*, *Apocriful lui Ioan*, *Sophia lui Isus Christos* și *Faptele lui Petru*) și 3) cele 13 codice găsite în decembrie 1945 la Nag Hammadi, aflate astăzi în proprietatea muzeului copt din Cairo.

În ciuda dificultății de care se izbește încercarea de a da gnosticismului o definiție precisă, o trasătură distinctivă recunoscută de specialiști se regăsește chiar în termenul din care se trage numele curentului: *gnosis*. Se poate considera drept gnostic orice credincios care are convingerea că misterul divin poate fi descifrat printr-o cunoaștere inițiatică, printr-o gnoză aparte înzestrată cu virtuți mîntuitoare. Asta înseamnă că, prin cunoaștere, nu numai că putem pricepe taina dumnezeiască, caz în care taina, cunoscută fiind, nu mai este taină, dar în plus cunoașterea aceasta este o cheazăie a mîntuirii noastre. Așadar, nu credința e condiția mîntuirii, nu harul e cel fără de care nu ne putem izbăvi, și cu atît mai puțin faptele ar fi acelea de care ar afirma soteria noastră, ci cunoașterea de către om a divinului. Cunoașterea e garanția salvării credinciosului din această lume coruptă, a carei istorie se afla în întregime sub stăpînirea Diavolului.

În fața unei asemenea trasături distinctivă, prima reacție nu va fi aceea de a condamna gnosticii ca fiind eretici, ci de a recunoaște că aproape tot ce mișcă astăzi în domeniul cunoașterii umane este de natura gnostică. Toți suntem gnostici fără să o știm. E grăitor în această privință un citat din cartea lui Culianu: „Pe vremuri credeam că gnosticismul e un fenomen bine definit, care ține de istoria religioasă a Antichității tîrzii. [...] Aveam să învăț în curînd că fusesem un *naif*. Nu doar gnoza a fost gnostică, ci și autorii catolici, și neoplatonicienii; Reforma a fost gnostică, comunismul a fost gnostic, nazismul a fost gnostic, liberalismul, existențialismul și psihanaliza au fost gnostice; biologia modernă a fost gnostică, iar Blake, Yeats, Kafka, Rilke, Proust, Joyce, Musil, Hesse și Thomas Mann au fost cu toții gnostici. De la interpreți reputați ai gnozei am aflat că știința este gnostică, înșa și superstiția este gnostică. Puterea, contraputerea și lipsa de putere sunt gnostice; stînga e gnostică și dreapta e gnostică; Hegel e gnostic, dar și Marx e gnostic; Freud e gnostic, dar și Jung e gnostic; toate lucrurile, precum și contrariile lor, sunt deopotrivă gnostice.”

Prin aceste cuvinte ironice, Culianu denunța inflația gnostică din mediile universitare europene și americane, afirmînd în fond că, asemenea unei religii din care viziunea și credința au dispărut, gnosticismul a supraviețuit sub forma unor puzderii de idei, doctrine și curente lipsite de coerență. În fond e vorba de declinul pe care credința l-a suferit în timpul unei epoci cînd Occidentul este sufocat de masivitatea sistemelor și de subtilitatea distincțiilor. Exact cum spuneam la începutul acestui articol: unde doctrina e atotputernică, credința trebuie coborîtă în berna.

Sorin LAVRIC

cărți primite

● Alexandru Husar, *Vremea de apoi*, Iași, Ed. Alfa, 2004 (memorialistică). 166 pag.

● Vasile Andru, *Grădinile ascunse*, roman, Pitești, Ed. Paralela 45, 2006. 248 pag.

● Eduardo Galeano, *Fotbalul, lumini și umbre*, trad. din lb. spaniolă de Alexandru Ciolan, București, Ed. Logos, 2006. 288 pag.

● Ion Noja, *Manual de tristeți folositoare*, Cluj-Napoca, Ed. Colocvii, 2006. 272 pag.

● Daniel Barbu, *Politica pentru barbari*, București, Ed. Nemira, 2005. 248 pag.

● George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, studii și eseuri, București,

Ed. Nemira, „Biblioteca de istorie“ (colecție coordonată de Silviu B. Moldovan). 592 pag.

● Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *Jurnale din rezistența anticomunistă. Vasile Motrescu, Mircea Dobre, 1952-1953*, ediție îngrijită de Liviu Șaranu, Theodor Barbulescu, cuvînt înainte de Ion Gavrilă-Ogoranu, București, Ed. Nemira, „Biblioteca de istorie“ (colecție coordonată de Silviu B. Moldovan). 256 pag.

● Tudor Eliad, *Timișoara, mon amour*, traducere din limba franceză de Matei Perahim, ediție îngrijită de Genevieve Fieraru, București, Ed. Nemira, 2006. 192 pag.

Dacă există (și există!), în Universitate, un grup de oameni care să poarte eticheta natural born teacher, profesorul Paul Cornea e căpetenia lor. Fiind (a recunoscut-o într-o discuție mai veche) dascăl înainte de orice altceva, a acceptat, se vede, interviul de față ca pe un exercițiu de pedagogie. Subtilă, neorgolioasă, lipsită de ostentație. Și ca pe un mic îndreptar (unii ar zice de pe margine, dar nu, pe profesorul nostru nici o determinare, biologică sau socială, n-o să-l împingă acolo...) al marilor probleme prin care trec școala, viața, literatura. (S.V.)

Am aflat de un document care mă acuza de „concepții dușmănoase”

Domnule Profesor, v-aș pune o primă întrebare, cum se zice, de curiozitate. Ați fost îndrumătorul – de licență, de doctorat – al multor, foarte buni, viitori colegi (Simona Popescu, Mircea Cărtărescu, Liviu Papadima, Mircea Vasilescu, Bogdan Lefter sînt doar cîteva nume). Ce amănunte vă amintiți, din acea perioadă a colaborării cu ei?

Ați folosit două cuvinte pentru a-mi caracteriza relațiile cu doctoranzii (în realitate, cu mult mai numeroși decît cei menționați, cîteva zeci): „îndrumare” și „colaborare”. Termenii sînt oportuni, dar trebuie explicați. A îndruma nu înseamnă în nici un chip a dădăci, a ține lecții ori a încerca să-ți impui propriile opinii. Singurele merite de care se poate prevala profesorul sînt că are o experiență mai bogată de lectură și că dispune de o practică mai întinsă a cercetării academice. Pe temeiul lor, el poate contribui la o mai adecvată punere în valoare, conceptuală și bibliografică, a temei alese. Ceea ce implică datoria de a-i face sensibile candidatului capcanele care-l pîndesc și de a-l ajuta să opteze în funcție de cerințele subiectului, dar și de propriile-i aptitudini. Împlinirea acestor sarcini delicate depinde de instaurarea unui climat de empatie intelectuală și încredere reciprocă. Atunci cînd „curentul trece”, cînd, altfel spus, relația magistru-discipol se convertește într-una de colegialitate și parteneriat, apare șansa reală ca perioada doctorală să devină cu adevărat formativă. Nu-mi fac iluzii, lucrul acesta se întîmplă rar, iar motivele sînt diverse: uneori tema lucrării e prost aleasă, ori candidatul e mai interesat de obținerea diplomei decît de valoarea tezei, ori raporturile dintre autor și îndrumător încremenesc într-o cordialitate rece și formală (din vina unuia, a celuilalt sau a amîndurora), ori profesorul e prea ocupat și prea puțin participativ ca să reușească a-l emula pe candidat să-și dea întreaga măsură. Dar există și cazuri fericite.

Printre doctoranzii pe care i-ați amintit se află și doi scriitori importanți: Mircea Cărtărescu și Simona Popescu. Amîndoi se deosebeau de marea majoritate a colegilor lor prin aceea că, în momentul lansării în aventura doctoratului, erau deplin conștienți de identitatea lor creatoare și se bucurau de o notorietate profesională incontestabilă. Pentru ei, trecerea de la libertățile improvizării, gîlceava cu propriile fantasmă și bătălia pentru expresivitate la restricțiile monografiei academice trebuie să fi fost extrem de anevoioasă. Bănuiesc că obligația de a recupera intersubiectivitatea în modalități impersonale i-a obosit și, nu o dată, i-a deprimat. Cine crede că exagerez e invitat să recitească paginile din volumul II al *Jurnalului* lui Cărtărescu, unde autorul se referă în treacăt la momentele de impas survenite pe parcursul elaborării tezei. Dar dacă afrele lui Cărtărescu nu mi-au fost cunoscute la timpul lor, în schimb, am putut urmări de aproape cazna Simonei Popescu (pe care o admir și o îndrăgesc de cînd am descoperit-o cu ocazia unui extemporal, în anul II de facultate), de a-și inventa un mod de a spune, pe măsură. Își dorea, și a reușit, printr-un efort tenace, să realizeze o articulare coerentă a exigențelor doctorale cu frăgezimea și spontaneitatea discursului autobiografic.

Ceea ce am izbit să fac în cazul acestor talente de prim ordin e extrem de puțin. Am poate meritul că nu le-am împiedicat să se afirme nestingherit. Și că, în calitate de prim cititor, cu oarecare experiență în materie, am întreprins o lectură comprehensivă a lucrărilor lor, atentă la răsucirile gîndului și la nuanțele dicției. Referatul făcut lui Cărtărescu a devenit postfața *Postmodernismului românesc*, operă critică excelentă, înnoitoare prin propunerile

de restructurare a canonului, perspicacitatea diagnosticelor și invenția conceptuală. Simona Popescu nu și-a tipărit teza, în pofida laudelor mele și ale tuturor membrilor comisiei; s-ar putea însă, într-o bună zi, s-o rescrie, așa cum a procedat cu lucrarea de licență despre Gellu Naum, care s-a transformat într-o carte superbă.

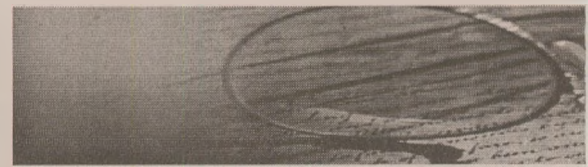
Am jucat, de obicei, un rol mai mare în elaborarea tezelor lui Liviu Papadima, Mircea Vasilescu, Marian Popescu, Daniela Zeca, Ioana Drăgan, Sofia Dobra, a multor altora pe care mă scuz că nu-i pot menționa aici (Bogdan Lefter n-a fost doctorandul meu, m-am numărat însă printre referenții săi oficiali, așa cum s-a întîmplat și cu Gabriela Duda, Adriana Babeți, Carmen Mușat, Magda Jeanrenaud, Caius Dobrescu etc.). Toți cei numiți și nenumiți, dar aparținînd aceleiași „găști” a spiritelor afine mie, echilibrați, rezonabili, cu spirit critic, umor, vocație pedagogică, mari cititori, dar nu „ficionari”, care excelează de obicei în cercetare, istorie literară sau profesorat, mi-au pus înfînit mai puține probleme de acomodare decît scriitorii. Istoria „îndrumării” și a „colaborării” în cazurile menționate se concretizează de fiecare dată altfel, în funcție de imprevizibilul situațiilor și de caracteristicile fiecăruia. Dacă vreți detalii, vă sugerez să-i intervievați.

Așa o să facem, dar pînă atunci, îngăduiți-mi să aflu altceva. O bună bucată de vreme, în cultură, nu s-a ieșit în străinătate. Preferăți, ca teoretician literar, să fi predat (și studiat) în altă parte?

În profesia mea originală, cea practică din anii '50 înainte, de istoric al literaturii române, focalizat pe secolele XVIII și XIX, nu aveam nevoie și de altfel nici nu era cu putință, atunci, să mă formeze în străinătate. Am resimțit însă de la început și din ce în ce mai mult, pe măsura trecerii anilor, izolarea la care mă condamna regimul comunist. Mă numărasem, totuși, printre privilegiatii care putuseră ieși din țară în cîteva rînduri, în calitate de director general al teatrelor, apoi al Studioului de Filme Artistice. Aceste plecări nu făcuseră însă decît să-mi exacerbeze dorința de a studia într-o mare bibliotecă, de a răsfoi reviste de specialitate, de a lua parte la colocvii ori congrese. Contactul nemijlocit cu librăriile și bibliotecile Apusului mă umiliseră: fusesem un bun student, devenisem cadru didactic, dar informația mea teoretică se blocase la nivelul anului 1948, cînd îmi luasem licența. Aveam lacune imense, și ele sporeau de la an la an.

Tinerii din zilele noastre, care pot lesne accede la burse, dispun de Internet și pot colabora fără probleme la orice revistă de specialitate din lume, nici nu-și imaginează cu cîte dificultăți ne confruntam pentru a ne ține la curent cu progresele cercetării ori pentru a lua parte la manifestări științifice internaționale. Cheltuiam atîta trudă pentru fiecare deplasare proiectată, cu formalitățile pentru obținerea pașaportului, a vizei, cu finanțarea călătoriei, cu prepararea comunicărilor, iar totul se putea năruși atât de ușor, încît trăiam tot timpul într-o stare de tensiune. Colegii noștri din Occident se obișnuiseră cu românii care soseau în a doua sau a treia zi a unui congres ce dura patru zile, ori care anunțau în ultimul minut că „s-au îmbolnăvit” și nu mai pot participa. Dar nici lor nu le venea să creadă că circulam în vagoane de clasă noaptea, ca să economisim banii de hotel, că mîncam hrană rece adusă de-acasă în valiză și că absentam de la excursiile organizate, nu ca să ne vizităm niște rude, cum ne scuzam față de gazde, ci ca să mergem la bibliotecă. Este adevărat că în 1956 și 1957, cînd am însoțit formația Teatrului Național la Paris și Veneția, ori în 1962 și 1963, cînd am participat cu cineaștii români la Festivalul de la Cannes, am voiajat în condiții civilizate. Însă după ieșirea din Ministerul Culturii, pe care o revendicase prin două cereri de demisie, dar care s-a produs doar atunci cînd „șefii” au socotit că e cazul, și a avut caracterul unei „dări afară”, am reintrat în condiția obișnuită oricărui compatriot. Cu două circumstanțe agravante: una, legată de statutul meu de intelectual, suspectabil prin definiție, a doua, mult mai serioasă, țînînd de propria-mi biografie.

Îngăduiți-mi, aici, o paranteză. În urmă cu circa trei ani am aflat, cu stupeoare, dintr-o culegere de acte din arhivele Securității, publicate de Teșu Solomonovici, de existența unui document, datat 26 iunie 1964, care mă incriminează pentru „concepții dușmănoase”. Nu e vorba, cum s-ar putea crede, de nota vreunui turnător, ci de un memoriu amplu, semnat nici mai mult, nici mai puțin, decît de tenutul Alexandru Draghici, ministru de Interne și, la ora aceea, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. Documentul se baza, cu siguranță, pe mărturiile cîtorva informatori, dar e realizat și cu concursul unor microfoane instalate în locuința mea de atunci (fiindcă se reproduc conversații intime purtate cu soția mea și cu un unchi al ei din SUA, venit să-și revadă rudele). Apar acolo în postura unui „obiectiv de strictă supraveghere”, deoarece aș avea „o poziție negativă față de politica partidului”. Probele? Ascult „în mod frecvent posturile de radio capitaliste”, mă orientez „în interpretarea di verselor evenimentelor (...) după presa și publicațiile pe care mi le aduc din Occident, cu prilejul di verselor deplasări”, folosesc „epitete jignitoare la adresa unor conducători de partid și de stat, calificîndu-i drept incompetenți, incapabili, încuiați, lipsiți de scrupule.” Îmi sînt citate judecăți despre „falimentul agriculturii

interviurile Paul Cornea

“Cu cît anii trec, cît resimt mai puțin atracția literaturii”

colectiviste și ritmul înalt de industrializare, care ia dintr-un timp trebuie acordat nivelului de trai”, despre metodele repressivitate de transparență ale conducerii. Între multe altele deplînge adesea în discuții condițiile cineaștilor din țară ne comparativ cu cele existente în Occident” și aș consider „numai lipsa libertății de creație determină valoarea reală a producției cinematografice românești” etc. Pe lîngă aser delatațiuni, redată în limbajul de lemn al turnătorilor, da corespund în esență adevărului, materialul conține, cum așteptat, numeroase născociri, unele cu parfum antisemiu. ce se urmărește este, evident, să fiu „demascat” și țintuit la infamiei. Încît, judecînd retrospectiv, mă consider norocos am scăpat doar cu o expulzare fără tam-tam din sistemul apa de stat. În 1958, cu un cazier mai puțin încărcat de p (principala mea incriminare atunci era de „liberalism” alesesem cu un proces public desfășurat în fața tuturor salar Ministerului Culturii, încheiat cu destituirea din post și o san gravă de partid...

Vă dați acum seama de ce, în martie 1965, cînd am reînt efectiv munca mea de cercetare și profesorat, după 12 acti vitate în Ministerul Culturii, am întîmpinat mari difi în participarea la colocvii ori congrese peste hotare. Sol repetate în vederea obținerii unui post la unul din lectora limbă și literatură română mi-au fost refuzate sistematic și onorarea unor invitații. De la un moment dat înainte, d „dezghețului” survenit după 1964, condițiile de călători ameliorat și am început să primesc viza de plecare, însă f aleatoriu, uneori da, alteori ba, fără să fie vreodată clar Oricum, prima mea bursă în străinătate, de două luni, de DAAD, am obținut-o la vîrsta de 62 de ani, după ce pu întreaga corespondență aferentă prin intermediul direct Institutului German din București, care se servise, spre proteja, de curier diplomatic. Pentru mine, revoluț 1989, îndelung așteptată, a venit cam tîrziu.

Destinul e aproape să mi se împlinească și încă mă caut...

Să zicem că țineți jurnal și acolo, firește, nu toate peri au aceeași importanță. Ce an (sau ce lustru...) v-ar p cele mai multe însemnări?

Întrebarea pleacă de la premisa că am ținut jurnal ce, însă, nu e adevărat. Deși am încercat, în multe rînduri, impun disciplina consemnării, dacă nu a semnificațiilor oan ori evenimentelor cu care mă confruntam, măcar a d materiale ce-mi punctau existența, n-am reușit niciodată notațiilor continuitate. Evident, nu am avut și n-am principial împotriva genului ca atare. Îmi displace nombri și mă irită caracterul ostentativ al transformării trăirilor aut în literatură, însă recunosc că așternerea pe hîrtie a întîmp unei vieți nu devine relevantă decît prin literatură. Dar o literatură care sacrifică sinceritatea de dragul efectului la și o alta, capabilă să dea rezonanță celor relatate, fără modifice substanța. O prefer, desigur, pe cea din urmă, consi că unui bun diarist trebuie să-i cerem și autenticitate, și ca Că un jurnal reușit poate întruni ambele calități o dov. Sebastian. Că acest lucru e posibil și în zilele noastre o printre alții, Gabriel Liiceanu și, în felul său particular, I Ciocîrlie.

Dispon, așadar, de o serie de însemnări disperate, în cursul călătoriilor în străinătate ori, îndeosebi, cu p unor întîlniri care, la timpul lor, mi-au părut deosebit de inter De pildă, am dat chiar de curînd, răsfoind niște hîrtii peste o relatare detaliată a unei vizite făcute lui Tudor Ar la 9 aprilie 1958, cînd scriitorul, în mare vervă, destăinuit diverse „secrete” ale lumii literare interbelice. parte, păstrez reportajul pe viu al memorabilei conferințe, i

niei literare

Constantin Noica la Facultatea de Litere, prin 1988, unui amfiteatru ticsit de studenți. În schimb, ca să t la cultură, am lăsat să se irosească memoria discuțiilor cu Camil Petrescu în cursul unei plecări comune la ra, în 1945, ori amintirile colorate și pitorești pe care împărtășit Ion Marin Sadoveanu cu ocazia turneului ui Național la Veneția, în 1957, când ne luam în eară cafeaua la Florian, în splendida piață a Palatului alături de porumbeii ce se zburăteau, sub soarele care mîngîia fațadele aurite și pietrele tocite de vreme. Ce s-a risipit ca fumul din suita peregrinărilor ori a mele nu suferă comparație, ca amplitudine și gravitate, e am izbutit să salvez documentar. Ajuns acum la vîrsta și presat mai ales de prieteni tineri să-mi scriu memoriile, uternic lipsa unor însemnări de zi cu zi. Destinul e să mi se împlinescă și eu încă mă caut spre a regăsi pere și conexiuni uitate. Aș vrea, totuși, să sugerez ar indolența mi-a frînat disponibilitățile mele diaristice. o motivație mai adîncă, pe care nu mă sfîesc s-o numesc: a dintr-o lipsă de încredere în scris, ca terapie. Alții în comentariul aplicat al evenimentelor diurne ori în de ficțiuni un transfer imaginar din lumea noastră plină de mizerii, griji și nesăbuiți. Eu am încercat dec rănile sufletului citind, ascultînd muzică, văzînd leosebi poate, îngropîndu-mă în lucrări de specialitate. vorbind, n-a fost vorba, în cazul meu, de o opțiune, grabă de-o determinare interioară.

e mutăm, puțin, în altă parte. Dacă ați avea, astăzi, în '90, în Ministerul Educației, ce-ați schimba?

em că întrebarea deschide o cutie a Pandorei. Pentru unde corect, fără eschive și generalități moarte, ar fi a vorbim mult și pe îndelete, nu să alocăm temei un între altele într-un interviu, prin forța lucrurilor, de ni modice. De aceea, mă voi rezuma la o schiță a unei nșărea citorva principii și puncte de vedere, referindu-mă învătămîntului superior, pe care-l cunosc mai bine. Și asta înăncă meseria mea de-o viață e de cadru didactic, ci că – așa cum știți – am fost angajat, la începutul anilor eorganizarea sistemului. Din păcate, experiența eomorabil an '90, trăită în compania lui Mihai Șora, stru, a lui Mihai Zamfir și Silviu Angelescu, în le colaboratori, și a lui N. Manolescu, în calitate de neoficial, s-a încheiat brutal, o dată cu invazia minerilor. ci au trecut 16 ani în care, prin dese schimbări de abili și prin lipsa unei politici unitare, s-a irosit cea e parte a timpului. Au trecut pe la conducere multe onorabile, dar una singură s-a dovedit a avea, pe lîngă e profesională și pricepere managerială, un proiect ent de reformă, pe care s-a zbatut, cu curaj și e, să-l „implementeze” (cum spunem azi, într-o română ologizată, de care însă nu ne putem lipsi, chiar dacă eori haz, cu dl Pruteanu, de găselnițele ei). Numele ersoane – Andrei Marga – e cunoscut tuturor, dar, aradox (!), pare a fi ignorat de însăși alianța politică a Marga face parte. Mi se pare că alianța a săvîrșit o onumentală atunci cînd, venind la putere, l-a sacrificat i Marga, din motive obscure (deși dl Stolojan se angajase i-i încredințeze postul de ministru), preferîndu-l pe dl iar după demisia acestuia, pe dl Hărdău. Ca să nu fiu es, precizez că actualul ministru, cu care am avut recent i mă întretin o jumătate de oră, pare un om eminentent i, cu cele mai bune intenții, însă lipsit și de un proiect, eriența necesară, și de atu-ul greu de definit, dar perceput e toți, al capacității de a se impune și de a persuade. id în jocul Dvs. și presupunînd că mi s-ar cere să avansez riorități de lucru, aș preconiza o listă minimală de e, subînțelegînd că realizarea fiecăruia presupune gîndirea

unor strategii adecvate, adesea complexe și de durată care, în orice caz, nu pot fi concretizate aici: *finanțarea corespunzătoare* (dacă într-adevăr învățămîntul și cercetarea reprezintă priorități naționale, așa cum afirmă mulți politicieni, atunci trebuie să li se acorde o alocație bugetară sporită, mai ales că subvențiile pentru cercetare au scăzut din 1999 încoace, iar faimosul 6% nu știu dacă e deja acordat și, oricum, nu poate fi suficient, dată fiind rămînerea noastră în urmă sub raportul salariilor și al infrastructurii școlare); *depolitizarea* (ar fi de dorit ca funcțiile din învățămînt, de la ministru și pînă la ultimul funcționar din sistem, să fie atribuite pe bază de competență și nu de afiliere politică); *descentralizarea* (puterea locală trebuie să ajungă treptat să preia administrarea întregului învățămînt public, cu excepția universităților, cărora să li se recunoască maximum de autonomie; ministrul să-și reducă progresiv atribuțiile de administrare, concentrîndu-se asupra rolului său metodologic, de elaborare legislativă și control; comisia de atestare a titlurilor și diplomelor, pe care chiar eu am creat-o, în 1990, în altă conjunctură, s-ar cuveni să fie astăzi desființată, deoarece e incompatibilă cu autonomia universitară); *renunțarea la gratuitatea învățămîntului superior* (neconstituind un parcurs școlar obligatoriu, universitățile ar trebui să pretindă taxe pentru toată lumea, ceea ce, probabil, ar îmbunătăți și frecvența; în același timp, ele vor înființa un sistem de burse pentru cei proveniți din medii defavorizate); *ameliorarea calității învățămîntului* – între măsurile care ar trebui luate: interdicția prestării a mai mult de două norme de către orice cadru didactic; eliminarea funcțiilor de preparator și lector, rămînînd doar cele de profesor, conferențiar și asistent, ca în Uniunea Europeană; criterii de promovare diferențiate ale corpului didactic, în funcție de domeniu – nu pot fi aceleași pentru matematicieni, chimiști, fizicieni etc. și pentru filologi, actori, muzicieni etc.; eliminarea examenului de admitere, cu excepția institutelor de artă ori a facultăților de medicină, mărind corespunzător exigența la examenele din primul și al doilea an; introducerea obligatorie a evaluării studenților pe parcursul anului și nu doar la examen; un program pe mai mulți ani de încurajare a comasării universităților mici, fără perspective de viitor, și de eliminare a celor neperformante. (În paranteză: noi avem cel mai mare număr de universități particulare din Europa, cam 50 de instituții de acest fel; unele au dovedit că sînt capabile să-și gospodărească mai bine resursele decît statul; în schimb, există suspiciuni în privința calității învățămîntului livrat mai ales de universitățile aflate în orașe mici din provincie; pe de altă parte, prea puține universități particulare au reușit să concureze universitățile de stat, oferind programe complementare ori alternative. În orice caz, va trebui să se ajungă la o egalitate de tratament între sectorul public și privat al învățămîntului superior.)

O problemă esențială, care ar merita ea singură să fie analizată pe larg – ceea ce, nu vă temeți, n-am intenția și nici puțința de a face acum – e cea a formelor de vîrf ale pregătirii universitare: masteratul și doctoratul. Ele au făcut obiectul unor ordonanțe de urgență elaborate în pripă anul trecut, cu multe lacune și, după părerea mea, cu inadvertențe grave. În aceste condiții, aplicarea lor a dat rezultate nesatisfăcătoare. În plus, lipsa de corelație a noilor dispoziții cu situația din teren, ca și dificultățile financiare, obligă uni versitățile să improvizeze. De fapt, în acest sector e o întregă harababură, de care opinia publică e cu totul străină. E adevărat că e vorba de situații pe care doar cei interesați le pot sesiza, iar ei nu sînt foarte gălăgioși. Totuși, chestiunea angajează, pe termen lung, viitorul țării. Alarma pe care o dau aici ar trebui luată în serios.

Ce înseamnă „esențial” și ce înseamnă „accesoriu”?

Ați fost, de curînd, președintele comisiei de corectură la Concursul Național „Mihai Eminescu” (olimpiada de română, „tarată” de multe suspiciuni...), desfășurat la Cluj. Cu ce impresii, și cu ce informații v-ați întors de acolo?

Am participat, în aprilie, la Cluj, la ediția din acest an a olimpiadei școlare de limba și literatura română, în calitate de președinte de onoare. Demnitatea nu conferă nici drepturi, nici datorii, dar permite titularului, în caz că nu doarme de-a-n picioarele, să intervină oriunde surprinde deficiențe. Deși de felul meu sînt insomniac, n-am prea avut ocazia să mă amestec, fiindcă totul a mers ca pe roate. Inspectoratul școlar Cluj s-a achitat mai mult decît onorabil de sarcinile lui de gazdă, dl primar Boc a ținut să stea de vorbă cu comisia de concurs, I.P.S.S. episcopul Bartolomeu Anania și dl Ionel Haiduc, noul președinte al Academiei, au fost prezenți la deschiderea festivă, în zilele libere s-au efectuat vizite ghidate la muzeele și monumentele orașului. Concursul propriu-zis s-a desfășurat fără incidente, iar evaluarea lucrărilor a fost făcută de un număr de 30 de profesori din toată țara, recrutați din elita dascălîmii noastre. M-am bucurat să-i înfîlțesc, regăsind între ei mulți foști studenți. Meritul principal în organizarea manifestării reușite de la Cluj îi revine d-nei Miorița Got, inspectoare șefă de specialitate, pe care o cunosc de acum 16 ani, din momentul trecerii mele meteorice prin Ministerul Învățămîntului. Am

Cu Al. Ciorănescu.

constatat cu plăcere că d-sa n-a pierdut nimic din energia, dăruirea și devotamentul cu care se consacră școlii.

În fugă, trei observații ar trebui să dea de gîndit. Cea dintîi e că în lista premiilor nu figurează reprezentanți ai marilor orașe: un singur elev din București, nici unul din Cluj, Iași, Timișoara. Să fie un semn că la centru elevii nu sînt mobilizați suficient, ori că provincialii își dau mai multă silință, voină să obțină o revanșă simbolică? A doua remarcă vizează, din păcate, un vechi nărav în predarea literaturii române: elevii continuă să învețe pe dinafară caracterizări și aprecieri asupra autorilor studiați, ca și cum ar urmări să-și economisească efortul propriu de gîndire; însă a citi literatura prin ochii altora, oricine ar fi ei, e cel mai sigur mijloc de a-i îndepărta pe elevi de marile texte. În fine, mi se pare extrem de revelator faptul că referințele critice la care trimit autorii, chiar ai lucrărilor bune, sînt de-o eterogenitate inacceptabilă: puține nume consacrate și folosite cu apropo, în schimb, o mulțime de mediocrități ori submediocrități de care, adesea, nu știe nimeni. Ce talmeș-balmeș în capetele bieților copii! Pare că sînt străini oricărei așezări ierarhice a valorilor. Un singur exemplu: la clasa a XI-a, unde trebuia făcută o analiză a lirismului eminescian, erau chemați în ajutor toți comentatorii imaginabili, cu excepția parcă deliberată a unuia singur, a lui G. Călinescu!

Lucrați la o nouă carte. Cum vedeți, astăzi, relația „interpretului” cu literatura, în România?

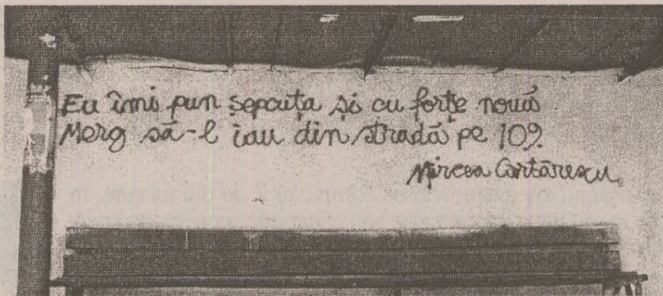
Cartea mea, *Interpretare și raționalitate*, care urmează să iasă în curînd la Polirom, poate fi considerată drept o schiță monografică a interpretării, adică a uneia din activitățile cele mai frecvente, necesare, semnificative și pline de urmări ale spiritului nostru. Ca interfață a gîndirii, interpretarea are rolul de a debloca și clarifica înțelegerea, de a o duce mai departe, de a o aprofunda și a o îmbogăți, de a-i conștientiza strategiele și strategiile. Cartea îi expune originile neuro-cerebrale și proprietățile, accentuînd pe latura ei deliberată, de proces accelerator al minții, în stare de veghe. Ea încearcă să-i descrie funcționarea, genurile, corelațiile psihice și condiționările, limitele care-i frînează ori îi interzic exercițiul, posibilitățile de a-i evalua performanțele.

Datorită extraordinarei sale extensii și prolificității, a implicării în toate actele cognitive, studiul interpretării e extrem de pretențios. Mi-a impus lecturi dispersate, de caracter multidisciplinar, depășind cu mult orizontul formației proprii. Expunerea propriu-zisă a materiei a traversat mai multe faze. Cel mai greu mi-a fost să ajung la o construcție, sper, clară, coerentă și accesibilă nu doar specialiștilor, ci și celor care aspiră să iasă din corsetul rigid al specializării și să arunce priviri informate asupra teritoriilor vecine, spre a surprinde, dincolo de particularitățile domeniilor, mecanismele mai generale ale vieții spiritului. În acest scop, ca să obțin continuitate „epică” și armonie a proporțiilor, am fost obligat să tai din cuprins cam tot atîtea pagini ale cărții cîte sînt acum tipărite... Nu m-am resemnat lesne să consimt la acest sacrificiu, dar am înțeles în cele din urmă că e inevitabil. Și totuși, nu mă pot abține de la a o spune, sînt conștient nu numai de aportul pozitiv al reducerii operate, ci și de riscurile asumate, îndeosebi cel de-a mi se reproșa că lipsește cutare informație, sau trimitere, sau detaliu etc. Fiindcă, deși pledăm cu toții pentru favorizarea esențialului și neglijarea accesoriului, ne punem foarte anevoie de acord, în reprezentările pe care ni le facem despre oameni, fenomene, evenimente, asupra a ceea ce înseamnă concret „esențialul” și „accesoriul”.

Încă două cuvinte. Deși studiul meu are ca obiect interpretarea în toată varietatea aplicărilor ei, acord o atenție prioritară interpretării literare. În acest sens, continui, dar operînd schimbări de macaz și completări necesare, ceea ce am schițat în ultimul capitol al *Introducerii în teoria lecturii*. E ciudat, dar cu cît anii trec, cu cît sînt mai acaparată de Internet și mai deschis revizuirii culturii mele de bază, cu atît resimt mai puternic atracția literaturii, ca joc liber al fanteziei, cu atît îmi apare mai indispensabil rolul ei integrator, stimulator, de „păstor al ființei”, ca să uzez de metafora expresivă a lui Heidegger.

Va mulțumesc pentru răspunsuri.

Interviu realizat de **SIMONA VASILACHE**

literatură

I Craii de Curtea-Veche e o carte ce nu doar că, ar spune Călinescu, își „realizează” pe de-a-ntregul titlul, onorându-și-l ca pe o cambie, ca pe o poliță în alb, dar face ca acești doi termeni, care compun sintagma amintită, să-și (re)actualizeze, fiecare, multiplele lor sensuri (comune sau aparte), până la ceea ce Ion Barbu numea *exhautiunea*¹, i. e. „sleirea” celor două, ample, paradigme.

Astfel (și faptul n-a trecut neluat în seamă), *craii* aceștia sunt/pot fi, deopotrivă, *regi(-magi)*, „Crai de la Răsărit”, urmând, și ei, la '910, o stranie stea cu coadă (alias cometa Halley ivită-n „acea vară”), sau închinându-se, întorși în vreme, „copilului care avea să fie Mozart”, – ba chiar lasându-se, pe degete, jucăți în „Vicleimul” mânuit de Gore Pirgu; brelan de *rigi* (și, cu acesta ultim, chiar careu); *prinți* seculari și, la rigoare, eclesiastici: „odrasle de dinăști” ori „cavaleri-călugări”, adică „mari egumeni ai tagmei prea senine”; sau, numai, niște simpli *craidoni*; dacă nu chiar, în calitate de „Crai de Curtea-Veche” (s. m.), *scilicet* „de spânzurătoare”, niște „apelisiți” fără de lege și, deci, un soi de *desperados* de Levant².

Că termenul provine, în română, din slava veche, cf. *kral*?, rudă, acesta, cu maghiarul *király*; și că, la rându-le, aceștia doi se trag dintr-un *crai-Carol*, e lucru îndeobște cunoscut.

Or, dacă acest *Carol*, ilustru și dinastic, dimpreună cu atâtea alte nume (ca englezescul *Scarlett* sau cu *Scarlat* al nostru), ca și cu *écarlate* și *scarlatine*, provine realmente din latinescul medieval *scarlatus*³, ieșit, la rându-i, din persanul *saqirlat*, i. e. „flamură roșie”, care ajunge, la Bizanț, să desemneze *porphyra* însăși, „roșul” bazileic, – ne mai rămâne să vedem în ce măsură *Craii* (de *Curtea-Veche*) „realizează” și acest sens complementar (și insolit).

Ei bine, propria-i „performanță”, dacă vrei, e, de asemenea, integrală.

Mai întâi, *Carol* însuși, acest *nexus* al celor două serii de sensuri: „crai” și „roșu”...

Pentru ca el să poată să (tr)a(n)spară, tomnaticul *crai* Pantazi e pus să locuiască „pe liniștita stradă a Modei”, cu chirie, la o bătrână franțuzoaică, într-o casă a... regelui *Carol*! Aici dă Gore buzna, într-o zi, cu „carlinul” (lui Haralambescu): rasă de câini al cărei nume se trage dintr-un *Carlo* (Bertinazzi), după cum „șarla” (evocată de Ion Luca, într-un pamflet, al său, antidinastic) e la origine, și ea, un mic (King) *Charles*.

De adaos, într-o paranteză, că și un *Carol* feminin, o *Carolina*, transpare, în roman, în *filigrană*, – atunci când, zugrăvind și străbunicul (în calitatea-i de *ajuns*, de „ciocoi nou”, ca unul ce trecuse, într-o noapte, de la „coada butcei” odraslei fanariotului penultim, Ioan Caragea, Ralu, la ea „în pat”, fiind, pentru aceasta, răsplătit cu „Măgura” și cu „topuzul armașiei”), Pașadia, n chip de definiție, exclamă (erudit): „Fu un Bergami.” – Or, acest Bartolomeo Bergami (sau Pergami, – care trimite indirect la Pirgu!) e cel ce provocase divorțul, scandalos, al viitoarei sale maiestăți George al IV-lea al Englierei, de o soție care, pare-se, făcuse, dintr-un mic *courrier*, propriu-i *coureur*. Oricum, numele acestei principese, de Brunswick, cvasi-adultere, nu este altul decât tocmai *Caroline*!

Este, pe urmă, acel josnic ipochimen, „nenea *Scarlat*”⁴ (s. m.), zis și „Ibric”, mare „samsar, geambaș și mai ales altceva”, desăvârșind ruina junelui Pantazi.

(Căci, ca și vorba *crai*, acest *scarlat* dezvolta, n *Craii*..., sensuri dihotome, deopotrivă nobile și „vile”.)

Apoi, „*scarlatul* tocurelor” (s. m.) însuși, pe care-l etalează *Craii* noștri (ca și, în zilele Congresului dansant, claudicantul Charles-Maurice): acest vechi privilegiu, sau apanaj, monarhic (după cum știm și din tabloul lui Rigaud, înfățișându-l pe Regele-Soare), la care, într-un fel, făceau aluzie „les souliers rouges” ai Doamnei de Guermantes (ca și, nu mai puțin, ai Ipei-Roșii dintr-un roman de Ștefan Bănuțescu).

Și, mai cu seamă, e banala (?) *scarlatina*, de care moare tânăra Ilinca, ursită, în zadar, a lui Pantazi, – cel pe-a cărui stemă figurează „o lebadă [...] cu gâtul străpuns de o săgeată *purpurie*” (s. m.). Or, a muri de scarlatină, ca și, de bună seamă, a te „topi”, cu *Craii*, „în *purpura* asfințitului” (s. m.) sau, eventual, „în *sânge*” (s. m.), cu suta optsprezece, ste, aici, a-ți asuma, până la capăt, pr(a)estigiile „culorii imperiale”, mistuitorul roșu bizantin. Și, de altminteri, moarta are parte de un prohod într-adevăr

Șerban Foarță

Cromatici mateine

domnesc, „ca împărăteșele de la Bizanț”...

Cu care, acest roșu, „scarlat”-ul matein, va să-și încheie echivoca lui misiune, – după ce alternase, contrapunctic, cu „craii”, în concertul marii cărți.

II. Echivocă e misiunea roșului, în *Craii*..., atâta vreme cât protagoniștii și-l revendică nostalgic sau bovaric, și-l însușesc pe drept sau uzurpându-l și, deopotrivă, s mistuie pe „rugul” său.

De-a binelea malefic și potrivnic el nu le este, însă, în roman, decât „fețelor palide”, să zicem, – celor exsangui sau depigmentați, celor bălani, bălai și spelbi, anume candidații Ilinca Arnoteanu, lui Pantazi și cloroticeii lui mame (cea suferind de hematofobie, – căci „dacă vedea sânge, leșina”). Aceasta ultimă, de altfel, e cea care (dar nu pentru că va fi „tras a prost”, ci, eventual, dintr-o obscură premoniție) va ține piept aristocratei ispite a caselor „celor mari cu paraclis de la Cișmeaua *Roșie*” (s. m.), rămase, ele, de pe urma matusalemiceii mătuși Smaranda, și care, preschimbate-n lazaret, la '77, puțin după întemeierea Crucii-Roșii, au să-i aduca timpuria moarte... Aceleași case, n care, rămas de capul lui, Pantazi, acest *play-boy* scarandiv și vulnerabil, va să cunoască, succesivamente, seducția mezalianței (sau a încanalierii), amorul pentru Wanda, ignobil și funest, amarnicele „coame”, ca și, apoi, deriva, deboșul și ruina (nu fără, știm, concursul cutărui „*Nea Scarlat*” și, în sfârșit, psihoza suicidă, de care-l mântuie numai năpraznicul deces al hrăpărețului unchi Iorgu, în urma căruia, ajuns din nou un posident, nu face alta decât tocmai să „închidă” zisele case de prea răi auguri, mutându-se intempestiv „în Mântuleasa”).

Că, între altele, „*Cișmeaua Roșie*” nu este o ficțiune mateină, dar un loc binecunoscut, ultracentral (și nu fără o strânsă legătură cu, amintită-n treacă, Ralu, domnița primei noastre scene) în Bucureștii de aievea, este, desigur, altă vorbă. Nu-i, totuși, mai puțin adevărat că toponimia lui Mateiu (ca și onomastica-i, de altfel, arhaizantă și bizară), nu e niciodată gratuită, capricioasă sau aleatorie.

Altminteri, pentru ce să stăruie/apese asupra anodinelui detaliu că, o dată, despărțindu-se de Pirgu, care o ia „spre Poștă”, el și Pantazi au s-o ia „spre Sărindar”, – un „sărindar”, pe lângă că numește o „mahala” din centrul capitalei, fiind o rugăciune pentru morți, o „veșnică pomenire” (reluată preț de patruzeci de zile-n șir), ba chiar un soi de parastas „antum” al celor care, ca Pantazi și Mateiu, au să se ngroape, într-un fel, încă din viață.

Ei bine, n casa „năvlisită” de Pantazi (căci, „lup de mare”, orice casă, pentru el, nu e decât o pasageră navă,

„plutind pe marile/ și mișcătoarele/ pustietăți”), în acest turn de fildeș și, totodată, criptă (căci *din*-, „spre Sărindar”), dă buzna Gore Pirgu, spusesem, într-o zi, cu „carlinul” lui Haralambescu (o șarlă ce, uitasem să adaug, e îmbrăcată într-un „valtrap roșu”), spre indignarea franțuzoaicei gazde, care, nu numai „îmbufnată”, dar și „roșie”, o să-l anunțe pe acest *goujat*...

Or, a „roși până în albul ochilor” e cea dintâi reacție a Ilincăi (de o „albeață”, ea, a pielii, „nefirească”, ba, pasămite, și noctilucență, – căci „goala, cred că s-ar fi văzut luminoasă în întuneric”) la apariția lui Pantazi, – în sângele-i subțire și albastru dându-se, zice-s-ar, un soi de luptă surdă între hematii și limfocite, ca un Război al celor două Roze! Ca și, pesemne, în Pantazi însuși, cel cu „păr roșcat” și glaucop, coborât dintr-un Zuani zis „cel roșu”, – lebadă albă („de argint”) a căruia, în armării, este străpunsă de-o „săgeată purpurie”. Și cum afinitățile, aici, nu par, mai niciodată, asemuii deșarte, dar magic, mistic, misterios, ba chiar heraldic, preursite, nu-i de mirare că, după plecarea-i, inițială, peste mări și țăr(m)i, „singura persoană [...] de la noi” cu care el, Pantazi, „păstrase legături”, va fi fost, și ea, o posesoare de „mare flamură albă și roșie”. E vorba de Pulcheria (și după soț, și după tată) Canta, exotica mătușă de dincolo de Milcov și viitoarea mamă de suflet a Ilincăi, – pe care, însă, nu-i nevoie s-o „înfieze”, ca să o facă, dimpreună cu averea-i, hereda amintitelor culori, de vreme ce aceasta le poartă *ab initio* în propria-i plasmă, ca într-un album vrăstat de rubrici! Iar dacă boala „hărăzită” ei e *scarlatina*, – aceea care i-o transmite, molipsind-o, e o copilă oarecare de pe stradă, umblând, însă, în „faetonul” unei *lăptarese*.

Printr-un scurt, ultim, jet de alburi seminale și de sanguine roșuri, are s-o încheie, în rest, și Pașadia, – cel „închinat”, altminteri, altei masle.

III. Că nu am stăruit, până acum, asupra tâlcului „în sine” al amintitelor culori, e fie pentru că acesta e truvabil, „de gata”, în diverse lexicoane, fie că, mai cu seamă, ceea ce, n *Craii*..., are importanță e semnificația contextuală, a lor, – care se face și des-face: repartiția și diseminarea acestor culori (și nuanțe) în pliurile cărții.

Cifrul cromatic matein (când nu e vorba, evident, de unul propriu-zis heraldic, adică strict și imuabil) nu-i diferit, în rest, de cel comun, – în care albul, între altele, înseamnă inocență sau candoare virginală, iar roșul, pasionalitate...

De unde, însăși „floarea roșie” a oacheșei inițiatore

literatură

a domnișorului Pantazi în taina dragostei furtive; după cum izul de „garoafă roșie“, ce se degajă din „albastrul“ domn de Vere (și care contrastează, la acesta, nu numai cu glaucopia-i, dar și cu „gheața“, cu glacialitatea, safirelor ce i-o răsfrâng), e apt să sugereze, dacă nu chiar imunde vocații interlope, patimi, oricum, greu compatibile cu „ștaiful“ și stoicul statut al unui *dandy* (garoafa căruia, când se numește Wilde, e verde!). Adevărat, însă, că suavul Aubrey pare un *dandy*, mai curând, de carnaval (el travestindu-se când într-o antică almea, când într-o stranie iasmă „cu un bogat păr roșu“, – ca și peruca, pe cât cred, a „amoteanului“ Claymoor!). Drept pentru care și Mateiu, compensatoriu, îl proiectează într-un cadru mai „semeț“, printre „frumoșii lorzi“ ai altei sute și-ai unei Anglii vesele, aceștia, „ținând în mână trandafiri“ (iar nu garoafe), roza fiind, cu precădere, floarea blazoanelor și stemelor ilustre. (De adăugat, în paranteză, că tot garoafa, între flori, fusese slăbiciunea lui Caragiale-tată!, – fapt de natură să amplifice, pesemne, cariofilofobia mătăin!) Aubrey de Vere are, de altfel, și meteahna, cvasi-vulgară, de-a „roși [...] sub sulimanuri“, – neajuns de care *gentleman*-ul Pantazi, în ciuda faptului că e epiforetic, că „lăcrimează“ lesne, e străin. Genealogia sa e, de altminteri, nu mai puțin sinistru decât ereditatea încărcată a lui Pașadia Măgureanu, – străbunii domnișorului Pantazi înșiruindu-se, cu capetele-n mâini, ca într-o dantescă teorie, în „vechi“ („grecești“) „icoane“, „pe fund de aur roșu“... Și e aproape sigur că, aici, roșul fondului portretelor votive (sau de aparat) e „small“ heraldic, semnificând grandoare și bravură, dar și, în subsidiar, o lăcomie de bot ferin, de carnasieră *gula* (dovadă *gueules*-ul Talleyranilor, să zicem, – despre care vom mai fi vorbit).

Or, pentru că tot suntem la blazoane, se cuvine să adăugăm (fie și dacă-n detrimentul propriu!) că *purpura* (*pourpre/purple*) se traduce, heraldic, prin „violet“ (iar nu prin „roșu“); că, așadar, „săgeata purpurie“ străpungând, în herbul lui Pantazi, gâtul lebedei albe, e violetă! Cum violetul, însă, e tocmai un amestec de roșu și albastru (culori, acestea, foarte pantazești), săgeata asta, care-i una demi-roșie, are, în plus, un tâlc homeopatic, „asemenea acelei sulii [...] ce singură avea darul să tămăduiască rănilor ce făcuse.“ Și nu e un „homeopat“ Pantazi însuși,

ce tinde să se vindece de Wanda prin, peste ani, sosia ei, ce este („Doamne, cum îi seamănă!“) Ilinca?

Altminteri, „purpura“ e, la Mateiu, în, baremi, poeziile iutate, întotdeauna *roșie*. Un roșu, mai cu seamă, al norilor sau zării la crepuscul, sanguinolent și incendiar, din „sângele“ și „rugul“ căruia încheagă, ca să se spulbere în cele patru vânturi, mari „trâmbe de vedenii“, mari *iluzii* (ca, zice-se, pe cerurile frânce, în zilele regelui Pepin cel Scurt), poetul căruia, magnific, nu doar în proză („*non prosa modo, sed etiam carmine*“) este Mateiu:

„Sunt seri¹⁰, spre toamnă, adânci și strălucite/ Ce, luminându-mi negura-amintirii./ Trezesc în mine suflete-adormite// De mult, încât cad pradă amăgirii/ Când cerul pârguit la zări cuprinde/ Purpura toată și toți trandafirii./ Și-n sânge scaldă para ce-l aprinde/ De vii vâpăi...“

Or, singurul pandant („complementara“) acestor purpuri bizantine nu poate fi, desigur, decât *negrul*: al „negurii“... uitării, al nopții și al morții. Căci, cum citește-se în *Sub pecetea tainei*: „Peste toată această păclă roșie se lasă grea o perdea neagră.“ ■

¹ „Matematicienii și poezii vor înțelege, singurii, taina acestui procedeu de «exhaustiune», de epuizare a calităților unei figuri – generoasă și liberă construcție a transcendenței...“ (*Răsăritul Crailor*, s. m.)

² Într-o semantică nu tot atât de toptangie, ci mai „subțire“, ca aceea a lui I. Heliade Rădulescu, *craii*, în accepție negativă, comportă *trei* semnificații foarte precise și distincte: „Vorbele franțuzești *coquin*, *spadassin* sau *mauvais sujet*, *scélérat* [...] nu există în limba românească și sunt înlocuite, cel întâi prin *crai de la curtea veche*, al doilea prin un *crai și jumătate*, un *crai fără margini*, ș-al treilea prin un *crai de spânzurat*...“ (Apud Mihail Sadoveanu, *De ce nu ne-au prețuit străinii*, în *Foi de toamnă*, cf. *Opere*, vol. VI, ESPLA, București, 1956, pp. 283–284)

³ Cf. Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. V, Ed. Minerva, București, 1977, p. 441. – Ceea ce e controversabil, totuși, de vreme ce o seamă de onomasticieni consideră că numele de *Carol* ar proveni dintr-un germanic „charal“, „karl“/“kerl“, i. e. „bărbat“.

⁴ Porecla căruia, – n folclorul (sub)urban, va fi fost „fratele Scarlat“. (Cf. Virgiliu Ene, *Folcloriști români*, Ed. Facla, Timișoara, 1977, p. 98.)

⁵ Cf. Jean Orieux, *Talleyrand*, Ed. Politică, București, 1970, p. 408. – Aceluiași ilustru personaj, Mateiu îi datorează, poate, pe lângă un „sublime commandement“: „Et surtout pas de zèle!“ (cf. „Manuscriptum“, 2, 1975, p. 115), viziunea „veacului francez“ prin excelență, căci (vorba Prințului) „Qui n’a pas vécu dans les années voisines de 1789 ne sait pas ce que c’est le plaisir de vivre.“ (S. m.) Nu știu, cu toate astea, dacă „dulceața traiului“ (ghilimetele sunt ale lui Mateiu) e un citat din Charles-Maurice... Este aproape sigur, însă, că un alt rând de ghilimete: „era atât de frumos seara sub castanii înalți“, face trimiteră la *Le Mariage de Figaro* (IV, 3), faimoasa piesă a lui Beaumarchais: „Qu’il fera beau, ce soir, sous les grands marronniers.“ (Cf., la rigoare, și „les souliers acajou“, adică brun-roșcați, ai lui Mateiu, în *Opere*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1994, p.300.)

⁶ „Garofala, mai puțin somptuoasă decât roza, are un miros pigmentat, un fel de umor, ceea ce o face aptă să simbolizeze feminitatea spirituală.“ (G. Calinescu, *Universul poeziei*, V)

⁷ Alias Mișu Văcărescu, portreturat în *Sub pecetea tainei* (cf. *Opere*, p. 151), – unde culoarea părului său poștig nu este, însă, precizată.

⁸ „[I. L.] Caragiale era întins pe pat, acoperit cu garoafe – floarea lui preferată.“ (Cella Delavrancea, apud Alexandru George, *Mateiu Caragiale*, Ed. Minerva, București, 1981, p. 58)

⁹ „Sous la règne de Pépin le Bref, des phénomènes fort singuliers se montrèrent publiquement en France. L’air était plein de figures humaines, le ciel reflétait des mirages de palais, de jardins, de flots agités, de vaisseaux les voiles au vent et d’armées rangées en bataille. L’atmosphère ressemblait à un grand rêve.“ (Eliphas Lévi, *Histoire de la Magie*, Paris, 1920, p. 250) – Cf. și Leonid Dimov, *Vedeniile regelui Pepin*, în *7 Poeme*, EL, București, 1968, pp. 63–68.

¹⁰ Sintagmă din care, prin contragere, provine incipitul „Sunseri“, al unor poeme de Cezar Ivănescu.

calendar

4.06.1904 - s-a născut Ioan Massoff (m. 1985)
4.06.1921 - s-a născut Nicolae Țirioi (m. 1994)
4.06.1937 - s-a născut Gh. Peagu
4.06.1938 - s-a născut Dinu Grigorescu
4.06.1941 - s-a născut Vasile Vlad
4.06.1948 - s-a născut Paul Drogeanu
4.06.1950 - s-a născut Constantin Munteanu
4.06.1961 - a murit Alice Voinescu (n. 1885)
4.06.2004 - a murit Eduard Jurist (n. 1928)

5.06.1779 - s-a născut Gheorghe Lazăr (m. 1823)
5.06.1871 - s-a născut Nicolae Iorga (m. 1940)
5.06.1903 - s-a născut Gh. Dinu (m. 1974)
5.06.1926 - s-a născut Janos V. Andras
5.06.1933 - s-a născut Dan Grigore Mihăescu
5.06.1941 - s-a născut Ion Popa-Argeșanu (m. 2001)
5.06.1948 - s-a născut Aureliu Goci
5.06.1951 - s-a născut Ion Cațaveică
5.06.1971 - a murit Victor Buescu (n. 1911)
5.06.1988 - a murit Gheorghe Eminescu (n. 1895)

6.06.1886 - s-a născut Cezar Papacostea (m. 1936)
6.06.1899 - s-a născut Franz Liebhart (m. 1989)
6.06.1914 - s-a născut Ion Șugariu (m. 1945)
6.06.1921 - s-a născut Dan Constantinescu
6.06.1931 - s-a născut Miron Georgescu
6.06.1933 - s-a născut Ion Bolduma (m. 1993)
6.06.1934 - s-a născut Gheorghe Malarciuc
6.06.1937 - s-a născut Marta Bărbulescu
6.06.1939 - s-a născut Dumitru Covel
6.06.1949 - s-a născut Felix Sima
6.06.1965 - s-a născut Valentin F. Busuioc
6.06.1991 - a murit Gheorghe Pituț (n. 1940)

7.06.1716 - a murit stolnicul Constantin Cantacuzino (n. c.1640)
7.06.1921 - a murit Luca I. Caragiale (n. 1893)
7.06.1940 - s-a născut Ion Murgeanu
7.06.1992 - a murit George Drumur (n. 1911)

8.06.1904 - s-a născut Gabriel Drăgan (m. 1981)
8.06.1924 - s-a născut Anda Boldur (m. 1996)
8.06.1933 - s-a născut Cristina Tacoi

8.06.1934 - s-a născut Ion Petrică
8.06.1935 - s-a născut Victor Frunză
8.06.1937 - s-a născut Gelu Ionescu
8.06.1938 - a murit Ovid Densusianu (n. 1873)
8.06.1967 - a murit Otilia Cazimir (n. 1894)

9.06.1909 - s-a născut Marius Mircu
9.06.1923 - a murit N. Beldiceanu (n. 1881)
9.06.1939 - s-a născut Mariana Filimon

10.06.1839 - s-a născut Ion Creangă (m. 1889)
10.06.1853 - s-a născut Ion Pop-Reteganul (m. 1905)
10.06.1896 - s-a născut Alexandru Busuioceanu (m. 1961)
10.06.1921 - s-a născut Virginia Șerbănescu
10.06.1930 - s-a născut Ioan Chelsoi
10.06.1932 - s-a născut Vasile Zamfir (m. 1991)
10.06.1933 - s-a născut Iordan Datcu
10.06.1935 - s-a născut Adrian Beldeanu (m. 1994)
10.06.1935 - s-a născut Octavian Simu
10.06.1941 - s-a născut Petru Dudiuc
10.06.1979 - a murit Vasile Băncilă (n. 1897)
10.06.1979 - a murit Aurel Baranga (n. 1913)
10.06.2002 - a murit Maria - Luiza Cristescu (n. 1943)

11.06.1883 - s-a născut Tudor Pamfile (m. 1921)
11.06.1901 - s-a născut Alexandru Bădăuț (m. 1983)
11.06.1939 - s-a născut Ion Andreiță
11.06.1943 - s-a născut Grigore Arbore
11.06.1946 - a murit Sofia Nădejde (n. 1856)
11.06.1995 - a murit George Uscătescu (n. 1911)

12.06.1916 - s-a născut Alexandru Balaci (m. 2002)
12.06.1916 - s-a născut Constantin Monea
12.06.1919 - s-a născut Valeria Boiculesi (m. 1984)
12.06.1922 - s-a născut Petru Vintilă (m. 2002)
12.06.1929 - s-a născut Irina Mavrodin
12.06.1932 - s-a născut Tiberiu Balint (m. 2002)
12.06.1939 - s-a născut Doru Moșoc
12.06.1954 - a murit N. Davidescu (n. 1888)
12.06.1956 - a murit Ioachim Botez (n. 1884)
12.06.1977 - a murit F. Brunea-Fox (n. 1898)
12.06.1980 - a murit Andrei Ion Deleanu (n. 1903)
13.06.1926 - s-a născut Paul Miron
13.06.1929 - s-a născut Al. Săndulescu
13.06.1942 - s-a născut Al. Florin Țene
13.06.1943 - s-a născut Alexandru Spănu (m. 2002)
13.06.1972 - a murit Nicolae Țăutu (n. 1919)

13.06.1977 - a murit Lazăr Iliescu (n. 1887)
13.06.2002 - a murit Gheorghe Bulgăr (n. 1920)

14.06.1818 - s-a născut Vasile Alecsandri (m. 1890)
14.06.1878 - s-a născut Ion Dragoslav (m. 1928)
14.06.1882 - s-a născut Ion Petrovici (m. 1972)
14.06.1883 - s-a născut George Ciprian (m. 1968)
14.06.1884 - s-a născut Ioachim Botez (m. 1956)
14.06.1932 - s-a născut Spiridon Vangheli
14.06.1934 - s-a născut Pavel Aioanei (m. 1987)
14.06.1983 - a murit Nicolae Dumbravă (n. 1927)

15.06.1882 - s-a născut I.U. Soricu (m. 1957)
15.06.1889 - a murit Mihai Eminescu (n. 1850)
15.06.1893 - s-a născut Ion Marin Sadoveanu (m. 1964)
15.06.1909 - s-a născut Virgil Teodorescu (m. 1988)
15.06.1911 - s-a născut Ferenc Laszlo
15.06.1915 - s-a născut Dumitru D. Panătescu-Perpessicuz (m. 1983)

15.06.1934 - s-a născut Matei Călinescu
15.06.1934 - s-a născut Silvia Cinca
15.06.1941 - s-a născut Dan Culcer
15.06.1981 - a murit Ben Corlaci (n. 1924)
15.06.1993 - a murit Igor Grinevici (n. 1923)

16.06.1925 - s-a născut A.E. Baconsky (m. 1977)
16.06.1931 - s-a născut Florea Bratu (m. 2002)
16.06.1944 - s-a născut Viorel Dianu
16.06.1947 - s-a născut Ștefan Agopian
16.06.1947 - s-a născut Mariana Bojan
16.06.1983 - a murit Anta Raluca Buzinschi (n. 1964)
16.06.1983 - a murit Gh. Catană (n. 1924)

17.06.1888 - s-a născut Victor Papilian (m. 1956)
17.06.1888 - s-a născut I.E. Torouțiu (m. 1953)
17.06.1908 - s-a născut Ion Th.Ilea (m. 1983)
17.06.1913 - s-a născut Sandru Petrone Negoșanu (m. 2001)
17.06.1927 - s-a născut Sütö András
17.06.1934 - s-a născut Valeriu Bucuroiu (m. 1980)

18.06.1908 - s-a născut Al. Călinescu (m. 1937)
18.06.1914 - s-a născut Alexandru Raicu (m. 1991)
18.06.1921 - s-a născut Ion Lungu
18.06.1941 - s-a născut Traian Olteanu (m. 2001)
18.06.1943 - s-a născut Ioana Crețulescu (m. 1997)
18.06.1948 - s-a născut Adrian Frățilă
18.06.2005 - a murit Virgil Sorin (n. 1926)

andrei pleșu vladimir tismăneanu

gabriel liicean mario vargastiosa

fundatie
a treia
europa
timisoara

ORIZONT

un suflu nou

CONFERINTELE MICROSOFT

Comunitate și Diversitate

h. r. patapievid

nicolae manolescu

■ Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile însuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbateră vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

vladimir
tismăneanu

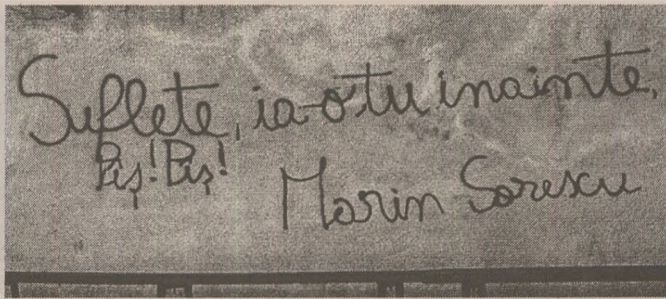
prima lovitură
1956: începutul decăderii
comunismului

a avut loc
la

SIBIU, în ziua de 13 iunie, la
universitatea lucian blaga

Your potential. Our passion.

Microsoft

L i t e r a t u r ă

Lecturi

Autorul nu vrea să moară

Ioana Pârvulescu

CRONICA OPTIMISTEI

Metamorfoza

Era pe dalele albe ale căzii. O mogâldeață negricioasă. Exact la unghiul dintre a doua și a treia, ca un bumb. Nu știu ce vârstă avea, dar nu împlinise încă un centimetru. Un păianjen. Am avut o strângere de inimă, pentru că era dimineață, iar în limba lui Voltaire *araignée du matin* rimează cu *chagrin*. Confirmă și nemții: *Morgen-Sorgen*. În română, dimineața și grijile rimează oricum, nu e nevoie de păianjeni ca să-ți aducă aminte. Se mai spune că nu trebuie să-i ucizi. N-ai omorî un păianjen pentru nimic în lume, mai ales după ce am citit elogiul căpșorului lor ingineresc făcut de Arghezi și meditațiile călinesciene pe aceeași temă. Mi-am apropiat ochii de el să-l studiez și, spre uluirea mea, i-am văzut aripile transparente, de zburătoare: nu era păianjen, era o biată muscă, personaj mult mai puțin poetic, din toate punctele de vedere. Ciudat însă, nu și-a luat zborul, cum fac muștele. M-am spălat pe dinți supraveghind-o, în oglindă, cu coada ochiului. În loc să zboare, mergea repejor în sus, și încă în marșarier! Văzusem foarte bine: capul îi era în direcția opusă mersului. M-am simțit în plin SF. O lume în care muștele nu mai zboară, ci merg cu spatele e alienantă, înspăimântătoare. Ca să mă liniștesc am făcut tot felul de supoziții cu privire la sănătatea ei. Poate a intrat în detergent, în șampon, în gel de duș. Nu. După câteva zigzaguri negre pe luciul dalelor și-a luat zborul. Un zbor năuc de muscă oarecare. Mi-a venit inima la loc, lumea a redevenit familiară, recognoscibilă. Dar musca îmi mai rezerva o surpriza. Când și-a terminat zborul de recunoaștere, a revenit exact în punctul în care o văzusem prima dată, în unghiul dintre a doua și a treia dală a căzii. Se vede că acolo era acasă la ea, fiindcă, spune un personaj dostoevskian, orice ființă, oricât de neînsemnată, trebuie să aibă un „acasă”. Acasă la mine avea un acasă la ea. Seara mi-a mai rezervat o surpriză sau o metamorfoză. Apărut de nu știu unde, din neant, un fluture mic, care dădea din aripi repede-repede ca o pasăre colibri. Musca, în schimb, a dispărut fără urmă.

↑ n contextul unei „morți anunțate” (R. Barthes, M. Foucault), *Povestirile lui Cesar Leofu* (Gabriel Chifu, Cartea Românească, 2002) pot fi citite ca o tentativă de resuscitare a autorului, care refuză să abdice, suportă o stare de provizorat, se află în căutarea unei identități.

Lectura romanului demonstrează că necesitatea ficționalizării este mereu actuală. Motiv ce traversează secole (de la Șeherezada la Gabriel Marquez – *Vivir para contar*), povestirea întârzie, amână, suspendă moartea. Semnificație înțeleasă și de Cesar care își notează, transcrie „vise, coșmaruri, dorințe (...) întâmplări care n-au avut loc”, conștient nu doar de importanța povestirii dar și a consemnării: „De ce am notat? Cum aș fi putut proceda altfel? Faptele nu există dacă nu le povestești, în a le depăna stă tot farmecul!...”

Voluptatea investigării se asociază cu cea a relatării, a confesiunii. Cesar scrie scenarii, scrie anonime, sugerează conspirații, de altfel condiția sa primă de delator se suprapune celei de regizor al existenței, de păpușar ce manevrează marionete, într-un cuvânt de autor. În fapt, echivocul privitor la identitatea autorului este cultivat cu intenție. Cine este de fapt Cesar Leofu?... Cesar-autorul. Cesar-personajul, Unchiul Cesar, Cesar torționarul? Așa cum nu există o singură Clara ci o succesiune de apariții identice de o frumusețe frapantă „cu un ochi auriu și unul căprui” – Claraintâiaadouatreia, Cesar se refuză încadrării imediate, se disipează în diferite ipostaze. Dominant rămâne însă spiritul malefic care eșuează în căutarea obsesivă a completitudinii prin însuși natura sa distructivă, singura care se sustrage și are intuiția (chiar viziunea) răului este Chiara soția sa – dedublarea funcționând și în cazul ei: Chiara diafană, Chiara despotică, Chiara retrasă în somn ca într-un refugiu.

Concomitent, Cesar autorul și Cesar personajul se intersectează prin obsesia pentru control, care ia forme distincte: controlul narațiunii în primul caz, controlul existenței în cel de-al doilea. Este reactivat astfel un narator supraindividual, omniscient, care are răspunsul la orice întrebare. Dar narațiunea transcende realitatea, Cesar autorul, asemeni personajului său are pasiuni *voayer*-istice, lansează zvonuri, conspirații, este victimă a firii „intortocheată și fantasmatică, imaginativă până la delir și vagantă, paranoic de curioasă și de bănuitoare, versatilă, glisantă, inextricabilă, persecutată de scenarii apocaliptice”. Reciproca este valabilă pentru că Cesar personajul este un narator secundar care-și înregistrează scenariile, experiențele.

Ambiguizarea instanței narative este evidentă, vocea narativă aparține simultan unuia și aceluiași autor. Autorul real complică dilema întrebându-se: „Dar cine este «autorul»? Eu, autorul (sau el, autorul...) am început cartea compunând un personaj care este prins într-un elan narativ delirant, cu accente de mitomanie, de paranoia. Dar imediat eu, autorul (sau el, autorul...) m-am molipsit de la personajul meu, m-am prins în jocul său, i-am preluat metoda, am produs ficțiune în felul său și în locul său, am avut vedenii ca și el, am trăit istorii fantasmagorice ca și el, am umplut golurile lumii lui, am devenit o prelungire a sa. Încât e firesc să mă întreb, iarăși, nedumerit: cine este «autorul»? Cine este acest «autor» care a intenționat să scrie povestea unui cuplu de îndrăgostiți ce au o legătură secretă și neortodoxă și sunt urmăriți de un bătrân obsedat? Cine este autorul, dacă povestea îi scapă de sub control și se transformă în altceva, repetat peste voința sa? (...) Cine este așadar autorul? Întrebare

complicată, la care nu am priceperea să răspund: autorul – un eu difuz, cu mari probleme identitare, probabil indefinibil...”

Rezultă astfel suprapunerea în roman a mai multor instanțe narative, începând cu autorul real, până la autorii „simulați”, naratori omodiegetici, integrați universului ficțional din care relatează: Cesar autorul resimte scrisul ca refulare într-un spațiu compensatoriu, ca evadare din banalul cotidian, în timp ce Cesar-personajul nu se poate sustrage scrisului, scrisul este confirmare a existenței. El devine conștient și de forța cuvântului „ca armă”, forță pe care și-o însușește, exemplar, de unde și histrionismul său, „virtuozitatea interpretativă”, inventarea unei biografii spectaculoase, legendare, a unei „mitologii personale”, cu descendență ilustră și neverosimilă, ce explică numele: „C’ est incroyable, tu es vraiment fou, mon cher Cesar!” „Fou, fou, Lefou, le fou, Leofu, Leofu.” – concentrare simbolică a unei existențe simbolice.

Plonjarea în ficțiune are aspirații demiurgice: „...ficționez, ficționez, re-creez lumea. Lumea este un puzzle, pe care, tembeli, cei mai mulți se împulzesc să-l recompună după modelul dat. Eu nu fac asta. Am avut de la început o bănuială: că micile cioburi se pot împreuna și altfel. Și montate altfel dau altceva decât lucrul cunoscut, ceva absolut nou, coerent”.

Raportul realitate–ficțiune este sistat în favoarea celei de a doua, ficțiunea rezervă posibilități multiple: „...ficțiunea asumată este mai puternică decât realitatea, minciuna trăită cu intensitate este mai puternică decât adevărul...”, *Adevărul minciunilor* romanesti cum observă Mario Vargas Llosa, într-un eseu celebru, este expresia iluziilor, frustrărilor proiectate în spațiul privilegiat al ficțiunii, ordinea ei artificială conferă siguranță, refugiu, „acolo se dezlănțuie, libere acele poftă și spaime pe care viața le suscită, fără a reuși însă să le astâmpere sau să le îndepărteze”, ea este un substitut temporar al vieții. În acest spațiu își găsește refugiu temporar și Cesar Leofu.

Daniela FIRESCU

Radio România Cultural

Există sute de posturi de radio în România – doar un singur flux de emisiuni dedicat capodoperelor teatrului și muzicii:

Noptile Radio România Cultural

În vara aceasta ascultați, noapte de noapte, piese celebre ale teatrului radiofonic românesc, biografii scenarizate și muzică de cea mai bună calitate.

Vă invităm la:

Teatrul noptilor de vară
Nopti de colecție
Noptile Radio România Cultural

Arad 106,8 | București 101,3 | Bacău 101,8 | Bihor 105,8 | Brașov 105,8
Buzău 103,7 | Cluj 101 | Iași 103,1 | Mărgărita 106,8 | Oradea 96,1
P. Heamț 100,3 | Petroșani 90,6 | Sibiu 103,7 | Suceava 101,6
Timișoara 100,7 | Tulcea 105,4 | Vatra Dornei 107,7 | Zalău 105

a r t e

George Banu – Doctor Honoris Causa

Un Prospero al teatrului

Prin Decizia Senatului Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” București s-a acordat titlul de *Doctor Honoris Causa* profesorului universitar doctor GEORGE

BANU. Ceremonia a prefațat Gala Absolvenților 2006 și a avut loc la Studioul Casandra pe 6 iunie 2006. Au fost prezenți oameni de teatru, profesori, studenți, prieteni apropiați, personalități ale vieții culturale și politice. Evenimentul va face obiectul unui volum bilingv româno-francez, intitulat „*Laudatio George Banu – un Prospero al teatrului*”, editat de Catedra de Teatrologie a UNATC. Vă oferim câteva fragmente în avanpremieră.

Cuvîntul rostit de George Banu

„Toată lumea joacă un rol pe scena lumii și al meu e acela de a fi trist”, spune în *Neguțatorul din Veneția*, Angelo, naivul prieten care scapă cu viață grație unui miracol de inteligență și dragoste feminine. Tristețea nu desemnează o funcție sau un statut, ci o stare interioară asumată ca rol. De altfel, în Shakespeare, personajul care enumeră rolurile pe care omul trebuie să le asume de-a lungul vieții nu se cheamă el însuși Jacques melancolicul?

De ce încep cu acest ocol care, se înțelege de la sine, e o mărturie ce poate să pară fie impudică, fie complezentă. Pentru a recunoaște public, aici, acum, faptul de a mă fi recunoscut în maladia lui Angelo ale cărei simptome Diderot le formulează cu o precizie clinică: tristețea definește pe cel care nu e complet mulțumit nici de ceilalți, dar nici de el însuși“. Nu e un revoltat însetat de conflict, ci un om care caută, dar de insatisfacție cronică, de decepție perpetuu reînnoită pe fond „Esseyer encore, echouer toujours“. El nu se angajează în lupte violente, dar nici nu adoptă izolarea sihaștrilor. Nu, dimpotrivă, el se agită, se deplasează, asemeni evreului care când e la Moscova, când la Tel-Aviv și care la întrebarea KGB-istului iritat: „unde ești mulțumit?“ răspunde laconic „În avion“. Și eu, de asemenea, n-am încetat să alternez o speranță cu o decepție. Peter Brook m-a întrebat într-o zi pe un ton de regret: „de ce te împrăștii și nu cauți o cale?“ Pentru că nu izbutesc să mă conving îndelung că adevărul se afla acolo unde mă găsesc. Captat o clipă, îl banui a fi apoi altundeva... aceasta mă „întristează“ căci, până la urmă, nu aparțin niciodată până la capăt unui grup, nu mă recunosc într-o singură alegere... definitiv nu găsesc nimic și de aceea, regulat, alergătura reîncepe. Și de aceea de câte ori n-am murmurat asemeni personajului lui Camus din *Neînțelegerea*: „O, Doamne, dă-mi puterea să aleg ce-mi place și să mă țin de asta până la capăt!“.

Dar, de ce să n-o admit, această infirmitate a avut și meritul de a mă feri de artroze intelectuale și mi-a permis să rămân liber, să circul, să fiu „disponibil“ la oameni, la spectacole... și aceasta, mulți mi-au confirmat-o. Când ca elogiul, când ca reproș? Reacții variabile. Deschiderea însă, trebuie să o precizez, nu înseamnă neutralitate, căci fac selecții severe și numeroși sunt artiștii pe care nu-i frecventez nicicum și nu le văd spectacolele, dar numeroși sunt și cei pe care-i iubesc și „printre care“ îmi place să circul. Dar pentru că nu reușesc nici să mă recunosc într-o singură cale, nici să mă identific cu un singur model, trec de la un artist la altul suspectându-mă, uneori, eu însumi de trădare. Însă în realitate n-am trădat nicicând pe nimeni. Doar pe mine, poate. Aș spune că am fost apropiat de mulți maeștri, dar n-am avut un Maestru. Așteptarea mă definește și fata morgana mă atrage mereu altundeva. Adevărurile găsite sunt totale, dar mereu temporare, ele n-au aroganță răspunsurilor ultime. De aceea din totdeauna mi-a plăcut fraza lui Kafka: „o destinație există, dar nu un drum. Ceea ce noi numim drum sunt însăși ezitățile noastre“.

Pentru toate aceste motive, de-a lungul timpului, m-am recunoscut în fidelități succesive sau uneori chiar simultane: față de Brook și Grotowski, pe de o parte, față de Strehler și Vitez pe de alta. Am practicat un fel de poligamie artistică tocmai datorită acestui scepticism mereu reînnoit care mi-a interzis să fetișizez un singur spectacol, să mă asimilez unei singure persoane... dar am „acompaniat“ multe. Și pentru a fi un bun acompaniator, anumite calități,

să o recunoaștem, sunt totuși necesare. Mulți mi le-au recunoscut, iar eu, la rândul meu, indiferența fiindu-mi străină, pe cei de care am fost aproape, i-am iubit. Și ei au știut-o. De aceea, uneori, să aleg îmi e dificil, imposibil chiar. Ca la Taormina unde organizam Premiul Europei consacrat lui Peter Brook și în același timp mă ocupam de Grotowski ca invitat principal. Nu era simplu, dar Andrei Șerban a găsit formula în care și azi mă regăsesc: „Biță e ca Arlechino, slugă la doi stăpâni“. Da, dar ce stăpâni!

Un scriitor neîmplinit corelat cu un actor nedesăvârșit - aceste două eșecuri mă constituie! - mă angajez fără încetare în căutarea teatrului ca „dublu“. Deseori, plecând în voiaje la capătul lumii, intrând în săli minuscule sau în refugii secrete, mi s-a părut a fi asemeni amantului pornit în lume să-și găsească iubita: „Crezi că e aici“ îl întreabă oamenii din jur. „Nu, dar o caut peste tot“ răspunde el. Eu îi seamăn căci m-am epuizat căutând teatrul peste tot, când găsindu-l, când pierzându-l din nou, fără a putea niciodată să-l localizez definitiv, să-l reduc la un model. Eu sunt amantul plecat pe drumuri... cel care a resimțit fericirea iluziilor pasagere și a popasurilor temporare... O mărturisesc aici, da, am căutat. Lenea nu m-a definit. Mai degrabă rătăcirea. Și astfel, fără ajutor străin, am căutat teatrul care-mi era necesar conformându-mă astfel devizei lui Freud: „fiecare om trebuie să descopere pentru el însuși în ce fel se poate salva“. A se pierde e mai ușor, a se salva mai greu... și pe deasupra și singur.“

Într-o noapte, m-am regăsit în culisele celebrului Théâtre des Champs-Élysées și m-am oprit în fața unei linii pictate în alb pe care era scris: „de aici sunteți în scenă“. Această linie n-am depășit-o, am rămas în spatele scenei. La fel ca atunci când la o cină, din aceleași motive, am refuzat să stau în centrul mesei: „da, mi-a răspuns ironic un prieten, pentru ca să te regăsești până la urma în centru“. Se poate, dar dacă uneori am ajuns acolo, a fost în ciuda mea. Ca azi, aici, când sunt în centru. Însă, cum spune bătrânul Sorin în *Pescărușul*: „Asta n-am vrut-o“. Când se întâmplă, mă bucur. ■

Laudatio

Prin 1967, ca tânăr aspirant la templul Melpomenei, citeam cu asiduitate mai tot ce se putea citi pe atunci din zona teatrului.

Nu este greu de înțeles că am ajuns să parcurg și rânduri scrise de un spirit fin și foarte bine informat, despre care am concluzionat atunci că trebuie să fie un erudit în vârstă, pe care va trebui să-l urmăresc atent și de la care voi avea multe de învățat.

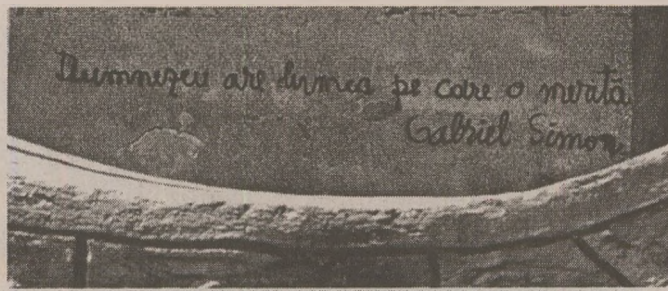
Așa am și făcut, am devenit un cititor statornic al „Secolului 20“, am devenit student la IATC și... l-am cunoscut pe George Banu. Nu mică mi-a fost mirarea când am înțeles că este student la același institut, doar cu câțiva ani mai mare și... i-am devenit, pe lângă admirator, și prieten.

Sunt mulți ani de atunci. Realizările internaționale ale marelui teoretician de teatru George Banu, ne reîntâlnesc astăzi pentru a i se oferi cel mai înalt titlu pe care Universitatea noastră îl poate oferi: titlul de *Doctor Honoris Causa*!

Florin Zamfirescu

*
*
*

Cu această distincție George Banu revine în locul de unde a pornit aventura sa în teatrul lumii. Ales pentru trei mandate succesive Președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru, în prezent Președinte de Onoare, director al celebrei Academii Experimentale de Teatru de la Paris, profesor al Universității Sorbona, deținător a trei doctorate în artă și teatru, George Banu este o personalitate care a dat prestigiu criticului de teatru în lumea artelor. Are merite excepționale în cercetarea și pedagogia teatrală. Despre el Peter Brook spunea: „este unul dintre teoreticienii cei mai fini și atenți la realitatea fenomenului teatral“.

arte

iar Grotowski afirma că: „opera lui George Banu s-a impus ca una dintre cele mai puternice pe planul cercetării teatrale”. Eminentul critic și eseist a semnat remarcabile cărți și filme consacrate marilor figuri ale spectacolului contemporan sau aspectelor mitologice ale artei teatrului. Este de trei ori laureat al criticii franceze pentru cea mai bună carte de teatru și a fost distins cu Premiul UNESCO pentru cel mai bun film documentar despre teatru. Colaborator, membru în board sau conducător al unor importante publicații în România și în străinătate, membru în jurii, moderator de colocvii, seminarii, ateliere la cele mai mari festivaluri din lume, deținător a numeroase distincții naționale și internaționale pentru activitatea sa, George Banu a dat strălucire *școlii românești de teatrologie*. Are numeroși discipoli spirituali. Mă număr printre ei. Viața și opera sa oferă un model de afirmare solară și dăruire pentru teatru.

Ludmila Patlanjoglu

Spectacolul de teatru are o viață efemeră. E ca un fluture care-și trăiește splendoarea numai o zi. Spectacolul de teatru moare în fiecare seară (și dacă reînvie e numai pentru că mai sunt unii oameni care-l doresc, care vor și ei să participe la efemera sa viață). După asta, spectacolul trăiește doar în amintirea noastră.

Din fericire.

Se mai află oare printre noi cineva care vrea să vadă un spectacol pe care l-a făcut sau l-a văzut acum 30 de ani? Un bătrân, cu procesele vitale încetinite, cu articulații care și-au pierdut suplețea, privește un spectacol la fel de bătrân, la fel de încetinit, care nu mai e la fel ca acela care a trăit proaspăt timp de treizeci de ani în amintirea lui. Din fericire spectacolul e efemer. Din fericire viața lui se prelungește în amintire.

Într-un comentariu rostit la Poznan, în Polonia, cu prilejul acceptării titlului de *Doctor Honoris Causa*, Peter Brook vorbește despre teatru „ca o calitate care se produce chiar în momentul spectacolului, fapt pentru care spectatorul e o parte inseparabilă a experienței teatrale”. El include și al treilea element: criticul care vede ceea ce ceilalți nu pot să vadă cu claritate.

Deci criticul e ochiul limpede, ochiul care știe să vadă și e în același timp memoria teatrului.

George Banu a fost martorul luminat a treizeci de ani de viață teatrală (efemeră) și a devenit memoria acestor momente de adevăr efemer. O memorie delicată, precisă, structurată, plină de sevă și expresivitate. Dacă mai vreau să aflu ceva despre Strehler sau Brook sau Grotowski, dacă vreau să confrunt ceea ce știu, ceea ce nu știu încă, mă duc la cărțile lui Banu (sau îl chem la telefon). Și nu mi se pare deloc surprinzător faptul că tot de la el am aflat multe despre mine și relațiile mele cu teatrul.

Am adunat pe masa mea de lucru un morman de cărți. Răsfoiesc cărți mai vechi și cărți mai noi. Încerc să aleg. Alegere nu înseamnă judecată de valoare, ci preferința personală pentru acele opere care corespund nevoilor mele. Și totuși... *Le théâtre ou l'instant habité* (oare mai e nevoie să explic?). O culegere de laconice eseuri pe marile teme ale teatrului european și a oamenilor care l-au făurit; a clipei când teatrul făcut de ei s-a împlinit. O antologie a efemerului.

Cartea despre Brook o iubesc mai presus de toate pentru că l-a înțeles și ni l-a explicat fără să-l sărăcească, pentru că a adăugat cunoaștere puternice legături afective pe care toți o avem cu teatrul lui Brook, cu seducătorul teatru al formelor simple.

În fine cartea despre *Livada* lui Cehov! *Livada* – o piesă generoasă, largă, în care încăpem cu toții, noi oamenii secolului XX, cu problemele noastre, cu proiectele noastre, cu visurile noastre. *Livada* e piesa cea mai importantă a secolului XX și cartea lui Banu consolidează această opinie comentând spectacolele lui Strehler, Brook, Stein, Șerban, Efros și alții.

Respectul meu pentru ochiul care știe să vadă și memoria care păstrează vibrația efemerului.

Radu Penciulescu

E un savant și totodată – un copil. E un analist profund, cunoscător și cercetător riguros al teatrului. A deschis porți noi, nebanuite până la el. Pe orice cale a pătruns – a străbătut-o cu atenție, pas cu pas, și a descoperit ceea ce alții nu văzuseră. A făcut-o cu curiozitatea omului de știință: matematic și microscopic.

Dar, în același timp, cu căldură și iubire. Cu tandrețea copilului care își adoră mama și își respectă tatăl. Cu sensibilitate și emoție. Cu grija de a-l ocroti, de a-i păstra puritatea.

Acest amestec subtil echilibrat dintre sensibilitate și rațiune, dintre clasic și modern este lecția pe care eu, cred, am învățat-o de la el.

Îl onorăm, astăzi, pentru că ne-a arătat cum e să iubești teatrul, dar să-l judeci drept.

Michaela Tonitza-Iordache

Marturisind public, simplu și cu mult farmec, că triumfurile mondene îl fascinează, George Banu închide gura malițioșilor, printre care mă număr și eu la loc de frunte.

Principala calitate a lui Bița este evitarea, prin slalom elegant, a hipertensiunii polemice.

Contradicția, cel mai vag flirt cu dialogul contradictoriu, ar crispa caracterul vizionar și creator al discursului său, al cărților sale menite din naștere să fie recitate.

Lui Bița, dacă destinul, mai precis stilul, acesta îi este – să fie academician precoce – ei bine, el își urmează destinul fără nici o sfială, sau rușine ipocrită. Îi stă bine, o merită din plin, ce s-o mai lungim, Bița e un clasic în viață. Pur și simplu gestul devine natural, mărturisind, cu farmec repet, (farmecul nu este iradiație, ci schelet, structură, strategie) plăcerea acestor cadouri de protocol.

Și astfel eu, îmi înghit bancul pe care îl fac ciclic (de câte ori UNATC mă solicită) bancul meu despre bălângăneala ciucurelui academic și-l strâng la piept pe Bița cu multă dragoste!

Lucian Pintilie

„Pentru mine, George Banu este un Prospero al teatrului. Aplaud inițiativa Universității Naționale de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale” de a-i decerna titlul de *Doctor Honoris Causa*. O fac din toată inima. Cred că prin această onoare care i se acordă lui Bița Banu, câștigătoare este Universitatea.”

Victor Rebengiuc

Bița Banu dintotdeauna mi-a luat-o înainte... ne-am întâlnit fiind studenți amândoi la clasa de actorie a maestrului Finteșteanu, asistat de o tânără debutantă pe nume Sanda Manu, unde proaspătul buzoian ne-a cucerit pe toți cu verva sa plină de originalitate: un amestec de umor provincial sănătos și o sofisticare erudită care ne depășea, provocându-ne admirația.

Dar la actorie eram amândoi codașii clasei, cei mai slabi dintre studenții actori, și după trei ani am fost transferați, eu la regie, iar Bița la teatrologie, astfel dându-ni-se o ultimă șansă înainte de a fi definitiv eliminați din sfera artei teatrale. În timp el a ajuns la Paris, eu la New-York, iar restul e istorie. Dar Bița mi-a luat-o mereu înainte, căci el citea primul tot, informându-se, mânat de o curiozitate și o pasiune enciclopedică de a cunoaște și un fel unic de a asimila experiența lui de spectator, reușind să ne transmită concentrat esența evenimentului teatral, scriind cu aceeași ușurință și claritate despre Grotowski și Măniuțiu, Brook și Felix Alexa, Kantor și Manea, sau Caramitru și Chereau, Stein și Oana Pellea, Chiriac și Mnouschkine.

Prietenul tuturor, iubind artiștii și privindu-i generos, dar și cu o rigoare obiectivă... cunoscut în lumea întreagă, nu doar prin cărțile sale ce umplu librăriile pe diverse

continente sau în reuniunile internaționale, unde Președintele Banu conduce seminare și aranjează întâlniri între amicii săi de breaslă... azi la Sao Paolo, mâine la Sibiu, apoi Tokyo, Banu e peste tot și Bița este PRIMUL, ma întrece, chiar și când e premiat... Cum se întâmplă acum, cu acest meritat *Doctor Honoris Causa* pe care îl primește azi în capitală, la Casandra, în cadrul Galei Absolvenților U.N.A.T.C. „I. L. Caragiale”, cu o săptămână înaintea mea la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj... Ultimii în clasa de actorie, am devenit amândoi doctori azi...

Dar oriunde, Bița ajunge PRIMUL.

Andrei Șerban

„Între memorie și uitare, George Banu și-a construit o întreagă existență. Ea ține de un lucru fundamental al ființei umane: *întâlnirile*. Eu debutam acum 15 ani, la Casandra, într-un context tumultuos și violent, în care repera se descompuseră. Făceam parte din prima promoție de după '89. Prezența în sală a lui George Banu era reperul de care toți aveam nevoie la început de drum. Teatrul românesc de după '89 cred că a fost marcat și de personalitatea lui George Banu. Urmele sale sunt lăsate în fiecare dintre noi, prin cărțile lui, prin spectacole, prin colocvii, prin discuții la o cafea. Spun noi pentru că știu cât de mult îl apreciem cu toții, din generații foarte diferite. Subtil, ne-a format, ne-a ajutat să ne descoperim, să redescoperim lumea altfel, și să credem că viața merită să fie trăită și pentru teatru.

Felix Alexa

Dacă chiar vrei să scrii ceva despre George Banu trebuie să te așezi bine în scaun, să-ți ridici ochii din față în tavan căutând inspirația iar cu ochii de la ceafă să cercetezi rapid titlurile din biblioteca din spatele biroului pentru a fi sigur că nu lipsește nici o carte semnată de Bița Banu, un împătimit al Teatrului și al vieții lui paradoxale.

Cum și el, ca și tine, e la vârsta aprecierilor globale, suma care se deduce prin scăderi succesive este una asigurătoare pentru orice împrumut, chiar într-o bancă care refuză, a priori, orice credit. Mai precis, opera scrisă și poate, mai ales, cea nescrisă, recomandă primirea în Academia Teatrului a minunatului George Banu.

N-a trăit degeaba, a văzut mult și a simțit frumos, iar întâlnirile cu el sunt în mod sigur în anticamera marilor evenimente. Așa cum stă, molcom și puțin cărunt, ascunde în ființa lui lama necruțătoare a criticului de temut dar și entuziasmul copilăresc al primului sărut.

Adică gata de a se îndrăgosti instantaneu atunci când simte că în apropiere se prezintă capodopera.

Ion Caramitru

În ceasurile lui bune, care nu sunt deloc rare, George Banu se aseamănă unui prinț-artist din Renaștere: bine așezat într-o tradiție solidă, dar întru totul deschis înnoirii acesteia prin intermediul... *aș zice, magic... al iluminărilor*, deopotrivă estetice și umane, care îl atrag, îl farmecă și de care, în fond, e îndrăgostit. Artist al iluminărilor, așadar, George Banu își schimbă chipul numai în funcție de descoperirile pe care le poate asimila în mod intim. El e un eseist pentru care seducția înseamnă în primul rând arta de a se lăsa sedus.

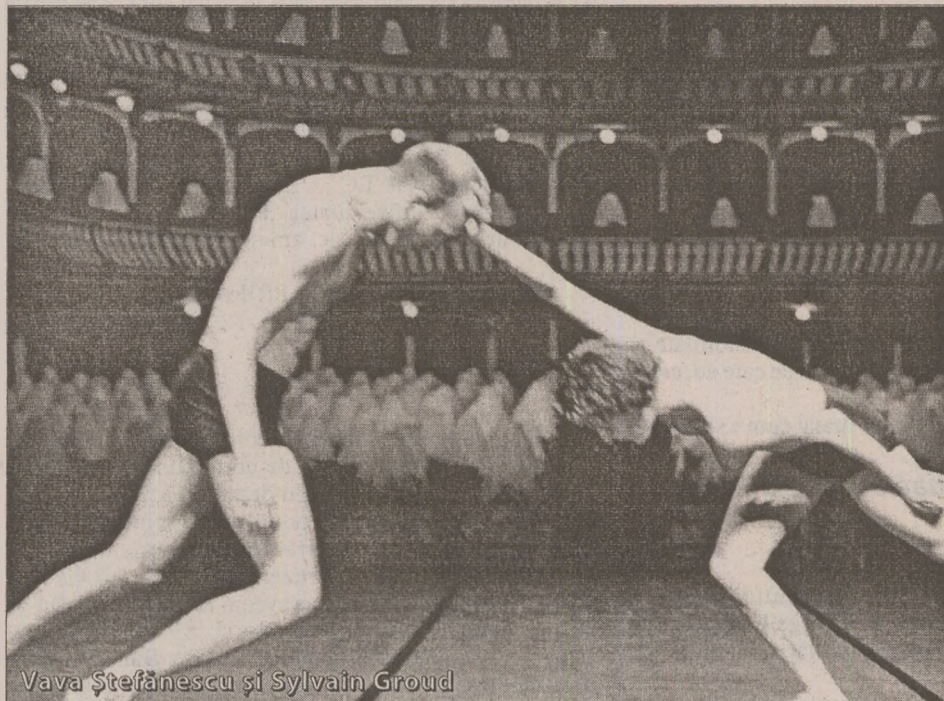
Cu un ochi mereu benefic, George Banu caută și vede *sensul* artei pe care o iubește, iar acolo unde nu detectează sensuri, are noblețea și priceperea de a așeza totul sub semnul enigmei.

Cu o lucire solară în ochii foarte vii, el, omul și artistul George Banu, lunecă abil printre umbre și nu se ferește de lecțiile nopții, știind că *roșul și aurul* sunt ascunse undeva adânc în corpul ei aparent opac.

Mihai Măniuțiu

Tara cea rară pentru care vă ert
Daniel Turcea

arte

Vava Ștefănescu și Sylvain Groud

Din 1990 și până astăzi, ne-au venit din Franța, în flux aproape continuu, impulsuri benefice dansului contemporan românesc. Cele mai fructuoase au fost nu atât spectacolele date de artiștii francezi în România, ci legăturile directe stabilite cu dansatorii români, în cadrul unor stagii și a unor spectacole făcute împreună.

După șaisprezece ani, faptul este reconfirmat de cele două spectacole de dans, sau precumpănitor de dans, *Visa Game* și *L'Oubli/Uitarea*, desfășurate la sfârșitul lunii mai la București, în cadrul proiectului *Tandem*, care, în ansamblul lui, a incorporat cupluri franco-române din domeniile muzicii, dansului, artelor vizuale, teatrului și literaturii.

Visa Game, spectacolul conceput, coregrafiat și interpretat de Cosmin Manolescu și Pascal Allio, este consecința întâlnirii celor doi, petrecută cu cincisprezece ani în urmă, în cadrul primului stagiu de dans contemporan organizat de AFAA (Asociația Franceză de Acțiune Artistică, din cadrul Ministerului de Externe Francez), cu Christine Bastin și compania sa, din care făcea parte și Pascal Allio. De atunci, Cosmin Manolescu și Pascal Allio au avut evoluții profesionale aparte, dar impactul acelei prime întâlniri a contat, ea nefiind singura, căci Pascal Allio a revenit în România, spre exemplu în anul 2000, când a ținut un stagiul de dans la *Centrul Multi Art Dans*.

Spectacolul *Visa Game*, s-a desfășurat în una dintre sălile de la parter ale *Muzeului Național de Artă Contemporană*, care au aspectul strivitor și rece al unei hale. Artiștii au delimitat spațiul presupus scenic de cel al spectatorilor – care stăteau de jur împrejur, în picioare sau pe jos – cu câteva perdele de plastic pe cadre metalice, trase și strânse în mai multe rânduri. Luminile erau creația lui Stefano Piermatteo, universul sonor era creat de Vlaicu Golcea, iar vocea pe care o auzeam la cască, atunci când doream să îi dăm drumul, era a Luizei Zan. Ca atâtea manifestări de artă contemporană, și aceasta și-a propus să contureze, și în bună măsură să desființeze, frontiera dintre personaj și interpret, și mai ales cea dintre interpret și public, invitat, individual sau în totalitate, în spațiul scenic. Ambii artiști și-au propus o meditație asupra singurătății, dragostei și vieții – propunere generoasă! Poate singurătatea a fost cea mai sugestiv evocată, între alte momente și în acela în care, fiecare dintre cei doi artiști, singur, de o parte și de alta a unui zid viu, format de spectatori masați pe o diagonală în mijlocul spațiului rezervat scenei, ne-a vorbit despre sine și a dansat singur: Pascal Allio complet gol, Cosmin Manolescu cu multe maiouri pe el. Corpul lui Pascal Allio are o plastică deosebit de expresivă, mișcarea unduindu-i succesiv și alert întregul trup. Dar, doar în parte își depășește jena de a privi un corp gol, care se mișcă la pas de tine și deci bucuria receptării acelei mișcări presive era înjumătățită. În această goliciune totală ceva ostentativ, tot atât de ostentativă fiind și cea insistentă, a ambilor interpreți, care se fixa, aleatoriu,

dans

Tandem franco-român

asupra câte unui spectator. De ce această nevoie de ostentație și în ultimă instanță de agresiune? Mai cuminte, dar fără împlinire plastică, dansul lui Cosmin Manolescu, de partea cealaltă a „zidului viu“, a fost interesant prin valoarea simbolică pe care i-o dădeau câteva greutăți atârinate de corpul său. În final, fiecare ne regăseam identitatea civilă, primind înapoi cartea de identitate, pe care o dădusem la intrare, pentru a primi o cască și, în timp ce „spectacolul“ continua, ne auzeam, pe rând, numele strigat – o altă stridență, care anula treptat frontiera dintre ambientul scenic și viața diurnă.

Câmpul experimental contemporan este nelimitat, oferind libertate neîngrădită gândului, ceva rămânând de fiecare dată dintr-un proiect și ceva urmând a se limpezi, poate, ulterior – selecția făcându-se, în timp, de la sine.

Cel de al doilea spectacol *L'Oubli/Uitarea* s-a desfășurat pe scena *Teatrului Odeon*, adică atât cu publicul, cât și cu artiștii pe scenă și a avut ca decor, după deschiderea cortinei, întreaga sală a acestei bijuterii arhitectonice care este sala teatrului, cu parterul, lojile și toate balcoanele sale pline cu nenumărate fantome albe, ca niște mirese.

Se formează uneori, în timp, familii de artiști, provenind din diferite domenii ale artei, care se simt bine să creeze împreună. O astfel de familie creatoare, căreia i-am urmărit mai multe opere, pe mai multe scene, este cea de care am avut privilegiul să mă bucur și acum, în spectacolul *L'Oubli/Uitarea*. Ea îl cuprinde pe scriitorul, teatrologul și profesorul universitar de la Sorbonne, George Banu, pe regizorul Mihai Măniuțiu, pe scenografa Iuliana Vilsan și pe dansatorii și coregrafii Vava Ștefănescu și Sylvain Groud. Fericita simbioză realizată de toți participanții la acest spectacol a fost atât de profundă și participarea fiecăruia atât de bine integrată în ideea călăuzitoare, încât rezultatul a fost unul dintre cele mai bune spectacole pe

care le-am putut vedea și auzi în ultimii ani. Este a doua variantă a unei structuri de spectacol pe aceeași temă, de astă dată deplin reușită. Textul lui George Banu este, desigur, conținutul greu, măsurat în aur curat, al acestei fericite împliniri artistice. Gândurile sale ne-au fost împărtășite chiar de autor, pe scenă, într-o serie de momente ale spectacolului, alternând cu altele în care dansul ne spunea ceva despre Uitare și Memorie, despre tot ce pot aduce fiecare, în bine sau în rău, ca sprijin sau ca alinare, ca abdicare sau, din contra, ca tarie de neclintit. Textul – de citit și în singurătate – a devenit însă pe scenă o prezentă vie, atât datorită gândirii regizorale, discretă, dar esențială, cât și datorită metaforei plastice a scenografiei și a căpătat o pregnanță remarcabilă mai ales prin imaginea scenică creată de cei doi dansatori – coregrafi Vava Ștefănescu și Sylvain Groud.

L-am urmărit și admirat prima oară pe Sylvain Groud, cu mai mulți ani în urmă, tot într-o piesă montată de Mihai Măniuțiu, pe scena *Teatrului Național din București*, *Ioana D'Arc*, cu Oana Pellea în rolul titular. Am admirat atunci, între altele, capacitatea coregrafului, transpusă în interpretarea aceluiași, de a reuși să topească în compoziții adecvate diferitele stări trăite de Ioana D'Arc, el fiind îngerul ei însoțitor. Și de astă dată, a fost la fel de impresionantă capacitatea celor doi coregrafi și în egala măsură interpreți, Sylvain Groud și Vava Ștefănescu, de a trece prin propria lor ființă substanța însăși a meditațiilor lui George Banu. Dacă pe Sylvain Groud l-am văzut sporadic, pe Vava Ștefănescu o urmăresc, ca pe toți creatorii români de dans, de ani de zile, văzându-i evoluția, de la *Despre tine*, să zicem, recitalul ei din 1998, până la *Dezastrele amorului* din 2003 și la cele două creații din 2005 *Visele călătorilor de pe Titanic* și mișcarea pentru piesa *Woyzeck*, ambele, ca și creația din 2003, în regia lui Mihai Măniuțiu. În toate aceste piese se poate observa o îmbogățire continuă a mijloacelor de expresie și o adâncire subtilă a trăirilor. Prin modul ei de a gândi mișcarea, Vava Ștefănescu face o breșă benefică într-un pustiu, aducând o gură de aer proaspăt în peisajul coregrafic al dansului contemporan românesc, într-un moment când o serie întreagă de tineri coregrafi și-au redus mijloacele de expresie până aproape la nemișcare. Motivația, spun unii dintre ei, este neîncrederea pe care o au în propriul lor mod de exprimare, ceea ce a dus la o uscăciune care nu este specifică școlii franceze de dans contemporan, din ale cărei resurse s-au hrănit, cu toții, inițial.

Iată deci că o nouă infuzie cu mijloacele specifice școlii contemporane de dans francez a repus în drepturi – parțial în *Visa Game* și total în *L'Oubli/Uitarea* – mijloacele de expresie specifice și atotcuprinzătoare ca putere de exprimare ale dansului contemporan și ale mișcării ca mijloc de expresie, în genere.

Liana TUGEARU

arte

Pavel Șușară

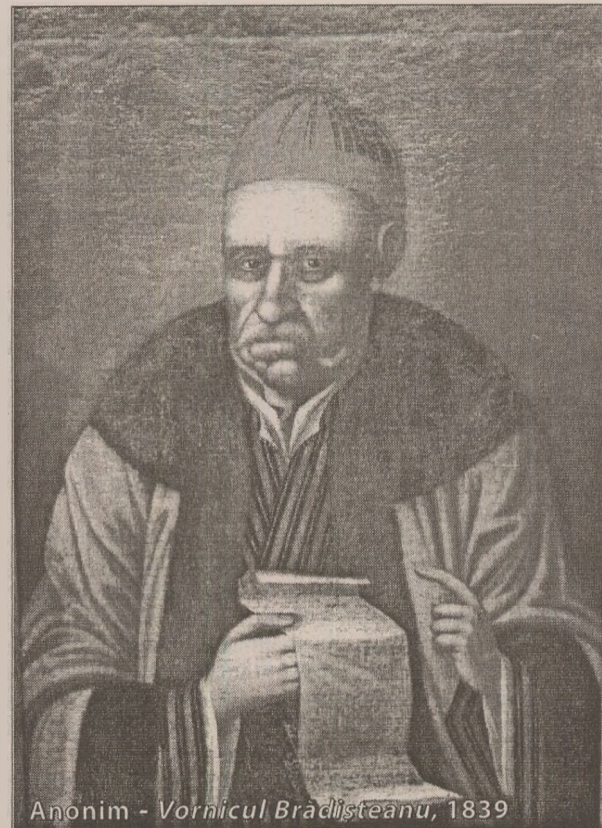
CRONICA PLASTICA

„Te făcuși vornic, mișele”

istoria artelor plastice românești, asemenea întregului edificiu simbolic în care ea se înscrie, este marcată de un fundamental paradox și de o continuă oscilație. Paradoxul se referă chiar la elementele constitutive ale vieții publice din România, la acea conjuncție a spiritului și a gândirii de factură orientală, transmise și modelate prin tradiția și prin practica eclezială, cu o anumită acțiune formativă a limbii neolatine asociată unei mari aspirații, începând mai cu seamă din perioada modernă, spre cultura și spre civilizația occidentală, iar oscilația, de natură formală și expresivă, se manifestă și ea în consecință: adică între o stilistică a semnului, a realului sublimat în hieroglifă, și o retorică a lumii obiectuale și a raporturilor figurative. Așa cum alfabetul însuși poate fi martorul unor zbuciume interioare ale spiritului românesc, în lentul său parcurs de la chirilica bisericească spre grafia latină și secularizată a lumii europene, imaginea balansează și ea uneori, asemenea alfabetului, cumulând simultan elemente din ambele direcții, între civilizația icoanei, însetată de absolut și de transparențele dumnezeirii, și imperativul pășirii în istorie, în frumusețea efemeră și în spectacolul reprezentării diurne. Dacă sfârșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX păstrează încă ambiguitatea icoană-portret, dacă reprezentarea sumară și poza statică se împletesc involuntar și naiv cu efortul de particularizare somatică și, uneori, chiar cu încercarea definiției psihologice, mijlocul și sfârșitul sec. XIX operează o separație semnificativă, deși nu categorică, între cele două tendințe majore. Pictura de șevalet și, ceva mai târziu, sculptura – acest gen ca și necunoscut în spațiul postbizantin și în sfera de influență a ortodoxiei – se înscriu decis în esteticile europene și în orizontul înnoirilor de limbaj, în timp ce hieratica icoanei și a frescei, cu schematismul ei formal împins aproape de abstracțiune, se retrage în penumbrelor tainice ale spațiului eclezial și în lumina lăuntrică a unei spiritualități necontingente. Această separație, aparent dusă pînă la capăt, are totuși marile ei inerții și micile sale perversiuni. Deși, prin prezența sa publică, pictorul format în climatul și în civilizația europeană, cu precădere în spațiul germanic, francez sau italian, devine un agent al modernității și un exponent autoritar al unor simboluri și instituții noi, în esență el cumulează încă, în secvențe alternative, atât vocația de zugrav și de iconar, cât și pe aceea de actor laic în plin spectacol al gratuității. Spre deosebire de artistul occidental, însă, egal cu sine indiferent dacă pictează pentru sala de expoziție sau pentru spațiul amplu al unei catedrale, pictorul român trăiește încă – și va continua să trăiască astfel pînă în momentul coliziunii sale cu postmodernitatea – într-o subtilă și spectaculoasă schizoidie filosofică, estetică și stilistică. Pentru sala de expoziție el lucrează la fel de liber, de imprevizibil și, la rigoare, mînat de aceleași elanuri

Anonim - Vorniceasa Brădișteanu, 1839

Anonim - Vornicul Brădișteanu, 1839

insurgente ca și cel occidental, dar o dată pus în fața unui program eclezial, în fața unei provocări a sacralității, el rememorează subit litera emniniei și stilistica transcendenței. În aceste condiții, chiar dacă formal arta românească modernă este una perfect integrată în ideologiile și în experiențele europene, în esență ea trăiește – și în cazurile fericite ea trăiește fertil – în coduri morale diferite și chiar în paradigme spirituale diferite. Și în cazul în care pictorul nu mai are legături directe cu pictura postbizantină și cu formula introvertită a gândirii orientale, el recuperează cultural, ca spectacol pur de virtuozitate și ca experiență gratuită în câmpul limbajului, grafismul, tenta plată, sonoritatea interioară a culorilor și hieratica inerțială a picturii de factură bizantină. Astfel, în cazul aceleiași generații sau chiar în cazul aceluiași artist – iar aceste situații nici măcar nu sunt ieșite din comun – avem de-a face cu tentația simultană a simbolului și a denotativului, a figurativismului și a abstracției, a opacității retinene și a transparenței spiritualiste. Intervalul, oricum ar fi el

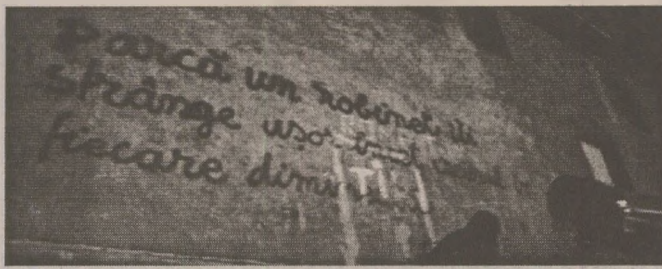
cuantificat și indiferent dacă privește fenomenul artistic în ansamblu sau doar destinul unui singur artist, poate oferi surpriza voiajului penitent de la naturalism la Bizanț sau, invers, acela al coborîrii în lume după o acerbă probă a austerității. Ceea ce în zorii modernității românești era o încercare naivă, nu lipsită de un anumit patetism, de ieșire din constricția unor forțe adverse, a devenit acum, printr-un îndelung și complicat proces de conștientizare, o voluptate ușor perversă a înscenării, a recuperării, a reanimării într-o codificare ambiguă, pe jumătate pietistă, pe jumătate ireverențioasă. Dacă ar fi să invocăm iarăși imaginea alfabetului în care colțuroasa literă slavonă coabitează frust cu atât de calina grafie latină, am putea spune că el arată și acum la fel, cu enorma diferență, însă, că între timp a fost scos din uz și a devenit un obiect de joacă predilect pentru niște copii mari cu o memorie copleșitoare. Pentru niște copii sceptici și orgolioși în același timp care au neșansa și privilegiul de a locui simbolic în spațiul gol al unei mari intersecții. ■

Icoana, sec XVIII

Paul Mironovici - Fata cu mac roșu

a r t e

Opera de artă nu este un discurs în care autorul spune ce vrea el; pe măsură ce este creată, opera de artă capătă o existență autonomă. Artistul e liber doar să o conceapă, să o inițieze; odată infiripată, opera intră în dialog cu artistul, și, dacă artistul e mare, victoria aparține operei.

(Anatol Vieru)

Care a fost trăsătura cea mai specifică a personalității tatălui meu? Îmi pun întrebarea adesea. Pe măsură ce trece timpul, mă conving că tatăl meu a fost poate singurul om fără gânduri ascunse pe care l-am cunoscut. Se va fi datorat asta faptului că nu concepea să se coboare până la ele? Sau faptului că, în ciuda lucidității, și-a păstrat toată viața o anumită naivitate? Era naiv în felul lui, ca și fratele său, deopotrivă de incapabili de cel mai elementar calcul în viață.

Să calculeze, să-și facă relații, să se țină în preajma celor influenți, era pentru el de neconceput. I s-ar fi părut o lipsă de ținută. Și, cu toate că știa că lipsa de ținută se întâlnește destul de des, îi trebuia timp ca s-o remarce, chiar atunci când o vedea în preajma lui. Deseori le atribuia și celorlalți ținuta sa, deși câteodată era evident că unora le lipsea cu desăvârșire. Idealizându-i astfel pe mulți dintre semenii și mai cu seamă dintre colegii lui, reușea mereu să fie ultimul care să le observe defectele.

N-am văzut niciodată chipul lui purtând semnele imposibil de ascuns ale invidiei sau geloziei. (*"Prietenia plină de tandrețe dintre Haskil și Lipatti: admirație reciprocă, sfială în fața artei celuilalt, dorința de reciprocă susținere. Este sfiala și prietenia celor cu adevărat puternici, încărcăți de talent, ce nu au a se teme că lipsa lor personală de talent va fi distrusă de lipsa de talent a vecinului"* – scria tatăl meu într-un eseu.)

A nu fi cunoscut invidia și rachiuna, a nu fi trebuit să le învingă, e cred mai mult un har decât un merit. Defectele sau sentimentele care definesc un om depind în mare măsură de grimasele care agită figurile celor din preajmă pe când era copil.

Nu simțea nevoia de a-i micșora pe oameni. Dimpotrivă, după cum am mai spus-o, era plin de indulgență, deși, de fapt, prefera să n-aibă ocazia să-și o manifeste. Nu-i plăcea să comenteze defectele altora. În cel mai rău caz, putea expedia o discuție despre cineva printr-un succint „nu-i genul meu”. Dacă totuși, încolțit de evidente, își exprima opiniile negative – era departe de a fi lipsit de spirit critic – o făcea cu neplăcere. Nu-și critica niciodată prietenii în public, de altfel nici între patru ochi. Odată însă, pe când ne plimbam amândoi într-o padure, departe de urechile indiscrete, și-a permis – unica rezervă în mijlocul unui elogiu – să facă despre unul dintre confrății de care tocmai se despărțise, această remarcă: „Singura trăsătură care mi place mai puțin la el este acest *rabolepie pered uspehoni*” – obediența grăbită, atitudine subalternă față de succes, fața de prestigiu. (Vorbeam ca întotdeauna românește, limba în care însă nu și interzicea să folosească uneori expresii din rusă.)

Îmi amintesc de felul în care se ținea deoparte. N-ar fi legat niciodată prietenie cu un ministru, cu oameni influenți sau cu o persoană „cu trecere”. Era rezervat și față de cei care au instinctul sigur de a se pune totdeauna bine cu reprezentanții tuturor regimurilor care vin și trec. Îmi închipui cu ce plăcere relatase, într-un eseu – scris într-o perioadă de vârf a cultului lui Ceaușescu – atitudinea pe care o avusese Skriabin față de Putere: „*aghiotantul țarului l-a invitat în numele acestuia pe Skriabin la Palat pentru a cânta unui auditoriu care îl admira; cu o desăvârșită curtoazie, Skriabin mulțumind pentru prețuire, l-a invitat pe înaltul admirator în sala de concert, acolo unde oficiază el arta sa. [...] Lingușirea puterii și a bogăției de către unii artiști îl scotea din sârte. Despre mecenat, spunea că nu e decât împlinirea unei datorii.*”

Avea oroare să ceară, să solicite. Odată, când am vrut obțin ceva pentru el, mi-a interzis să fac cel mai mic lucru de teamă probabil să nu se creadă cumva că solicitarea mea de la el. Am spus că tatei îi repugna orice calcul, și gestul infaptuit din interes: „te servesc, mă servești”. Atât mai puțin era capabil să judece în termeni bănești;

îmi dădea impresia că e un subiect aproape tabu.

Într-o țară în care se trăia, și se trăiește încă, la ora siestei, a muncii pe apucate, în asalt, a proiectelor lăsate baltă, într-o țară în care totul e mai mult sau mai puțin facultativ, n-aș fi avut nevoie nici măcar de degetele unei singure mâini pentru a-i număra pe cei pentru care libertate și constrângere interioară sunt unul și același lucru.

Era unul din cei doi locuitori ai României pe care i-am cunoscut vreodată, care lucrau 365 de zile pe an. Nu părăsea Bucureștii decât rareori, pentru a se bucura de liniștea majestuoasă a munților de care avea nevoie pentru a compune.

Reîntâlnit după ani de absență, un prieten din tinerețe îl întreba uimit: „Cum?! n-ai mașină!? Adică tu nu conduci? Păi e una din marile plăceri ale vieții!”. La care tatăl meu ridică din umeri, de parcă noțiunea de plăcere a vieții i-ar fi fost cu totul străină.

Deși nu era un ascet, nu avea ce face cu ideea de „plăceri ale vieții”, fiind prea absorbit de muzica pe care vroia s-o pună pe hârtie. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât sunt mai convins că de aici i se trăgea, în parte, și naivitatea, trăsătură care în epoca noastră a devenit un fel de produs prohibit, un articol de contrabandă. Când lucrezi din zori până-n noapte, trezești în tine ăranul, care, sub jugul muncii, nu are răgazul să-și inventeze ca noi, cetățenii – o mască: imperativele lui îi permit să se dispenseze – ținându-i loc – de afectările noastre.

Pe la sfârșitul anilor '60, începutul anilor '70, câțiva mari artiști români s-au bucurat de atenția Occidentului (tatălui meu i s-a atribuit atunci o comandă Serge Koussevitzky, a fost, printre altele, invitat la festivalul de la Donaueschingen, la cel de la Royan, apoi invitat cu o bursă de creație pe un an în Berlinul de Vest). Această perioadă a coincis ironic – cu voga României în Vest, grație unui personaj altminteri detestat de ei. A fost de-ajuns ca Ceaușescu să formuleze o așa-zisă politică de independență față de URSS, pentru ca, dintr-o dată, cultura română sa devină în ochii Occidentului *interesantă*. Mai târziu, începând cu anii '80, a fi român a devenit mai puțin prestigios... Așa funcționează Occidentul.

„După McLuhan, televizorul a transformat lumea întreaga într-un sat. Altcineva exprima o idee apropiată: lumea este azi o colecție de periferii. Într-adevăr, mulți oameni de cultură ar trebui să poată pleca la Paris, Berlin, Roma și alte mari orașe pentru a vedea manifestări de provincialism. Căci provincia este înainte de toate un sentiment.

Să fi venit, de exemplu, în 1968 la un concert *Domaine Musical*; să fi văzut publicul căutând temător în jur pentru a „se orienta” care piesă ar trebui să fie aplaudată; după ezitari (adevărată tensiune psihologică), «se dădu drumul» la aplauze. Nu toate acele valori căzură pe locuri câștigătoare; o piesă mediocră făcu succesul de scandal; alta, mai bună, avu un succes meritat; piesa cea mai interesantă, a americanului Morton Feldman, fu lovită de inerta ghioagă a indifferenței.

Unde și ce este provincia? Nu este oare pretutindeni? Provincia este un sentiment: acela al neputinței de a recunoaște valori. Această neputință se manifestă fie prin infatuare, fie prin simțul inferiorității. fie prin acreală. Provincia este tocmai cautătura în jur pentru a vedea ce e voie și ce nu e voie să aplauzi.”

Îmi amintesc că tata nu punea prea mare preț pe artistul de bun-gust, cafe, fie din lipsă de îndrăzneală, fie dintr-un complex al culturilor minore, vrea să fie în regulă, mic enoriaș ce ține să se conformeze decretelor emise de sus, de la Paris, de la New York, de la Darmstadt, Köln sau Berlin. „După modelul lui Enescu, am evitat voluntarismul stilistic; pentru Enescu stilul este omul (sau muzica) atunci când se observă pe sine. Ceea ce s-a numit purism stilistic la un moment dat, în ultimele decenii a fost o viziune în eprubetă a stilului, o comportare a artistului (artei), cu șervețelul curat, legat la gât, cu furculița în mâna stângă și cu cuțitul în mâna dreaptă, trăgând cu ochiul la vecinul de vis-a-vis. Lucrurile nu au stat niciodată așa în arta mare. [...] Un purist ca Debussy mai lasă din când în când să transpară în filigran pe Massenet sau unele surse folclorice; să nu mai vorbim de Bach sau Beethoven...”

Se confundă, cred, prea des curajul politic cu îndrăzneala

80 de ani de la nașterea lui Anatol Vieru

Tatăl meu

de a gândi. După părerea mea e vorba de atitudini distincte, care nu se presupun una pe cealaltă. Nu puțini sunt cei din țările de Est care își atribuie cu draga inimă un mare curaj politic. Pretenție ce însă devine uneori indiciul unei lipse de curaj intelectual, dacă nu chiar de probitate.

Și chiar atunci când curajul politic al unui artist este real, la ce bun să te opui dictaturii, dacă te pliezi în schimb ideilor și exigențelor mulțimii, dacă abdică în fața cerințelor pieței? Cu ce rimează denunțarea turpitudinilor unui regim, dacă în locul lor accepți ticaloșiile altuia, dacă respingi realismul socialist pentru a aplauda realismul consumerist?

Fără a desconsidera curajul politic (primul sau Concert pentru flaut, ca și opera lui intitulată *Praznicul calicilor*, i-au adus ceva neplăceri), tata nu-i exagera, sunt înclinat să cred, importanța. Considera că adevăratul curaj este de a nu gândi ca toată lumea, împreună cu turma, și nici în funcție de contemporanii tăi. „*Niciodată nu mi a plăcut să fiu «up to date»; am evitat muzica sezonieră. Agreez independența artistică; o opera autonomă mi se pare mai perenă; ea există prin sine și nu ca ilustrare a unei tendințe oarecare.*”

Mă grăbesc să adaug că, dacă adesea nu gândea la fel cu semenii săi, n-o făcea din poza sau provocare, atitudini care, în accepția lui, nu erau decât tot un mod de a te raporta la alții, și deci, de a ocoli ineluctabilul pentru a-i minimaliza riscurile. Provocarea, poza, polemica, erau, pentru el, atitudini prea ușor de catalogat. Îi plăceau ambiguitatea, deruta; îi plăcea să deconcerteze, să surprindă. Considera că în artă curajul cel mai rar este nu atât acela de a spune neapărat nu (cuvânt pe care – sprijinindu-se pe spiritul de clan – toate avangardele au știut întotdeauna să-l pronunțe), cât curajul de a exprima, în singurătate, exact ceea ce ai de spus, de preferință fara să-ți pese de etichetele ce ți s-ar putea pune și cu atât mai puțin de cele puse deja altora.

După convingerea lui profundă, un artist n-ar trebui să creeze pentru a seduce sau a fi admirat. Are sau nu ceva de spus? Retică devine atunci secundară... Valoarea unei opere, valoarea unui artist – era dintre cei ce știu asta, – nu are totdeauna prea mult de-a face cu reușita socială, cu admirația și aplauzele stărnite pe loc.

Credeam că discern la el o anumită condescendență, nu spun față de celebrități în general, ci față de acelea dintre ele – de fapt destul de numeroase care – își iau succesul în serios, cred în el și-l consideră proba și măsura propriului geniu. E vorba de artiștii pe care succesul îi secătuieste, pe care gloria îi consacra în chiar momentul când – și nimeni n-o știe încă – ei nu mai au nimic de

a r t e

partituri. din neputința de a nu scrie.“

Se ținea mereu la distanță, retras. Și – trăsătură de caracter extrem de rară – nu vorbea niciodată despre sine, nici despre propriile-i compoziții. Mi s-a părut întotdeauna de o modestie maladivă, poate modestia marilor orgolioși. Nu se mulțumea doar să deteste aplauzele, și mai puțin încă suporta laudele. Și cred că înțeleg prea bine de ce: complimentele flatează vanitatea... Ori, adevăratul orgolios e exasperat de ideea că ar putea fi crezut sensibil la ele. Fie că vrea sau nu, orgoliosul – spirit prin excelență singuratic – lasă prin atitudinea lui să se înțeleagă: știu foarte bine cine sunt și cât valorez, independent de laudele voastre.

„...Mi-am permis a fi, în urma sau poate înaintea avangărzii; o oarecare anistoricitate a convenit întotdeauna spiritului meu.“ Orgoliul său, în cazul de față, constă nu atât în a spune „câteodată merg înaintea avangardei“, cât în a spune „nu mă simt obligat să merg cu ea“.

Iată un fragment dintr-un eseu al lui, care, deși nu se referă în mod expres la problemă, spune mult despre atitudinea sa față de însăși ideea de avangardă (o etichetă!), față de egotismul pe care-l presupune ea uneori, față de vanitatea previziunilor ei și care adesea o și ghidează: „În trecut, ziua de azi era un moment în marea trecere; avea de cele mai multe ori o modestie... Azi, ziua de azi vrea mult mai mult; ea nu primește și transmite, ci se proiectează pe sine în trecut și viitor, vrea să poruncească trecutului și viitorului... Pentru ca omul de azi să devină mai modest în vane pretenții și incerte previziuni, n-are decât să-și amintească de eșecul multelor previziuni de altădată. Istoria și a îngăduit nu numai să contrazică, ci pur și simplu să ocolească, să ignore unele previziuni; ea a avut aerul de a spune: «nu numai că nu aveți dreptate, dar nu despre aceasta este vorba»“.

Aș vrea să evoc subiectul a două dintre operele tatălui meu: *Iona* și *Ultimele zile*, ultimele ore. În libretul operii *Iona*, după o piesă de teatru a lui Marin Sorescu, cele trei personaje care și vorbesc sunt unul și același Iona, înghițit sau înghițit de balena biblică. Libretul operii *Ultimele zile*, ultimele ore pornește de la Mozart și Salieri de Pușkin și de la piesa *Ultimele zile* a lui Bulgakov. Sfârșitul lui Mozart, așa cum l-a văzut Pușkin, se desfășoară în paralel cu sfârșitul lui Pușkin, așa cum l-a văzut Bulgakov. (Cele două acțiuni Pușkin e în același timp personaj și co-autor al libretului – sunt prezentate mai întâi în alternanță, dar apoi, încetul cu încetul, se combină, se contopesc.) După câțiva ani în care am fost bântuit de problema pluralității și sciziunii individului, mi-am dat seama că tata fusese și el, în felul lui, solicitat nu mai puțin de aceeași problemă: prima dintre aceste opere pune în scenă o ființă scindată, cealaltă o istorie, o tragedie scindate.

Ideile sunt, cred, un bun comun. Dacă subscriu la conținutul unor idei și nici nu-mi displace forma lor, nu văd de ce aș ezita să le preiau de la alții; în nici un caz nu aș ezita să le împrumut

de la tatăl meu. („Marile contribuții la istoria culturii sunt. de o anumită manieră, aproape uitate pentru ca se găsesc pretutindeni; ele se transformă în seva și oamenii sunt impregnați de această seva fără să mai știe de unde vine ea. Întoarcerea valorilor în anonim, disoluția lor în ambianța culturală reprezintă sfârșitul unui ciclu.“)

Nu aș putea încheia acest text fără a evoca sentimentul – vanitas vanitatis – pe care l-am împărtășit cel mai mult cu părinții mei: „Sentimentul de timp îmi este asociat aceluia de eroziune; în «Sita lui Eratostene» acesta este sentimentul care transpare dincolo de cortina comediei.“

Andrei VIERU

(Text apărut integral în *Nouvelle Revue Française* din ianuarie 2001. Traducere: Gina Copaci.)

¹ Deși e vorba de două axe distincte – înălțimea sunetelor și timpul –, principiul periodicității se găsește atât în noțiunea de mod, cât și în tehnica sitei. Aceasta constă în producerea evenimentelor – sau a claselor de evenimente – care apar și dispar și reapar conform anumitor periodicități. Aceste periodicități corespund numerelor prime, domeniu în care "predestinarea" întâlnește mai mult decât oriunde altundeva imprevizibilul.

² Mă gândesc între altele la a sa *Simfonie a doua* (compusă în 1972) unde, în mișcarea a doua acordurile tonale se înlanțuie după o logică non-tonală (a sitei lui Eratostene) și care a provocat scandal în momentul prezentării sale la Berlin.

spus. Cum, se întreba el uneori, reușesc unii să admire sau să ignore ceva, doar pentru a se alinia la opinia mulțimii sau a instituțiilor?

Deși celebru în țară, și bucurându-se de o anumită notorietate în Occident, tata n a putut niciodată să și ia în serios celebritatea și nici succesul. Departe de conformisme, ca și de curentele pe cale de-a fi recunoscute sau deja oficializate, el se vroia – precum un Mussorgski, Ives, Janacek sau Varèse – un artist al singurătății.

Nu am pretenția că aș vorbi cu totală obiectivitate despre tatăl meu. Nu am intenția să mă extaziez public în fața muzicii lui. E sarcina posterității să-i considere meritele și locul ce i se cuvine în muzica secolului XX și poate în cea a secolului XXI. să-i studieze principiile estetice, conceptele și tehnicile de compoziție, destul de cuprinzătoare și bogate, dar, în esența lor, nu atât de numeroase pe cât ar lăsa impresia aparenta diversitate a operei sale. Cum ar putea fi caracterizat drumul parcurs de creația lui? Ca al unui „versatil“, al unui „evolutiv“, al unui „meditativ“ sau al unui „obsesional“? În cazul lui, nu există un răspuns univoc: fiecare nivel de lectură, de ascultare și de înțelegere impune un alt adjectiv. Cu toate deosebirile evidente, multe din lucrările lui se ating, se leagă în profunzime, lăsând adesea să transpară un același principiu al sitei, o anumită gândire modală (el a și dezvoltat o teorie generală a modurilor¹), forma clepsidrei, sau de asemeni, o anume manieră de a contempla *Muzeul* – arta, muzica din trecut – cu privirea concretă a prezentului și cu cea abstractă a viitorului.

Îi revine probabil tot posterității sarcina de a stabili rolul lui în „întoarcerea la consonanța netonală“ (rol cu totul diferit de cel al minimaliștilor), contribuția sa la instaurarea postmodernismului², influența directă și indirectă asupra unui Schnittke sau a unei Gubaidulina, interferențele mai mult sau mai puțin reciproce cu Stroe sau Xenakis, Marbé sau Ligeti, Olah sau Kurtag.

„Tardis venientibus ossa – nu numai pentru dirijori, care au de ocupat un număr restrâns de orchestre, ci și în lumea compozitorilor. Legea hazardului se manifestă și acolo unde calitatea ar trebui să aranjeze lucrurile de la sine... Schönberg, Berg, Webern au venit prea târziu la acest ospăț. Varèse, la 70 de ani, mai avu prilejul de a asista demn și ofensat, dar cu emoție, la recunoașterea sa. Dar Pergolesi? Dar Mozart? Dar Bizet? Dar Schubert? Compozitorul e nevoit să privească și lumea de dincolo, să se bucure pentru atunci, să și scoată bucuriile din truda

Book fest

salonul cărții
bucurești

13 - 18 iunie 2006
Romexpo
halele 15 - 13

Cotidianul

România literară

tabu

I&P

MONDE
diplomatique

ELIBERADIO

DILEMAVECHE

meridiane

Tânărul de șaptesprezece ani Edgar Wibeau își descrie cu mare vervă recentele suferințe. Nu face un secret nici măcar din propria moarte, care, aflăm stupefiați, a avut deja loc. Părtașii – direcți sau indirecti – la viața și la moartea lui îi intrerup din când în când monologul, investigând în felul lor cele întâmplătoare. Ei nu-l aud și nu-l văd pe Edgar, dar Edgar îi ascultă din locul lui nedefinit și le judecă mărturia după criteriile infailibile ale celui care a văzut totul. Dar ce anume dă viață unei voci de dincolo? („Aici știm cu toții ce ne paște: încetăm să existăm din momentul în care voi încetați să vă mai gândiți la noi.”) Edgar supraviețuiește, căci viața lui „nouă” în Berlinul de Est al anilor '70 repetă involuntar viața și patimile unui personaj literar din trecut. Mai bine zis, viața lui Edgar W. (reîntors printre noi, ca o fantomă) e furată și trăită clandestin de un anumit (dar anonim și neautorizat) „Old Werther”.

Noile suferințe ale tânărului W. (1972) e deja un roman clasic al literaturii germane postbelice. Prin stilul ei bavard și poetic, prin redarea foarte plauzibilă a limbajului și marotelor unei generații, prin forța protestului care-o susține (fără s-o scoată totuși în afara literaturii), cartea lui Ulrich Plenzdorf (n. 1934) stă la loc de cinste alături de vechile *Suferințe...* și de *The Catcher in the Rye* de Salinger. Iar Edgar Wibeau a devenit un Werther în blugi lipsit de orice sentimentalism. Publicăm în aceste pagini un fragment din romanul în curs de apariție la Editura Humanitas.

Blugi, sigur că da! Păi, poate cineva să-și imagineze o viață fără blugi? Blugii sunt cei mai nobili pantaloni din lume. Pentru ei renunț la toate cărpele sintetice din „Jumo”¹, care zici că-s veșnic leșinate. Pentru blugi puteam să renunț în fond la orice, în afară poate de cel mai frumos lucru. Și de muzică. Nu mă refer acum la nu-ș' ce Händelsohn Bacholdy, ci la muzica adevărată, fraților. N-aveam nimic cu Bacholdy și compania, da' nu pot să spun că mă dădeau pe spate. Eu vorbesc de blugii adevărați, normal. Că există tone de flenduri care doar vor să pară blugi adevărați. Decât așa, mai bine te lipsești cu totul de pantaloni. De exemplu, blugii adevărați n-au voie să aibă fermoar în față. De fapt, există un singur fel de blugi adevărați. Adevăratul purtător de blugi știe ce vreau să zic. Da' asta nu-nseamnă neapărat că oricine poartă blugi adevărați, normal. Că există tone de blugi. Majoritatea nici nu știu ce-au pe ei. Îmi venea să mă dau cu capul de pereți când vedeam câte-un tataie de-ăla de două-ș' cinci de ani cu blugi pe el. Unul care și-a n-desat coapsele dolofane-n blugi, pe care dup-aia și i-a strâns bine pe talie. Păi asta e, că blugii-s pantaloni pentru solduri, adică niște pantaloni care-ți alunecă de pe solduri dacă nu-s destul de strâmți și nu rămân sus din cauza rezistenței de frecare. Pentru asta, logic, n-ai voie să ai soldurile grase și cu atât mai puțin un cur mare, că altfel nu se-ncheie la brâu. Asta-i deja prea mult pentru mîntea unui tip de două-ș' cinci de ani. Ca și cum cineva ar fi comunist după insignă, da' acasă și-ar bate nevasta. Cum să zic, blugii nu-s pantaloni, blugii sunt o atitudine. Chiar mă gândeam uneori că n-ar trebui să treci de șaptespe-optșpe ani. Că dup-aia începe săcâiala cu meseria sau facultatea sau armata, și adio, nu se mai poate vorbi cu nimeni. Eu cel puțin n-am cunoscut nici unul de-asta cu care să am ce vorbi. Chestia e că atunci începi să te-mbraci în blugi care nu mai sunt de tine, nu-ți mai vin. O treabă nobilă e, iarăși, când cineva iese la pensie și poartă blugi – cu burtă și bretele. Asta-i iarăși o treabă nobilă. Eu unul n-am cunoscut pe nimeni așa, în afară de Zaremba. Zaremba era nobil. Asta putea să poarte blugi dac-avea chef și nu strâmba nimeni din nas.

– Ed ar fi vrut chiar să rămân acolo. „Ne descurcăm noi!” a zis. Da' chestia asta n-a fost plănuită, iar eu oricum n-am fost în stare să rămân. Ed a reușit, eu nu. De vrut, am vrut eu, da' n-am fost în stare. Dup-aia Ed a mai spus: „Spune-le acasă că trăiesc. Și cu asta basta.” A fost ultimul lucru pe care l-am auzit de la el. Dup-aia m-am întors.

Esti O.K., Willi. Poți să rămâi așa. Ești băiat de nădejde. Sunt mulțumit de tine. Dac-aș fi lăsat testament, te-aș fi numit singurul meu moștenitor. Poate că te-am subapreciat mereu. Felu-n care m-ai convins să rămân în chioșc a fost în regulă. Doar că eu n-am fost sincer când ți-am zis să rămâi acolo. Cum să zic, am fost sincer. Ne-am fi descurcat bine împreună. Da' pe bune sincer. Dacă un om n-a fost în viața lui cu-adevărat singur și brusc i se ivește o ocazie din asta, probabil că n-o să fie sincer pân' la capăt. Sper că nu ți-ai dat seama. Dacă da, uită! După ce-ai plecat tu, am fost cuprins de o stare absolut dementă. Mai întâi am vrut pur și simplu să mă culc, așa, automat. Îmi venise și mie rândul. În sfârșit începeam și eu să mă prind că de-acum încolo puteam să fac ce-mi place. Că nimeni n-o să mă mai bată la cap. Că nici măcar nu mai trebuia să mă spăl pe mâini înainte de masă dacă n-aveam chef. De mâncat, ar fi trebuit totuși să mănânc, da' nu mi-era chiar atât de foame. Așa că mai întâi mi-am împrăștiat toate boarfele și vechiturile pe unde-am putut și cât mai haotic. Șosetele pe masă. Asta a fost capul de afiș. După care am luat microfonul în mână, am dat drumul la casetofon și mi-am început una din emisiunile mele private: Doamnelor și domnilor! Frați și surori! Drepti și nedrepti! Relaxați-vă! Trimiteți-i la film pe frații voștri mai mici! Încuiați-vă babacii-n sufragerie! La microfon e din nou Eddie al vostru, imperturbabilul...

Mi-am început *Bluejeans Song*-ul, pe care-l făcusem cu trei ani în urmă și care an de an era tot mai bun.

Oh, Bluejeans
White Jeans? – No
Black Jeans? – No
Blue Jeans, oh
Oh, Bluejeans, yeah

Oh, Bluejeans
Old Jeans? – No
New Jeans? – No
Blue Jeans, oh
Oh, Bluejeans, yeah

Poate-nțelege vreunul cum era. Totu-n *sound*-ul asta atât de puternic, în stilul lui, mai precis. Unii-s de părere că el a murit. Nimic mai fals. Satchmo² n-are cum să moară pentru că jazzul nu moare. Cre' că niciodată nu știusem atât de bine *song*-ul ăsta. După care m-am simțit ca Robinson Crusoe și Satchmo deodată. Robinson Satchmo. Ca un idiot ce eram, mi-am prins cu pioane pe pereți operele complete. Măcar așa oricine s-ar fi prins pe loc care era treaba: aici locuiește Edgar Wibeau, geniul ne-nțeleș. Poate că eram eu idiot, fraților! Da' chiar eram căpiat de fericire. Nu știam ce să fac mai întâi. Ce vroiam era de fapt să mă duc imediat în oraș, să văd și eu cu ce se mănâncă Berlinul, cu viața de noapte și toate cele, și dup-aia să merg și la Muzeul Hughenoților. Păi, parc-am mai zis o dată că eu am fost hughenot, din partea lu' taică-meu. Eram sigur c-o să găsesc în Berlin indicii despre familia Wibeau. Cre' că muream să-i știu de viață nobilă, idiotul de mine. Edgar de Wibeau sau așa ceva. Da' mi-am zis că la ora aia sigur nu mai era deschis nici un muzeu. Plus că nu știam unde e muzeul.

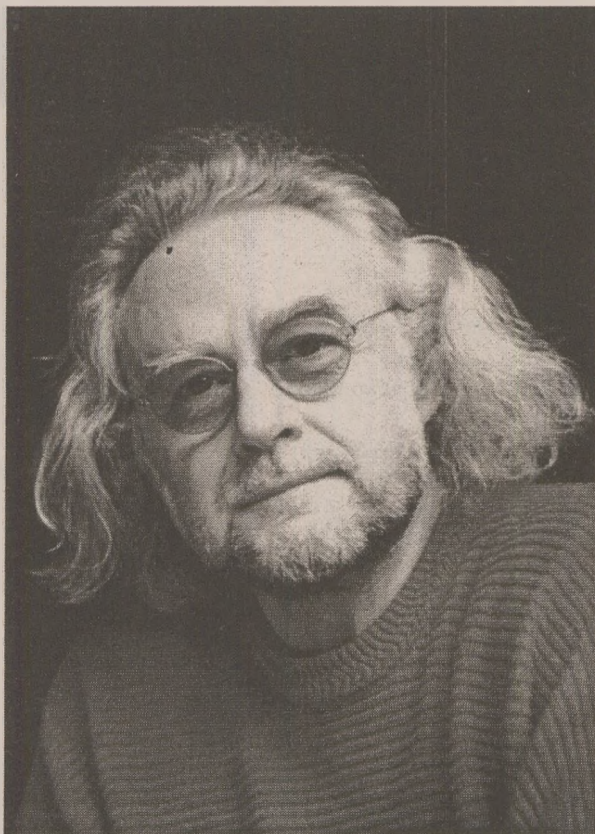
M-am analizat puțin și am tras concluzia că de fapt aveam chef să citesc, și asta cel puțin pân' la ziuă. După care vroiam să dorm pân' la prânz și-apoi să văd și eu care-i treaba cu Berlinul. De fapt așa vroiam să fac mereu: să dorm pân' la prânz și dup-aia să trăiesc pân' la miezul nopții. Și-așa în timpul vieții nu m-am trezit eu niciodată ca lumea înainte de prânz. Problema mea era una și bună: n-aveam iarbă. Sper să nu-i treacă prin cap cuiva că vorbesc de opiu și de hașiș. N-am avut nici o treabă cu hașișul. E drept că nici nu știam cum arată. Da', idiot cum eram, dacă puneam laba pe hașiș, cre' c-aș fi comis idiotenia să-ncred și eu un pic. Din pură curiozitate. Pe vremuri eu și cu Old Willi am adunat timp de-o jumă' de an coji de banane și le-am pus la uscat. Cică astea-s aproape ca hașișul. În afară de faptul că mi s-a astupat gâtul de scuipat lipicios, n-am simțit nimica. Ne-am culcat pe covor, am dat drumul la casetofon și-am tras din cojile-alea. Văzând că nu se-ntâmplă nimic, am început să-mi dau ochii peste cap, să rânjesc ca-n extaz și s-o iau rău pe arătură de parc-aș fi fost pe bune *high*. Când m-a văzut Old Willi

Ulrich Plenzdorf

Noile suferințe ale tânărului W.

ășa, a-ncred și el, da'-s convins că nici el n-a simțit mai mult ca mine. Oricum, nu m-am mai întors niciodată la iarbă de banane și la porcării de-astea, de fapt la nici un fel de iarbă. Ce vreau eu să spun e că n-aveam iarbă de citit. Doar nu vă imaginați că mi-am luat cărți după mine. Nici măcar cărțile mele preferate. M-am gândit să nu car după mine lucruri de dinainte. În plus, știam aproape pe de rost cărțile-astea. Părerea mea despre cărți era: nici un om nu poa' să citească toate cărțile, nici măcar pe-alea foarte bune. Așa că m-am concentrat pe două. Oricum, eu cre' că-n orice carte sunt aproape toate cărțile. Nu știu dacă mă-nțelege careva. Cum să zic, un om tre' să citească vreo câteva mii de cărți ca să poa' să scrie și el una. Eu unul sunt convins de asta. Să zicem: trei mii. Și fiecare din ele e scrisă de unul care-a citit și el trei mii. Nimeni nu știe câte cărți există. Da' numai din calculul ăsta simplu ies j' de miliarde înmulțite cu doi. Mi s-a părut că-s destule. Preferatele mele erau: Robinson Crusoe. Poate-o să râdeți. În timpul vieții n-aș fi spus chestia asta. Ailaltă era de Salinger. Am pus laba pe ea din pură-ntâmplare. Nimeni n-auzise de ea. Vreau să zic: nimeni nu mi-a recomandat-o sau nu-ș' ce. Cu-atât mai bine. Că altfel nici nu m-atingeam de ea. N-am avut decât experiențe nasoale cu cărți recomandate. Idiot și ticnit cum eram, mi se părea stupidă orice carte recomandată, chiar dacă era bună. Oricum, mă albesc și-acuma la față la gândul că poate nu mi-ar fi căzut niciodată-n mână cartea asta. Salinger ăsta-i băiat nobil. Cum se târaie el prin New Yorkul ăsta plouat și nu poa' să se ducă acasă pentru că a fugit de la școala asta, de unde și-așa vroiau să-l exmatriculeze – chestia asta m-a cutremurat rău de tot. Dac-aș fi știut ce adresă are i-aș fi scris să treacă pe la noi. Tre' să fi fost de-aceeași vârstă cu mine. Sigur, în comparație cu New Yorkul, Mittenberg nu-i decât un cătun ca vai de el, da' măcar la noi s-ar fi putut odihni ca lumea. Întâi și-ntâi îl vindecam noi de prostiile lui de probleme sexuale. ?sta-i probabil singurul lucru pe care nu l-am înțeles niciodată la Salinger. Poate că pentru cineva care n-a avut niciodată probleme sexuale lucrurile-s mai simple. Dacă are cineva greutăți de-astea, să m-asculte pe mine: tre' să-și facă prietenă. Asta-i singura soluție. Nu una oarecare, să ne-nțelegem. Asta niciodată. Uite, de exemplu, dacă vezi una care râde de-aceleași lucruri ca tine. Asta-i un indiciu de când lumea, fraților! I-aș fi arătat lu' Salinger cel puțin două care-ar fi râs de-aceleași lucruri ca el. Și dacă nu, le făceam noi să râdă.

Dac-aveam chef, puteam să mă sui în pat și să citesc la rece toată cartea asta sau pe Crusoe. Cum să zic: puteam să le citesc și-n cap. Asta era metoda mea

presupunem că de femeia aia chiar nu se putea apropia nimeni. Păi ce, asta era motiv să se ciuruiască? Avea și cal! În locul lui, o tuleam direct în pădure. Pe-atunci erau încă destule păduri. Iar tovarăși și-ar fi găsit cu duiumul – pun pariu! De exemplu – cum îi zice? – Thomas Müntzer¹. Nimic nu e real. Numai aiureli. Ce să mai vorbim de stil: inimă, suflet, fericire și lacrimi cât cuprinde. Nu prea mi vine mie să cred c-a vorbit cineva așa vreodată – nici măcar acum trei secole. Toată ciudătenia asta era făcută numai din scrisori pe care imposibilul de Werther le trimite unui amic de-acasă. Dă, chipurile, impresia de foarte original sau neinventat. Ala care-a scris-o ar trebui să-l citească odată pe Sallingerul meu. Asta-i adevărat, fraților!

Vă sfătuiesc sincer să-l citiți dacă vă cade cumva-n mână. Dacă vedeți la cineva obiectul, puneți laba pe el fără să mai stați pe gânduri și nu-l dați înapoi! Luați-l cu-mprumut – și luat să fie! Spuneți pur și simplu că l-ați pierdut. Costă cinci mărci. Mare scofala... Și nu vă lăsați, de exemplu, înșelați de titlu. Nu te dă pe spate, poate-i prost tradus – ce mai contează? Sau uitați-vă la film. Adică, nu știu exact dacă s-a făcut vreun film. Mi s-a ntâmplat același lucru ca la Robinson. Vedeam totul foarte clar în fața ochilor, fiecare imagine. Nu știu dacă-nțelege careva cum vine asta. Citești și vezi totul foarte clar în fața ochilor, de parc-ai fi văzut filmul înainte, după care afli că nu există nici un film. Da' dacă-ntr-adevăr nu s-a făcut film după Salinger, sfătuiesc pe orice regizor să facă unul. Succesul e asigurat. Sincer, nu știu dacă m-aș fi dus. Cre' că mi-ar fi tâfâit fundul de teamă c-o să-mi strice propriul meu film. Oricum, n-am fost eu în timpul vieții cine știe ce fan al filmelor. Dacă nu băgau Chaplin sau ceva de genul – filmele-astea agitate, pline de meloane, în care curcanii, cu idioatele lor de coifuri tropicale pe cap, iau țepă încontinuu – mă gâseai în orice cinematograf. Sau *Domnului profesor, cu dragoste*, cu Sidney Poitier, dac-a auzit cineva. Pe-asta l-aș fi văzut în fiecare zi. Normal că nu vorbesc acuma de filmele obligatorii pentru ora de istorie. La alea era musai să te duci. Că erau în programă. Apropo, eu mă duceam cu plăcere. Dup-o oră știai la fel de mult ca dup-o mie de ani de buchiseală-n cartea de istorie. Am fost mereu de părere că asta-i o metodă practică. Mi-ar fi plăcut să vorbesc cu unul care făcea filme de-astea. I-aș fi spus: Ține-o tot așa! Cre' că oameni ca ăștia trebuie încurajați. Câștigi mult timp cu ei.

acasă, dacă vroiam să nu-i fac iarăși vreo supărare unei anumite doamne Wibeau. Da' la urma urmei nu mai aveam eu grija asta. Am început să scotolesc prin chioșcul lui Willi sperând să găsec ceva de citit. Ce porcărie! Se vede treaba că babacii lui începuseră s-o ducă bine. Băgaseră la mobilă veche ca-ntr-un apartament de patru camere. Tot ce vrei și ce nu vrei. Da' nu tu o hârtoagă de carte, o pagină de ziar, acolo. Nimic de hârtie. Nici măcar în chichinea aia de bucatărie. Amenajare completă da' nici o carte. Pesemne că babacii lui Willi au ținut la cărțile lor de n-au mai putut. În clipa aia m-am simțit rău. Grădina era întunecoasă ca o vizuină. Bine că nu mi-am spart căpățâna de pompă și de pomii de-acolo până să găsec latrina. La-nceput n-am vrut decât să schimb uleiul, da' ca de obicei zvonul mi s-a răspândit în toate mațele. Asta era boală curată la mine. Niciodată-n viață n-am putut să despart cele două treburi. De fiecare dată când schimbam uleiul făceam și câte-un ceas, asta era regulă. Și nici o hârtie, fraților! M-am învățat ca un nebun prin closet. Și-așa dau de cartea sau broșura asta celebră. Nu vedeam nimic de-ntuner. Mai întâi am sacrificat coperta, dup-aia pagina cu titlul și dup-aia ultimele pagini unde, cum se știe, e postfața, pe care oricum n-o citește nici dracu'. La lumină, constat că, într-adevăr, lucrasem la perfecție. Înainte, introduc totuși un moment de reculegere. Ce mai, scăpam de ultima rămășiță de Mittenberg. După două pagini am aruncat-o cât colo. Fraților, nici dracu' nu putea să citească așa ceva. Peste cinci minute o iau din nou. Ori citeam până la ziuă, ori nu mai citeam deloc. Așa eram eu. Peste trei ore am fost gata.

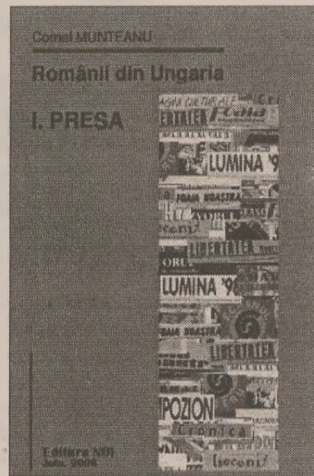
Nu, nu... Nu m-a călcat pe nervi, da' deloc... Tipul din carte, Werther ăsta – c-așa-l chema – , face suicid la sfârșit. Pur și simplu dă ortu' popii. Își dă gaură de glonț în scâfârlie că nu poa' s-o aibă pe femeia dorită – și se compătimentește îngrozitor din cauza asta. Dacă n-ar fi fost complet idiot, și-ar fi dat și el seama că ea – Charlotte asta – aștepta un singur lucru de la el: să facă un gest. Cum să zic, dacă-s singur în camera c-o femeie și știu că nu intră nimeni peste noi în următoarea juma' de oră sau așa – atunci, fraților, fac tot posibilul. Poate m-aleg cu două-trei scatoalce: și ce dacă? Tot e mai bine decât să ratezi ocazia. Plus că doar în două din zece cazuri primești scatoalcele. Treabă știută. Iar Werther ăsta a fost de-o mie de ori singur cu ea. Încă de-atunci, în parcul ăla. Și el ce face? Se uită liniștit la ea cum se mărită. După care-și face felul. Ce să mai faci cu unul ca ăsta...

Doar de femeie mi-a părut rău pe bune. Acum stătea cu soțul ei, un hârtoagar de-ăla căcăcios. Măcar la asta ar fi trebuit să se gândească Werther. Și-apoi: să

Bref

Românii din Ungaria

Vineri, 12 mai, Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria, cu sediul la Gyula, a organizat o amplă manifestare, prilejuită de lansarea a două cărți importante pentru comunitate. E vorba de cartea de sinteză, *Românii din Ungaria, Presa* (1951-2004), Editura Noi, Gyula, autor Cornel Munteanu și *Teste pentru examenul de limba română*, Editura Palamart, Budapesta, autor Jenő Farkas. Prima parte a manifestării s-a desfășurat la Școala generală cu limbă de predare română din Micherechi, unde cei doi

autori au angajat un viu dialog cu elevii și profesorii școlii. Acțiunea a continuat la sediul UCRU din Gyula, unde moderatoarea serii, Eva Iova, director al editurii și redactorșef al ziarului „Foaia românească”, i-a provocat pe cei doi la mărturisiri despre propriile cărți: cum a apărut ideea scrierii lor, modul cum s-a făcut documentarea și scopul pentru care au fost scrise, publicul vizat. Lansarea de la Gyula a fost deschisă de prof. dr. Gheorghe Petrușan, de la Catedra de română din Seghedin, printr-un succint expoze despre tradiția presei în limba română din Ungaria, până la anul 1951, de care se ocupă cartea prof. Cornel Munteanu. A urmat aprecierea și analiza cărții *Românii din Ungaria* de către prof. Jenő Farkas, de la Catedra de română a Universității Elte din Budapesta, care a punctat importanța și meritul acestei lucrări de sinteză. A fost chiar sugerată ideea constituirii unui manual de uz didactic pentru profesorii și elevii școlilor românești, care să acopere contribuțiile oamenilor de cultură și de presă implicați în activitățile comunității românești.

În ce privește cartea prof. Jenő Farkas, aceasta se adresează tuturor celor interesați de examenul național de limba română, în vederea dobândirii certificatului de competență lingvistică. Culegerea oferă toate datele și întreg suportul de exerciții, de la conținuturi la formulări de subiecte și propuneri de rezolvare, pe cele trei niveluri de competențe: de bază, mediu și superior.

Publicul de la Gyula, intelectuali ai comunității românești din Ungaria, profesori, ziariști, publiciști, autori de scrieri și de manuale, adunați în jurul celor două cărți, care le sunt destinate, s-a arătat extrem de receptiv și interesat, apreciind că asemenea gesturi culturale ajută mult românii din Ungaria, în menținerea și îmbogățirea identității lor.

Prezentare și traducere de Andrei ANASTASESCU

¹ Prescurtare pentru *Jugendmode* „moda tinereții, moda tânără”, numele unui lanț de magazine din fosta R.D.G. care încerca să ofere o linie de îmbrăcăminte mai modernă (n. tr.).

² Porecla și pseudonimul interpretului american de jazz Louis Armstrong (1900–1971) (n. ed. germ.).

³ Thomas Müntzer (cca. 1490–1525): reformator german, contemporan cu Luther (n. ed. germ.).

www.cartearomaneasca.ro
CARTEA ROMÂNEASCĂ

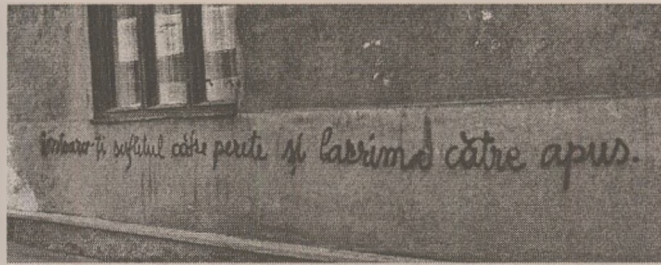
Noutăți în colecția „Poezie“:

Marta Petreu,
Șcara lui Iacob
(conține CD audio)

Linda Maria Baros,
Casa din lame de ras
(conține CD audio)

Au mai apărut:
Octavian Soviany, *Dilecta* (conține CD audio)
Robert Șerban, *Cinema la mine-acasă* (conține CD audio)

actualitatea

Constanța Buzea

POST-RESTANT

Privind plicul sosit din Tg. Jiu acum câteva zile, și care arată destul de ros și hărănit pe la colțuri, ca și când i-ar fi scăpat autorului într-o băltoacă, mi-am dat seama ca începutul de iunie în Gorj a fost ploios peste măsură. La noi a ajuns uscat și gata deschis de putred. În plic, un caiet dictando, 48 file, dintre care jumătate acoperite cu un scris patimit adunat în strofe, piese din producția lunii august 2005, semnate de mai vechea noastră cunoștință pe numele său de autor Petre Vulcan, cu o notiță pe colțul din dreapta al primei pagini: „Restanțe 17.09.2005 Antoniu Brezeanu”. Manuscrisul domnului Petre Vulcan se încheie la pagina 15 cu următorul text: „c.p. 30.0/ pur/azur/ amar/ habar. Noapte de mai/ veniți privighetoarea cântă/ și liliacul e-n florit.// Sufletul ție mai pur/ Inima-ți e de azur/ Dar al meu amar/ Te iubesc, tu n-ai habar.// E mai și încă mă simt tânăr”. Autorul își strecoară inepta strofă (Iertare pentru vorba proastă!) printre versurile macedonskiene, și o face cu un scop pe care numai domnia-sa îl știe, și nu ne interesează să ni-l divulgăm. Cu absolut aceeași grafie caietul se completează cu câteva versificații recente, la fel de agramate și de alătura cu drumul ca și ale predecesorului, semnate Alin O. Cităm întocmai: „Am crezut într-un țel/ Tu ai fost inger efemer/ Și am fost un efeb/ Atunci când e-un chef.// Suntem doi porumbei/ Poate avem și chei/ Dar niște mari bei/ Suntem prin columbei.// Florile au zburat/ Inima ți-am dăruit/ Dar niciodată calcat/ N-am fost în păcat”. Adevărul este că fiecare scrie cum poate, și este liber să-și schimbe pseudonimele. Nu facem decât să constatăm că pe eticheta caietului verzu și cu pete de sos și slină este scris numele domnului Pănescu Octavian-Alin, iar pe plic, la adresa expeditorului tot un pseudonim probabil, de dată recentă, Alin Târgușianul. Cazul nefiind singular, și de când lumea la redacție sosind producții ale veleitarilor care mai de care mai hotărâți să insiste până la ridicol în ideea că lor li se face o nedreptate, că nu sunt *promovați* sau că sunt mari neînțeleși, măcar atât să înțeleagă că nu se păcălesc decât pe ei înșiși atunci când se ascund după pseudonime. Stilul lor este inconfundabil: „Am mereu de spus câte ceva/ Patimi mă altoiesc undeva/ În inimă și mă-ntorc otova/ Poate voi fi artist cândva”. (Alin Târgușianul, Tg. Jiu) ☒ După primirea *Pelerinajului la ruinele unor vechi iubiri*, tipărită la finele lui 2005 la Editura Fundației Culturale Zestrea din Baia Mare, o simplă cârtică la prima vedere, a cărei copertă

e înnobilită de nudul unei superbe femei privind pe fereastră, de la înălțime parcă, spre o perdea de vegetație, am lăsat ceva timp să treacă, pentru ca bucuria euforică amestecată cu nemulțumirea auctorială firească să se întrepătrundă și să facă loc în peisajul sufletesc unui echilibru mai puțin amețitor și mai puțin disperant, iată că vă scriu pentru a vă mulțumi pentru gest și a vă felicita pentru apariție. Atât de mult așteptată, cartea aceasta cred că ar fi meritat un format mai generos și un sumar ceva mai numeros în piese, așa cum am și încercat să vă sugerez în cele câteva scrisori referitoare tocmai la acest aspect. Și totuși, minuscula și cutremurată de sfielile autorului ei, de o timiditate a omului care pare a se descurca cu greutate printre semenii puternici, cartușia aceasta de poeme, întotdeauna mai scurte decât și-ar fi dorit cititorul, merită să fie sarbătorită și prețuită. Între referințele critice de la capătul drumului, rândurile criticului Al Cistelecă sunt cele care vă servesc cel mai bine cauza: „Dl. Ioan Hada e, fără îndoială, un devotat al poeziei. Și asta de multa vreme. Un devotat care-și cultivă pasiunea pe un mare fond de candoare. Ineluziv, dar și exclusiv, literară. Dar de un cult e vorba, cu fervorile și jertfele lui. Poate nu de un cult al poeziei în general și în toate formele ei, ci doar al poeziei înțeleasă ca traducere în eufemism: ca prelucrare delicată a lumii, ca translație a sensibilității în flori de cuvinte. De aceea îi și ies mai bine poemele scurte, abia pâlăite, cele în care o simplă analogie, se desface într-o metaforă suavă. Poemele, adică cele în care dl. Hada poate aduce lumea la conceptul lui de frumusețe: un desen suav, făcut din extrema gingașie”. Adevăr adevărat rostește și Ion Mureșan: „Depart de luxuria și cuvintelor goale, sintetică și limpede, poezia domnului Hada convinge de la prima lectură”. Așa cum am făcut și în alte rânduri, în limitele acestui spațiu, voi transcrie, spre ilustrarea celor mai sus spuse, câteva din textele cele mai noi ale poetului Ioan Hada: „Inima mea/ Rostind poeme/ De iubire/ E-nchisă/ În această carte/ Ca-ntr-un sicriu/ Și/ Asemeni unor/ Sfinte moaște/ Degeaba-i dusă/ Spre Bizanțuri/ Întotdeauna/ Se-ntoarce singură/ Numai/ În acest pământ” (*În loc de epital*); „Sărutul tau/ Mă cuprinde/ Ușor/ Ca statuia/ Unei zeițe/ Fără brațe/ Și/ Bruce/ M-am simțit/ Ca-mbrășat/ De-un curcubeu” (xxx); „Versurile tale/ Îmi pare/ Că sunt/ Vălvătaie/ Unui rug/ În care arde/ O lacrimă/ De sânge” (*Lui Mihai Eminescu*); „Cuvintele poemelor/ Pe coală/ Asemeni corbilor/ Pe cadavrele soldaților/ Unei bălării pierdute/ Croncănind/ Dialoghează” (xxx); „Inima poetului/ Coborâta-n stradă/ Pare/ O cometă/ Ce-a rămas/ Agățată/ Într-o pânză/ De păianjen/ Nici mai mare/ Nici mai mică/ Decât/ Patul lui Procust”. (xxx); „Dincolo de acești munți/ Crestați/ Cu rime/ Vă așteaptă/ Orașe bogate/ Și/ Câmpii manoase/ Ca un Paradis/ ce-l puteți cuceri/ Și stapâni/ voi/ Și urmașii/ Urmașilor voștri/ De-acum/ Și până-n vecii/ Veacurilor/ Amin!” (xxx); „Aici sunt eu/ Încordat/ Ca un strigăt/ De luptă/ Ca o rană/ Ce-și urlă/ Neputința/ Dincolo de poezie/ Ca-n Oglinda/ Lui Alice” (xxx); „E numele meu/ Ca un leu/ În alergare/ Dinspre sine/ Înspre răgnetul său/ Și/ De asupra.../ De asupra/ E numele numelui meu/ Ca orice zeu/ Care trăiește/ Tocmai/ Pentru că/ Nu-l mai vedem/ Și/ Atunci/ De-atâta așteptare/ Rugăciunile noastre/ Se transformă/ Încet/ În poezia/ Unor statui/ Neterminate”. (*Ioan Hada, Baia Sprie*) ■

Cultură pe Net

Adesea auzim – sau constatăm noi înșine – că Internetul este un spațiu ultrapermisiv, în care oricine își poate descărca nestingherit frustrările. Sub câte un pseudonim vioi crește un maldăr de gunoaie virtuale, răspândite în jur cu o energie demna de o cauză mai bună. Iată însă că există și câteva portaluri internet care fac reale servicii produselor culturale, localizând cărți și reviste, lansări și diverse evenimente artistice. Alături de consacratul LiterNet, un *site* mai nou de la Oradea (dar cu bătaie, firește, în toată țara)

iese frumos în prim-plan. Thymos (www.thymos.ro) ne ține la curent cu tot ceea ce se întâmplă, semnificativ, în România artistică. Alin Cristea, inițiatorul și realizatorul său, face săptămânal o amplă revistă a presei culturale, semnând cele mai importante și mai atractive articole. Cărți bune, filme de văzut neapărat, portrete ale unor personalități: secțiunile portalului dau, fiecare în parte și toate împreună, o idee despre vitalitatea și consistența culturii contemporane.

De acum încolo, cei refractari la Internet nu vor mai putea să-și acuze copiii internetuți că nu prea mai citesc din cauza deselor navigări. Mai contează și pe ce *site-uri* navighezi. ■

Editura AULA

<i>Alina Mădăraș</i>	Literatura română postbelică (Vol. 1-3)	1.324 p.	299.000 (129.90 lei)
	Istoria critică a literaturii române. Vol. 1	432 p.	119.000 (119.90 lei)
	Poeți moderni	224 p.	89.000 (89.90 lei)
	Despre poezie	208 p.	89.000 (89.90 lei)
	Lectura pe înțelesul tuturor	268 p.	89.000 (89.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Istoria didactică a poeziei românești	704 p.	259.000 (259.90 lei)
	Poezia clasică și romantică	272 p.	89.000 (89.90 lei)
	Symbolism, modernism, tradiționalism...	208 p.	89.000 (89.90 lei)
	Poezia neomodernistă	268 p.	89.000 (89.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Poezia postmodernă	192 p.	89.000 (89.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Poeme alese (1959-1998)	192 p.	89.000 (89.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Poeme alese (1966-1989)	272 p.	89.000 (89.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Poeme alese (1975-1990)	208 p.	89.000 (89.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Poeme alese (1975-2000)	224 p.	89.000 (89.90 lei)
	Antologia poeziei generației 80	400 p.	109.000 (109.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Istoria comunismului povestită pentru...	176 p.	129.000 (129.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Muzici și faze (roman)	384 p.	199.000 (199.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p.	109.000 (109.90 lei)
<i>Alina Mădăraș</i>	Filo, meseria!	208 p.	99.000 (99.90 lei)

Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

Deutsche Welle
53113 Bonn / Germany
www.dw-world.de

88,5 FM – BUCUREȘTI

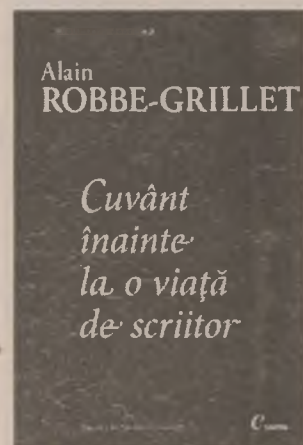
Programul DW în limba română:

13:00 - 15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)
Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni - vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!
Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

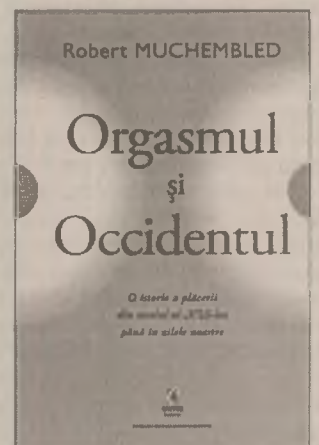

CARTIER în toate librăriile bune

Alain ROBBE-GRILLET

Cuvânt înainte la o viață de scriitor

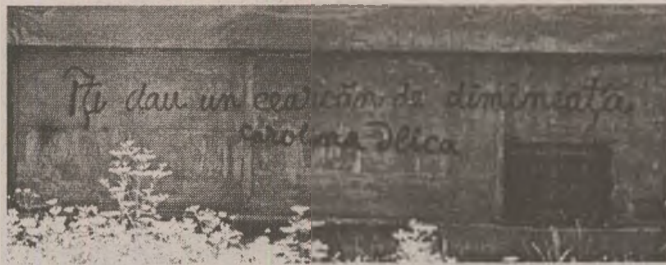

Robert MUCHEMBLED

ORGASMUL ȘI OCCIDENTUL

O istorie a plăcerii din secolul al XVI-lea până în zilele noastre

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel/fax.: 210 80 51. E-mail: codexcartier@gmail.com

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Generația irosită

Cu fotbalistii pe care îi are, România ar fi putut fi mai mult decât o simplă prezență la acest campionat mondial. Dacă ar fi fost o prezență. Mutu, Chivu & comp. și-au refuzat această șansă, de dragul unor mize mici. Un *praf*, un chef, o escapadă nocturnă înaintea unui meci important. Asta e istoria României fotbalistice care se mai uită o dată la televizor la campionatul mondial. De curînd, într-un turneu de consolare în Statele Unite, fotbalistii noștri au fost surprinși fumînd, prilej de scandal în presa de la noi, fiindcă își aprindeau țigările cu antrenorul de față. Mi se pare o prostie să facem caz din fumat, cînd, după cum știm, nu de aici li se trage fotbalistilor noștri ratarea calificării la campionatul mondial.

Mutu și-a bătut joc de cariera lui de fotbalist tragînd un *praf* în Anglia, unde a crezut că-și poate permite orice, fiindcă el era Adrian Mutu. Fotbalistul român a ajuns la Juventus, dar nu și-a mai găsit cadenta de mare jucător. Dintr-o vedetă careia i se caută în coarne, Mutu nu mai e azi decât un fotbalist din lotul Juventusului. Iar marea echipă torineză e în pericol de a fi retrogradată din cauza unor afaceri necurate în care și Mutu pare a fi amestecat.

Cristi Chivu, care ar fi meritat, ca talent, să joace la campionatul mondial, a ratat această șansă din pricina că s-a accidentat la un deget de la picior la o piscină, nu pe teren.

Ce s-a întîmplat cu acești mari jucători e un semn că n-au fost în stare să se protejeze pentru o mare carieră.

Marii noștri strănieri, cînd au fost convocați la națională, s-au simțit ca în vacanță și, înainte de a-și face datoria pe teren, au prestat prin baruri în calitatea lor de VIP-uri. Veniți să joace pentru națională, acești jucători au confundat vacanța de la cluburile lor cu vacanța, pur și simplu. Ideea că ei, marii jucători, sint tulburați de la marile echipe, în care dau cu piciorul în minge ca să își consume energia la niște amărîte meciuri de calificare ale țării lor, îi face să stea azi pe margine.

Oricît nu-mi place de antrenorul naționalei, Pițurca, nu pot să nu îi fiu de acord cu el cînd îl ține pe bară pe Mutu. Iar istericalele acestui fost mare jucător, că îi dă el afară pe toți de la națională, fiindcă Pițurcă și-a permis să nu-l bage pe teren, mă fac să cred că Mutu e incurabil.

La viitoarea ediție a campionatului mondial, Adrian Mutu va fi un jucător bătrîn. Chivu, la fel. Iar ca ei și cei mai mulți jucători ai noștri care au ajuns în străinătate și ar fi putut să reprezinte România în Germania.

Din păcate, în preliminariile campionatului mondial, Iordanescu n-a îndrăznit să mizeze și pe jucători cu nume mai mic decât Mutu & comp. decât atunci cînd nu a mai avut încotro.

Din cauza generației irosite, stau acasa tineri jucători care chiar ar fi meritat să vadă Germania pe teren. ■

P.S. Probabil că și la această ediție a campionatului mondial va cîștiga cine a mai cîștigat. Echipele mici nu sint în stare să se bată de la egal la egal cu cele mari. Iar dacă Brazilia, care are echipa cea mai puternică la aceasta oră, va ajunge în finală și Germania va profita de micile dar deloc neimportantele avantaje ale țării organizatoare, s-ar putea să vedem, în premieră, o finală indigo, după cea de acum patru ani: Germania – Brazilia.

Dacă brazilienii nu vor ajunge în finală, lucru de care mă îndoiesc, îi vad în locul lor pe argentinieni. Nemții vor ajunge cu siguranță în finală, nu neapărat că merită, ci pentru că vor beneficia de atențiile de care se bucură țara organizatoare atunci cînd are o echipă cît de cît plauzibilă.

internat la Balăceanca pentru niște psihanalize, prietenul Haralampy povestește celor 7 cumnați veniți la el de prin Bucovina:

-Ay, mamă, ce vremuri trăiam acum cîtva timp! Pe voi nici nu vă duce mîntea, dragii miei... Seară de seară mă așezam în fața televizorului gîndind cu groază că voi auzi prin văzduh un sunet de trompetă urmat de vocea tunătoare a purtătorului de cuvînt apocaliptic anunțînd:

„Aviara” *ante portas!*, adică la ușa apartamentului... Asta, deși vedeam la telejumale, și într-o mulțime de reportaje, cum „*Toata floarea cea vestită*” a autoritaților hoinărea *prin* vatra strămoșească mușinînd cu importanța corespunzător-telegenică nu cumva vreun H5 sub acoperire cu N1 sa declanșeze *blitzkrieg*-ul. Mă, oameni buni, vă spun: coșmarul se ținea de mine ca... precum... În sfîrșit, sa zicem, ca Prima Tv de serialul „*Dragostea de la Clejani*”, Pro Tv de „*Vacanța Mare*” și B1 Tv de Irinel și Monica Columbeanu... Nu, nu e bine... Pfui, Doamne-fereste, că mi se blocă vocabularul!... Și uite, în urechi nu mai aud decât un fel scrijelitură boncăluită – va dați seama ce aglomerație aberantă am în cap? De exemplu, în clipa asta aud un cucurîgat, nu, un fel de răget ca de măgar castrat, sau... Mi-e frică, fraților... Voi n-auziți? Ascultați:

„N-o să opriți voi ca parlamentarii să voteze la două mîini!”

Bineînțeles că, bieții bucovineni, n-au cum să audă și privesc speriați spre Haralampy, fără sa priceapă nimic, în timp ce el continua:

-Ce e asta, Dumnezeu! Uite, iese prin ecranul televizorului! O fi personificarea virusului? O fi Boul Apis metamorfozat în Pasărea Arheopterix, sau invers...? S-ar putea să fie Pasărea Phönix zămisliată de „măgarul lui Buridan”?... Comă și groază, vorba soacra-mi, Domnul s-o odihnească în pace! A, încă n-a murit? Mă scuzați... Ah, gata, m-am luminat de parca am fosfor în loc de creier: e vocea domnului parlamentar Dan Iosif adresîndu-se reporterilor de televiziune... Mersi, Doamne, că mi-ai luminat mîntea. Păi, sigur că e domnu’ Dan Iosif – Doamne, da-i binele lumii, vorba ardeleanului – că era cît pe ce sa intre în WC-ul *parlamentariștelor* din cauza că-l enervasera reporterii tv. Vă dați seama ce oameni nemiloși sunt și *telegurnalistii* aștia! Bata-i... Ma rog...

Da, iubiiții miei: sute de nopți nedormite! Ațipiri și tresăriri, cu începuturi de vise în care, monștrii cu mult mai arătoși decât cei din filmele americane de groază, ieșeau prin micul ecran și îmi înfîngeau colții sau ghearele în carotidă! Urlau la noi, la toți ai familiei, în timp ce ne smulgeau scăfărlia întrebîndu-ne cu vocea domnului Președinte Traian Băsescu:

-Vreți să trăiți bine? Na-vă, *trai!*

Și ne trimeteau cu scalpul la cerșit la poarta Cotroceniului și la intrarea în Palatul Victoria cu o armată de reporteri tv după noi... Ba, într-o noapte, am visat că monștrii ieșiți din televizor erau, de fapt, două vase de război ai căror capitanii o făceau pe chiorii rînjind sardonice în timp ce fluturau spre mine mii de bancnote de lire sterline...

-Cumnațele dragă, încerca să-l mai domolească unul dintre bucovineni, păi nu erau cele două fregate despre care se tot vorbește la televizor?

-Nu, domnule, nu!, se enervă Haralampy. Încă nu m-am boluzit de tot (eu am serioase motive să cred ca da, DH): le vedeam clar prin sticla televizorului până și prorele pe care scria cu litere mari și faine: **ȘPAGĂ I și ȘPAGĂ II**... Unde am rămas? A, da. Și ma, fraților și mă cumnaților, să vedeți numa’: la o halucinație de asta, într-o noapte am văzut ieșind din televizor mîna cuiva care semăna binîșor cu Sorin Ovidiu Vîntu și harșt!, i-a retezat capul lui Razvan Dumitrescu de la Realitatea Tv. Cum să nu-l știți! Iar puțin mai încolo, aștepta la rînd Robert Turcescu... Groznic! Dați-mi voie să zic un „*Tatăl nostru*”... Mersi!

Așadar, domnii miei, credeți că vreodată, cineva, ne va înțelege calvarul? Sau altcineva, că ne va pricepe insomniale? Urmași?

cronica tv

Cât-îi retingu’ de mare...

-Poate generația a treia din serialul tv „Star Trek”, zise căreva.

-Poate. În orice caz, noi începuserăm sa urâm din tot sufletul televizorul, prezentatorii de știri, realizatorii de *talk-show*-uri și, în ultima instanță, pe boreasa lui Brad Pitt, care nu mai naștea odată! Îl înțelegeam pîna și pe Pitt care saliva cu gîndul la apetisanta placen... Pardon? Ma scuzați! Ziceți ca a nascut între timp? Bravo! A nascut și noua nevastă a lu’ Mutu? Ați văzut știrea la telejumale? Bravo și ei, da’ de unde naiba mai scoiciorăm niște știri de senzație?

Hei! Hallo! Realitatea Tv? Dom’ Tanase? Vă rrrrrrooog, din tot sufletul, vorbiți pe rînd cu dom’ Dinescu la întîlnirea de vineri seara, ca nu se înțelege nimic... Hallo! Hei! Noa, s-o întreprupt... Hallo!... Bruiaj, voci, zgomote...

TELEZICERI CARE AU ZGUDUIT LUMEA (de răs)

Mihaela Rădulescu, la emisiunea „Duminică în familie” (Antena 1, 11.06), unei invitate, aviatoare: „Ești din Piatra Neamț? E ceva extraordinar acolo, fiindcă și eu sunt de-acolo...”

Haralampy: -Înt-adevar: ce ne-am face noi fara Moldova care a dat țării genii precum Mihai Eminescu, Andreea Marin-Bănică jr., Ciprian Porumbescu, Mihaela Rădulescu, George Enescu...?

Răzvan Lucescu, antrenorul echipei Rapid: „-Avem cea mai frumoasă echipă, care practica cel mai frumos joc...”

Haralampy, întrebîndu-mă: -Auzi, badiule: ești sigur că Razvan Lucescu nu a fost la meciul Jiul – Rapid din ultima etapa a campionatului?

Coriolan Haralampy, psihosociolog: -Dragu’ meu, știi ce nu mă intereseaza cel mai mult și mai mult din toate programele de televiziune? Transmisiile în direct ale meciurilor de baschet american: *Conferința de est cu Conferința de Sud, Conferința de Nord* cu Grupul de la Contadora sau de la Guantanamo...

Ce bine că l-au internat din timp la Balăceanca, fiindcă Haralampy asta e în stare sa gripeze pîna și rulmenții de la axa București-Londra-Washington...

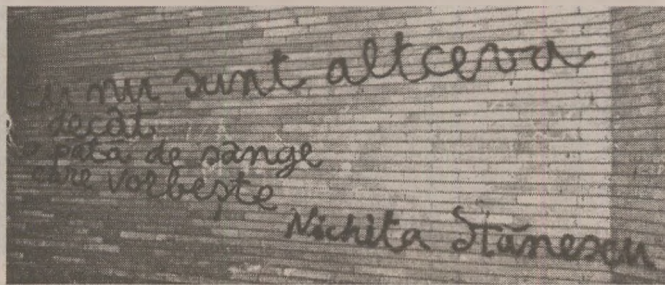
-**Marius Tucă**, doct. la un „Observator” de pe Antena 1, lui Lucian Mîndruța: „-Tu ai sărit școala de jurnalism...”

Haralampy: -Fiindcă se țineau cursurile facultății la Caracal, iar Mîndruța nu fusese înștiințat?

PREMIU
În urma unei deliberări îndelungate, un juriu special a acordat o diplomă-premiu pentru debut actorului Bogdan Chiriac pentru rolul din serialul de televiziune „La bloc”.

Ura și felicitari!

Dumitru HURUBĂ

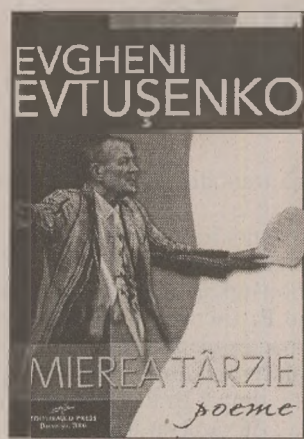

actualitatea

Evtușenko în România

Luni 3 iulie la ora 11, în Sala cu Oglinzi a Uniunii Scriitorilor din Calea Victoriei 115, marele poet rus Evgheni Evtușenko se va întâlni cu cititorii săi români. Poetul se va afla în România la invitația C D Press, care-i tipărește, în traducerea lui Șt. Dimitriu, o culegere de poezii. La întâlnire vor lua parte scriitori, traducători și alți iubitori de literatură. Evgheni Evtușenko va citi din versurile sale.

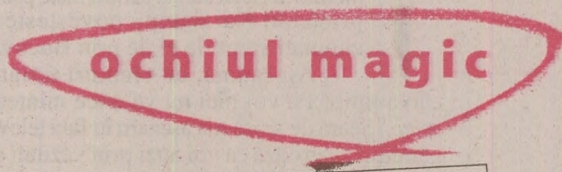
Evgheni Evtușenko este născut la 18 iulie 1933, la Zima,

lingă Irkutk. A urmat Institutul de Literatură "Maxim Gorki" din Moscova. Împreună cu Andrei Vosnesenski, este considerat unul din autorii renașterii lirice rusești de după al doilea război mondial. Debut editorial în 1952. O culegere de poezii din 1962 cuprinde marile lui poeme contestate: *Vorbește, Baby Yar și Moștenitorii lui Stalin*. După ce a publicat la Paris în 1960 *Autobiografie precoce*, a avut interdicție de a părăsi URSS. A scris romane, eseuri, scenarii cinematografice. A fost tradus în multe limbi. În prezent predă istoria modernă a poeziei ruse la Universitatea Tulsa (Oklahoma) și la Queen College din cadrul Universității New York.

„Comandante, dă ordinul!”

Așa se încheia un articol al lui Victor Roncea din *ZIUA* (29 mai) în care ministrul de Externe al României era pus la zid. Motivul atacului, de fapt, pretextul lui, are mai puțină importanță. Dar limbajul trivial și foind de conotații rasiste al articolului a atras atenția și a determinat o reacție a unei „anumite părți” a societății civile. *Ziua* a reacționat la reacție. Întreg contenciosul se află în revista 22, nr. 848. Tot acolo, Radu Ioanid inventariază și alte *Atacuri antisemite la București*, într-un articol publicat inițial în *Wall Street Journal Europe*. Din nefericire, lucruri similare s-au întâlnit și în alte ziare, fără a se fi luat atitudine contra lor. E cazul unui articol din *COTIDIANUL* despre care *R.L.* a publicat nu de mult o notă. Și mai e cazul unei sentințe de achitare dată de o instanță judecătorească din România în prag de aderare la UE în favoarea unui membru al Mișcării Legionare. La proces s-a prezentat, în cămașă verde cu diagonală, însuși marele șef al noilor legionari români. Tribunalul a decis că Mișcarea fiind legal înscrisă, a te revendica de la doctrina ei nu este nepotrivit. Așa că, în numele dreptului la opinie, se calcă legea care interzice orice promovare a ideilor fasciste, antisemite, discriminante etc. Lege pe care instanța cu pricina trebuia s-o cunoască. Trebuiau să cunoască legea și cei care au aprobat mitingul recent al extremei-drepte de la București; la care portretul lui Corneliu Codreanu a fost purtat cu cinste și mândrie ca pe vremuri, acela al celui mai iubit fiu al poporului. Despre ce se strigă pe stadioane, ce să mai spunem?

În așteptarea unei infuzii de polemică

Numărul al doilea al bilunarului clujean *VERSO* (revistă a cărei apariție am semnalat-o acum două săptămâni) conține o dezbateri foarte critică despre noua *Gramatică* a Academiei, dar și despre *Doom 2*. Ar merita citat, apoi, integral poemul Martei Petreu, intitulat *Vindecarea*, dacă spațiul ne-ar permite. Iată, totuși, finalul, care este excepțional:

Ea privește senină lanul de grâu care îi crește în loc de carne moale și vie în propriile ei palme pe falangele strimbe

Ea a trecut prin viața terestră ea a fost o ființă umană

Iar acum da acum aproape că-i bine

Pagina de revista revistelor are și sare, și piper. „Rămînem în așteptarea unei infuzii de polemică și relaxare”, stă scris despre recenzii de carte din *România literară* (cu exemplificări din nr. 20). Ce e drept! Și Cronicarul, care nu doar scrie în revistă, dar o și citește, se află în aceeași așteptare. Mulțumim frumos colegului de la *Verso* că e de acord cu el.

P.S. Tocmai cînd ne sosea noul număr din bilunarul clujean, citeam în *R.L.* (nr. 23) o recenzie intitulată *Cărți proaste*, semnată de Alex Ștefănescu. Numai bună să ne dregă gustul dulceag.

Șt. A. și A. Șt.

Cronicarul în informează pe I. M., semnatul unei note din *ACADEMIA CATAVENCU* nr. 21, că „prietenul” d-sale Electroputere Vasile din Craiova i-a dat o informație greșită care ar trebui să-l pună în gardă: numitul Nicolae Băbălu nu e nici proaspăt, nici învechit membru al USR. Cel puțin deocamdată. Așa că i-o fi „reșit totul în viață” numitului N. B., dar nu neapărat și fiind la mijloc cariera literară. La aceeași rubrică, Șt. A. continuă războiul cu *Istoria* lui A. Șt., de data asta prin intermediul unei doamne L. M. din Timișoara. Ceea ce nu înțelege Cronicarul este de ce e atît de supărat Șt. A. pe A. Șt. Una din două: sau Șt. A. îl socotește pe A. Șt. un critic fără nici un merit, și atunci nu e limpede de ce îl ia în serios număr de număr; sau Șt. A. îl socotește pe A. Șt. un critic adevărat, și atunci nu e limpede de ce nu-l ia, măcar din două în două numere, în serios. Să fi făcut Șt. A. o *obsesie textuală* pentru A. Șt.? Aici o îngrozitoare greșală de tipar...

Mirabile cuvinte

● La o emisiune 100%, domnul Mihai Tănăsescu, fostul Ministru de Finanțe, a rostit această memorabilă frază: „Guvernul lucrează cu sabia lui Zamolxe deasupra capului”. Sună bine, nu? Fiindcă sabia lui Zamolxe sau Zalmoxis nu există, așa că guvernul poate dormi liniștit. Tot o vorbă veche și-nțeleaptă zice: gura păcatosului adevăr grăiește. ● Primăria sectorului 2 s-a ocupat, duminică trecută, de olimpici. Invitația trimisă acestora, de un prost-gust și un umor involuntar cum de mult nu i-a mai fost dat Cronicarului să citească, merită reprodușă aici:

INVITAȚIE

Te aștept **Mirabilă sămânță**, RODITOARE ÎN FINALELE Olimpiadelor Naționale 2006,

la Centrul Administrativ al Sectorului 2 Str. Christigiilor nr. 11-13 **Duminică 11 iunie 2006, ora 11.00**, să-ți călăuzesc pașii pe covorul roșu al „Oscarului pentru inteligență” organizat pentru tine, pentru a împărtăși împreună fericirea statornică a muncii împlinite. Vom trăi și vom înșcrie în Cronica învățămîntului românesc cel mai prețios moment care cuprinde o mare parte de viitor. Prezența ta și a familiei tale va onora evenimentul! Cu deosebită considerație, Neculai ONȚANU, Primarul sectorului 2, București.

● În această invitație, amestec de metafore, stil publicitar, americanism și urme de limbă de lemn, cel mai amuzant lucru este că Strada Christigiilor nr.11-13, care, prin rezonanța ei caragialiană strică tot efectul poetic gândit de primării sectorului 2, a fost scrisă cu un corp de literă mai mic decît restul textului. Vorba bancului, sa-l tragem pe Academiei.

Cronicar

Revista România Literară

Data de apariție: în fiecare vineri a săptămîinii

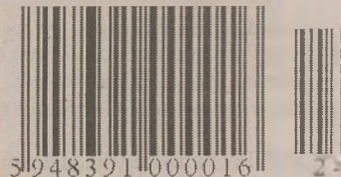
Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei